

Krympande eller växande städer?

NIMA SANANDAJI

*Framgångsrecepten för urban och
regional utveckling runtom i landet*

*Ett stort tack till Axel och Margaret Ax:son
Johnsons stiftelse för stöd till skrivandet av
denna bok.*

*Tack också till Johan Hjelmstrand, Li Jansson,
Arvid Malm, Janerik Larsson och Tino
Sanandaji för goda kommentarer och tips vid
skrivande av boken.*

Krympande eller växande städer?

NIMA SANANDAJI

*Framgångsrecepten för urban och
regional utveckling runtom i landet*

Innehållsförteckning

Förord	11
Inledning	15
Urbaniseringens möjligheter och utmaningar	21
Ibland vinner David över Goliat	55
Back to Basics	91
Att främja ett socialt lyft	139
Vägen framåt	171
Referenser	195

© Reforminstitutet 2013

www.reforminstitutet.se

Design av Mansooreh Shahtalab

ISBN: 978-91-87419-20-1

Förord

Stadsutveckling i Sverige står inför tre stora utmaningar. Att klara dessa är också avgörande för Sveriges ekonomiska och sociala utveckling i stort.

Den första utmaningen är att fler städer måste klara konkurrera med städer i andra delar av världen för att locka till sig världsledande människor och företag. Tidigare kan denna konkurrens ha varit mest relevant för storstäderna. Idag måste många mellanstora städer också lyckas. Luleå, Gävle, eller Linköping är helt beroende av att erbjuda en miljö där åtminstone en del företag kan ligga i framkant i världen.

Den andra utmaningen är att många mindre orter i Sverige behöver lyfta utvecklingsmöjligheter för sina invånare för att hejda utflyttning och kunna överleva. Reforminstitutets undersökning om “Human Development Index” ger en anmärkningsvärd lägesbild av denna utmaning. I många avseenden som skolresultaten eller möjlighet att försörja sig genom eget företagande är förutsättningarna ytterst svaga i många mindre kommuner ute i landet. Det betyder inte nödvändigtvis att livskvaliteten för de flesta kommuninvånare är dålig.

Sämst i indexet ligger till exempel Ragunda i Jämtlands län.

Efter indexet publicerades kontaktades Reforminstitutet av kommunordföranden Terese Bengard i Ragunda, som ville visa upp kommunens kvaliteter. Detta ledde till en gemensam resa genom Ragunda som tydligt visade upp paradoxen: En hög livskvalitet i en naturskön kommun för personer som är etablerade och har jobb. Men samtidigt en omfattande arbetslöshet, många ungdomar som inte klarar skolan, hög kommunalskatt och en stor utflyttning. Befolkningen har minskat med en tredjedel sedan 1970-talet.

I närheten ligger orten Trångsviken som med ungefär samma förutsättningar klarat sig mycket bättre. Det som kommuner själva kan göra spelar alltså roll. Men statliga interventioner försvårar också onödigt för orter som Ragunda. Många nya regleringar har särskilt försämrat utsikterna för jobb och investeringar på landsbygden. Att det i snitt tar fyra år att få miljötillstånd till investeringar i industrin har slagit hårdare mot jobben i bruksorter än för en IT-konsult i storstaden. Nästan all verksamhet som sker i natur är kringgärdad av onödigt snåriga regelverk. De ökande kostnader för körkort försvårar mer för landsortsbor som är beroende av bil.

På små orter har sådana pålagor bidragit till en ond spiral av ökande arbetslöshet och fallande bostadspriser. Det duger inte att staten systematiskt försämrar förutsättningar för tillväxt på landsbygden och sedan strör ut lite regionalpolitiska stöd som plåster på såren.

Den tredje utmaningen för stadsutvecklingen i Sverige finns i såväl växande som krympande städer. Människor behöver bostäder och en fungerande infrastruktur. Välfärdstjänsterna måste fungera. Det måste vara lätt att skapa jobb, och hjälpen till de som står lång ifrån arbetsmarknaden måste vara effektiv.

Nima Sanandaji sätter i denna bok de svenska städers utmaningar i ett internationellt sammanhang. Han visar hur många städer i världen brottas med samma utmaningar och hur de bästa gör för att lyckas. Erfarenheter i andra länder, precis som i Sverige, är att ordning i grundläggande tillväxtförutsättningar är avgörande. Men Nima pekar också på en rad innovativa grepp som ger lovande resultat på olika håll.

Reforminstitutets syfte är att uppmärksamma innovativa lösningar på samhällsproblem. Denna bok innehåller mycket matnyttig för den som söker nya vägar att utveckla sin stad.

Stefan Fölster

Chef för Reforminstitutet

Inledning

Hur kan vi skapa de bästa förutsättningarna för ett välmående samhälle, präglat av innovationskraft och jobbskapande? Hur kan vi genom inkluderande policy motverka socialt och ekonomiskt utanförskap? I den svenska samhällsdebatten söker vi ofta svaret på dessa frågor genom att jämföra nationell politik i ett land med ett annat. Förutsättningarna för städers och regioners konkurrenskraft tenderar dock att falla i skymundan.

Onekligen är det så att länder i runtom världen konkurrerar med varandra om att locka till sig alltifrån företag och arbetstillfällen till investeringar och talanger. Vi kan lära oss mycket om klok socialpolitik eller miljöpolitik genom att studera resultatet av reformer i andra länder. Men den institutionella konkurrensen sker inte enbart mellan länder, utan också mellan regioner och orter. Det företag som väljer att lokalisera sin verksamhet till eller bort ifrån Jönköping kommer inte bara att reflektera över den ekonomiska politiken i Sverige, utan också över hur attraktivt Jönköping som stad är för dess affärsverksamhet.

En indisk biotekniker som väljer mellan att flytta till Lunds Universitet eller Cambridge University för att forska kommer inte bara att jämföra kvaliteten på den akademiska forskningen eller lönen som erbjuds, utan också hur attraktiva

Lund och Cambridge är som städer. Finns god tillgång till boende, välfungerande infrastruktur och ett spännande kulturliv? I vilken av städerna kommer maken att ha de bästa möjligheterna att finna ett bra jobb? Var erbjuds god barnomsorg och skola till resten av familjen? Från vilken stad går det att smidigast färdas för att besöka släktingarna i Indien? Den regionala aspekten på tillväxtfrågor, välfärdsfrågor och sociala frågor blir i sammanhanget allt viktigare att lyfta fram.

I Sverige finns marginaliserade förorter som kämpar med utanförskap, rasism, svaga normer och en brist på positiva vuxna förebilder. Det finns många mindre orter som dräneras på arbetstillfällen, kapital och unga talanger. Det finns snabbt växande storstadsregioner som kämpar för att utmärka sig i en konkurrens mellan dynamiska urbana centra runtom i världen. Till sist finns många mindre orter som klarar urbaniseringens utmaningar väl genom en pragmatisk och framtidsorienterad politik, liksom förorter som bryter utanförskapet för att istället komma att präglas av optimism och jobbskapande. Uppenbarligen kan politiken spela en avgörande roll mellan framgång och misslyckanden. Därför är det högst relevant att rikta fokus på vilka strategier för lokal utvecklingskraft som tenderar att vara framgångsrika, och vilka som inte är det.

En konstruktiv och verklighetsförankrad diskussion om urban utveckling lyser tyvärr idag med sin frånvaro i

Sverige. Detta förklarar varför vi accepterar att Malmö, som på många sätt har de bästa förutsättningarna för välmående i Sverige, kommit att präglas av omfattande utanförskap. Det förklarar också varför misslyckad satsning efter misslyckad satsning görs på att skapa innovationskluster i orter som inte har förutsättningarna för denna form av tillväxt. Samtidigt sätter politikerna upp hinder för det tillväxtpotential som finns runtom i landet.

Sverige präglas av regelkrångel i vägen för den som vill starta nya verksamheter inom exempelvis industrin. Transporter beskattas högt och infrastrukturen som möjliggör snabba och smidiga kommunikationer är inte tillräckligt väl utbyggt. Politiken slår mot utvecklingen i större städer. Framförallt drabbar den dock invånarna i glesbygden, som i större utsträckning än resten av befolkningen är beroende av traditionella näringar som tillverkning, skogsbruk, jordbruk och gruvor. Den politik som förs motverkar aktivt de komparativa fördelar som mindre tätbefolkade delar av landet måste utgå ifrån om de inte ska tyna bort i en tid präglad av stark urbanisering.

Med smartare policy kan fler orter och regioner ersätta stagnation med framgång. Samtidigt måste vi inse den obekväma sanningen att inte alla delar av landet har samma möjligheter att utvecklas väl. Sverige, liksom andra delar av världen, står inför omfattande förändringsprocesser. Bland annat handlar det om framväxten av

tjänstesamhället, globaliseringen av världsekonomin och disruptiva innovationer som omkullkastar hela branscher. Alla dessa fenomen driver fram samhällsutvecklingen på sikt. Förändringsprocesserna kan samtidigt vara smärtsamma för orter som saknar förmågan att anpassa sig, exempelvis där få nya jobb skapas för att ersätta de som går förlorade.

Fördelarna med de pågående samhällsförändringarna fördelar sig ojämnt över landet. När antalet internationella besökare ökar gynnas exempelvis framförallt kommuner med en ovanligt attraktiv natur eller rik historisk tradition. En kommun som saknar en skärgård kan inte skapa sig denna fördel med god kommunal politik. Även nackdelarna fördelar sig ojämnt. Mindre orter som inte ligger inom pendlingsavstånd till någon av storstäderna löper större risk att krympa i takt med att invånarna flyttar bort.

Lösningen ligger inte i att försöka stoppa utvecklingen. Inte heller ligger den i att utgå ifrån en utopisk verklighetsbild som bortser ifrån att det finns orter som blir förlorare och vinnare i en föränderlig tid. Det går inte att undvika att vissa glesbygdskommuner dräneras på talanger och arbetstillfällen. Med en bättre politik kan däremot en del av dessa kommuner, de som har goda förutsättningar för att locka turister eller nya industrier, vända utvecklingen.

En kommun med låg befolkningstäthet har inte bra förutsättningar för att växa genom högkvalificerade IT

jobb. Tillgången till billiga lokaler kan däremot göra kommunen attraktiv för lagring och skeppning av varor som säljs till resten av landet via online-handeln, åtminstone om transportinfrastrukturen är välutbyggd. Också i det moderna samhället behåller landsbygden en del komparativa fördelar.

Vi bör diskutera allt som görs rätt, och fel, när det kommer till att skapa goda förutsättningar för olika regioner och orters framsteg. Genom att rikta blickarna mot internationell forskning och erfarenhet försöker denna bok belysa hur en mer konstruktiv utveckling är möjlig runtom i Sverige.

Vad kan vi lära av den back to basics strategi som gjort det möjligt för tidigare “tråkiga” städer som Phoenix, Dallas och Houston att skapa fler jobb än innovativa centra som New York, Boston, San Fransisco och Silicon Valley? Kan enkla reformer som bättre handläggning av miljöärenden och bygglov få fart på tillväxten runtom landet? Är det möjligt att bryta en negativ social spiral genom att agera utifrån teorin om det spruckna fönstret? Och kan den finurliga ersättningsmodellen “Social Impact Bonds” utnyttjas för att skapa socialt lyft runtom i landet? Om dessa, och fler, frågor handlar denna bok.

En utopisk värld kan inte utlovas. Olika delar av vårt land har olika förmåga att växa. Men det är möjligt att bättre realisera Sveriges potential genom att fokusera på framgångsrecepten för urban och regional utveckling.

Urbaniseringens möjligheter och utmaningar

Mot en alltmer urban värld

“Över hela jorden ser vi idag en snabb tillströmning från glesbygd till täta regioner, men än snabbare är rörelsen till den attraktiva, urbana stadsformen. Den kännetecknas inte av täthet utan av närhet, av platser, finmaskighet och funktionsblandning; allt sammanlänkat i en effektiv rumslig konfiguration.”

Viveca Ax:son Johnson, “Att bygga framtidens urbana stad”, i boken
Framtidsutmaningar – det nya Sverige (2012)

Nyligen grävde arkeologer fram vad som kan vara världens äldsta urbana centrum. I närheten av floden Euphrates i norra Syrien har fornlämningar hittats av en stad som kallas för Tell Zeidan. Forskarna bedömer att Tell Zeidan skapades för så länge som 8 000 år sen, för att sedan överges efter att ha varit bebodd i nära två millenium. Den första kända stadens framväxt har, både tidsmässigt och geografiskt, sammanhört med stora kliv för civilizationen. I takt med att Tell Zeidan frodades spreds organiserad bevattning av jordbruket. Handelsrutter skapades över längre geografiska sträckor och avancerade sociala och politiska system växte fram.¹

Sedan dess har de historiska framstegen varit intimt kopplade med städernas framväxt. Tidigare bodde enbart en mycket liten del av världens befolkning i städer, medan den stora

---

¹ Stein (2009).

majoriteten bodde på landsbygden. Men de målare, filosofer, hantverkare, historiker, poeter, forskare och härskare som kommit att fylla historieböckerna har nästan helt utgjorts av den lilla klick som har bott i städerna. Också nu tenderar de mest kreativa individerna att samlas i just metropoler.

Under vår livstid står vi vid ett historiskt vägskäl. Städerna har, för första gången under sin 8 000 år långa historia, kommit att hysa majoriteten av världens befolkning. Så sent som år 1950 bodde mindre än 30 procent av världens befolkning i städer. I takt med att alltfler flyttade in från landsbygden växte denna siffra till hälften av världsbefolkningen år 2008. Nära halva den urbana befolkningen, alltså runt vart fjärde världsmedborgare, bor idag i städer med fler än en halv miljon invånare. Urbaniseringen har kommit längst i världens mer utvecklade länder, där tre fjärdedelar redan bor i städer. Processen förväntas fortsätta snabbt under kommande år, tills hela 70 procent av världens befolkning är urbana år 2050.²

Utvecklingen är högst påtaglig i Sverige. För bara några generationer sedan bodde den stora majoriteten av Sveriges befolkning på landsbygden. År 1800 fanns bara drygt 100 städer i Sverige och Finland tillsammans, varav hälften hade mindre än 1 000 invånare. Under de kommande årtiondena skedde intressant nog ingen nämnvärd urbanisering. Mellan år 1800 och 1855 uppskattas stadsbefolkningens andel

---

2 FN (2008). I rapporten klassificeras länderna i Europa och Nordamerika samt Japan, Australien och Nya Zeeland som de utvecklade länderna.

närmast ha varit oförändrad, och legat kring en tiondel av befolkningen. Under senare halvan av 1800-talet medförde dock industrialiseringen och ett effektivare jordbruk att alltfler sökte sig till de nya arbetstillfällena som uppstod i städerna. Därmed växte stadsbefolkningen i Sverige till hälften av den samlade befolkningen i mitten av 1900-talet.³

Idag driver övergången till ett alltmer tjänstebaserat och globaliserat samhälle på en fortsatt urbanisering. Fram tills 2040 förväntas folkökningen i Sverige i huvudsak att koncentreras till Stockholms län med Mälardalen samt de tre västkustlänen Västra Götaland, Halland och Skåne. Mycket av tillväxten sker således i eller omkring de tre största städerna Stockholm, Malmö och Göteborg. I Stockholms län förväntas befolkningen öka med drygt 30 000 invånare per år, vilket medför att antalet invånare stiger från 2 miljoner idag till 3 miljoner år 2040. I Skånes och Västra Götalands län finns idag runt 1,2 respektive 1,5 miljoner invånare. I båda länen förväntas befolkningen växa med cirka en halv miljon personer fram tills 2040.⁴

Om vi blickar tillbaka kan vi se att de svenska städerna vuxit i olika takt. Andelen av Sveriges befolkning som varit bosatt i Stockholm minskade faktiskt något mellan 1800 och 1900, för att därefter öka snabbt. Befolkningen i Malmö och Göteborg har vuxit markant som andel av den totala

---

3 Ylander (1993).

4 Nilsson (2011).

befolkningen, medan en något långsammare utveckling har skett i Uppsala. Ändå har Uppsala vuxit betydligt snabbare än andra svenska orter.

År 1800 bodde knappt en halv procent av Sveriges totala befolkning i Uppsala. Det var något lägre än i Gävle. I Karlskrona liksom i Norrköping bodde dubbelt så många. Sedan dess har Uppsala, tack vare utbyggnaden av stadens lärosäten och närheten till Stockholm, expanderat till att bli Sveriges fjärde största stad. Norrköping och Gävle har också upplevt en positiv, om än långsammare, utveckling.

Å andra sidan har Karlskrona stagnerat. Staden var år 1800 Sveriges tredje största, med en befolkning på 10 200 jämfört med 12 800 i Göteborg och 75 500 i Stockholm. Hundra år senare hade Karlskrona 24 000 invånare. Trots att stadens befolkning mer än fördubblats rankades den då som Sveriges sjunde största stad. Resten av landets städer hade nämligen utvecklats i betydligt snabbare takt. Fram tills 1950 hade Karlskrona fallit bort från topp-10 listan över Sveriges största städer.⁵ Det kan vara intressant att fråga sig varför staden utvecklades så långsamt i relation till andra tätorter.

Karlskrona har länge varit starkt beroende av militären. Stadens privata näringsliv har däremot inte utvecklats väl, vilket förklarar varför relativt få har sökt sig dit. Att staden inte vuxit starkt befolkningsmässigt förklaras delvis också

---

⁵ Ylander (1993).

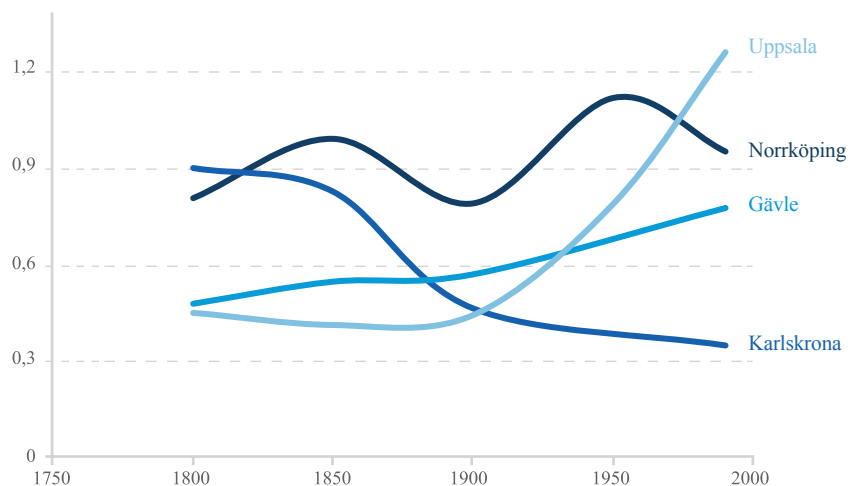
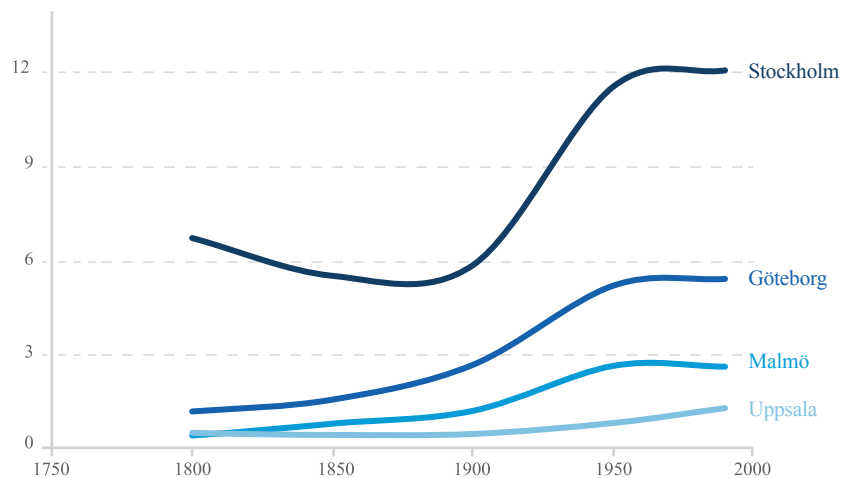
av att den drabbades av större eldsvådor i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Man kan dessutom säga att Karlskrona utifrån historiskt och geografiskt perspektiv haft "oturen" att utgöra en hamn till Sveriges grannländer till öst. Under lång del av 1900-talet kunde staden inte dra särskild stor nytta av denna fördel, då dessa grannländer var planekonomier med begränsade handelsförbindelser med Sverige.

Den ojämnt spridda utveckling som skett mellan olika svenska tätorter är intressant att hålla i minnet. Det illustrerar nämligen den skarpa konkurrens som råder mellan olika städer om att locka till sig invånare och arbetstillfällen. Urbaniseringen har varit en viktig drivande kraft i Sveriges utveckling under senare tid. Men detta har inte garanterat snabb tillväxt i städer som inte ansetts tillhöra landets mest attraktiva. Företagare, investerare och medborgare har selektivt sökt sig till de orter som erbjuder de bästa möjligheterna.

Urbaniseringen medför olika fördelar. Som exempelvis att energiåtgången och därmed miljöpåverkan blir mindre om många åker med samma bussar och om våra lägenheter ligger tätt samman och kan värma upp varandra. När många människor koncentreras till en liten geografisk yta blir det också möjligt att skapa institutioner som annars skulle vara svåra att upprätthålla, som stora sjukhus eller kluster av specialiserade företag.

Efterfrågan för specialiserade verksamheter är relativt liten

Olika städers befolkning som procentandel av Sveriges totala befolkning

Källa: Ylander (1993) och SCB (2010). Egna beräkningar.

per capita. I storstäderna finns dock så många individer och företag att framväxten av dessa verksamheter blir möjliga. Specialiserade verksamheter, som exempelvis managementkonsulter eller riskkapitalister, tjänar ofta som en form av "infrastruktur" för att möjliggöra större effektivitet i andra företag och organisationer. Framväxten av specialiserade verksamheter lyfter därmed välståndet i städerna.

En annan anledning till att specialiserade verksamheter kan växa fram i storstäderna är att köpkraften per capita är högre, och att vår efterfrågan tenderar att bli alltmer specialiserad ju rikare vi blir. Specialisering leder således till högre välstånd, vilket i sig ökar möjligheten till ytterligare specialisering. De många personliga möten som sker i storstäderna, framförallt mellan personer som specialiserat sig inom specifika fält, främjar kreativitet, konkurrens och utvecklingskraft.

Tack vare dessa fördelar spelar storstäderna en central roll i världsekonomin. Enligt en rapport som Brookings Institute nyligen publicerade bor 14 procent av världens befolkning i de 200 största stadsregionerna. Samma regioner står dock för hela 48 procent av det ekonomiska värde som skapas i världen.⁶ I såväl Sverige som globalt sett agerar stora städer i allt högre grad som tillväxtmotorer.

Givet alla de fördelar som urbaniseringen medför är det

⁶ Istrate, Berube och Nadeau (2012).

rimligt att betrakta processen som en övergripande god samhällsutveckling. Trots allt sker ju urbaniseringen som resultat av människors individuella val, där många ser möjligheten att förbättra sina liv genom att flytta till städerna. Men i likhet med andra omvälvande samhällsförändringar skapar urbaniseringen också en rad utmaningar.

En liknelse kan dras mellan dagens utveckling och den industriella revolutionen. Den tidiga industrialiseringen innebar, i samband med förbättrad jordbruksteknik, att stora delar av befolkningen flyttade från landsbygden till städerna. Onekligen möjliggjorde denna samhällsförändring ekonomisk och social utveckling på kort likväl som på lång sikt. Men vi kan inte bortse ifrån att processen var svår för många individer och familjer att hantera – för att inte nämna hela samhällen vars förutsättningar snabbt ändrades. Trots allt förändrades en vardagsordning som hade gällt under många generationer plötsligt.

Den urbaniseringsprocess som sker idag är också snabb. I likhet med den industriella revolutionen medför den att stora delar av landsbygden riskerar att dräneras på invånare. Till skillnad mot den industriella revolutionen sätts också stort press på mindre och medelstora städer. I takt med att de största städernas attraktionskraft skjuter i höjden ställs nämligen mindre urbana centra inför utmaningen att attrahera och behålla investeringar, företag och invånare.

Hur är det då med de större städerna? De kan verka som givna vinnare i urbaniseringen. Men så enkelt är det inte, eftersom urbaniseringen samspelar med globaliseringen. Innan vi fokuserar på de mindre orternas utmaningar kan det vara relevant att peka på att också de större städerna måste skräpa sin konkurrenskraft. Annars riskerar de att falla efter i en värld där storstäder alltmer konkurrerar över nationsgränserna.

Storstäder i global konkurrens

“På en planet där utrymmena är enorma (hela mänskligheten skulle kunna få plats i Texas, alla med ett eget stadsradhus) väljer vi städer. Trots att det har blivit billigare att resa långt eller distansarbete från Ozarks till Azerbajdzjan, samlas allt fler människor allt närmare varandra i vidsträckta storstadsområden.”

- Edward Glaeser, *Stadens Triumf* (2011)

Edward Glaeser, ekonomiprofessorn vid Harvard som ägnat många år åt att studera urban utveckling, framhåller staden som människans viktigaste uppfinning. Glaeser argumenterar för att det inte är en slump att mycket av den ekonomiska och vetenskapliga tillväxten sker i de större städerna. Möjligheterna för utbud och efterfrågan på varor, tjänster och arbetskraft att mötas blir betydligt bättre när vi samlas i städer. Därmed skapas större potential för individen till social mobilitet.⁷

I städer finns omfattande stordriftsfördelar, bland annat eftersom invånarna kan dra nytta av en gemensam infrastruktur och välfärdssektor. Den höga nivå av specialisering som blir möjlig i städer förklarar varför kunskapsintensiva tjänstenäringslik som toppuniversitet tenderar att växa fram där. Glaeser pekar på att det också

---

⁷ Glaeser (2011).

finns en rad andra vinster med att bo i urbana centra, som att fler möjligheter till romantiska möten för singlar uppstår i staden jämfört med på landsbygden.⁸

De större städernas betydelse ökar. Men detta innebär inte att en positiv utveckling är given för ens Stockholm, Göteborg eller Malmö. Även dessa städer måste skärpa sin konkurrenskraft för att inte riskera att hamna efter. Som bland annat forskaren Barney Cohen har lyft fram leder samspelet mellan urbanisering och globalisering till att städer alltmer konkurrerar i en global miljö.⁹

Konkurrensen om att locka till sig investeringar, huvudkontor, entreprenörer och högkvalificerad arbetskraft sker i ökad utsträckning över landsgränserna. Inte minst är så fallet på den allt mer integrerade europeiska marknaden. De större städerna i Sverige tävlar därför inte enbart med närliggande städer, utan också i ökad utsträckning med städer i andra länder.

När vi tänkar på urban utveckling förs tankarna lätt till kända storstäder som New York, Los Angeles, Paris, London eller Berlin. Men i en jämförelse över de 200 största stadsregionernas utveckling mellan 2010 och 2011 visar det sig att merparten av den urbana expansionen skett utanför den traditionella västvärlden. Hela 90 procent av de

---

8 Ibid.

9 Cohen (2004).

stadsregioner som upplevde den snabbaste tillväxten under året fanns nämligen utanför Nordamerika och Västeuropa. Snabbväxarna hittar vi istället framförallt i Asien. De samlade inkomsterna i Shanghai, Shenyang, Wuhan och flera andra kinesiska städer ökade till exempel med hela en tiondel.¹⁰

Å andra sidan så fanns hela 95 procent av de långsammast växande storstadsregionerna i Nordamerika, Västeuropa och Japan. Stockholm utmärker sig genom att vara en av de få västeuropeiska städerna på ovan nämnd lista som tillhörde de snabbväxande under perioden. Stockholms ekonomi växte nämligen med fyra procent under året.¹¹

Sverige har en brist på stora städer. I ett land som Kina skulle våra tre storstäder alla betraktas som i bästa fall medelstora. Stockholm är den enda svenska stad som är tillräckligt stor för att överhuvudtaget kvalificera sig för internationella rankingar över metropoler. I dessa sammanhang tenderar Stockholm att klara sig väl. I en ny undersökning rankas staden exempelvis som världens 20:e mest konkurrenskraftiga, bland annat tack vare goda ekonomiska utfall samt en hög utbildningsnivå.¹²

Trots dessa goda omdömen pekar trenden på att Stockholms

---

10 Tillväxten i de snabbväxande kinesiska städerna drevs delvis av fler i arbete (bland annat på grund av inflyttning), men framförallt av höjda inkomster. Källa: Istrate, Berube och Nadeau (2012).

11 Ibid. Stockholm upplevde den 40:e snabbaste tillväxten bland de 200 städerna.

12 Economist Intelligence Unit (2012).

relativa betydelse i världen minskar under kommande år. År 2008 rankades Stockholm som att ha den 82:e största ekonomin i jämförelse med andra städer runt om i världen. År 2025 förväntas staden dock hamna utanför topp 100 listan. Då beräknas Stockholm ha den 105:e största ekonomin bland världens städer. Anledningen till Stockholms relativa fall är att många andra storstäder, inte minst i Asiens snabbväxande marknadsekonomier, förväntas uppleva snabbare utvecklingstakt.¹³

Mellan 2008 och 2025 estimeras Stockholm uppleva en genomsnittlig ökning av reell BNP på 1,9 procent årligen. Det kan jämföras med Vietnams huvudstad Hanoi, som enligt samma beräkningar förväntas växa med 7,0 procent per år tack vare ekonomisk utveckling och inflyttning. Hanoi, som år 2008 rankades som världens 116:e största stad sett till ekonomisk aktivitet, beräknas år 2025 ha ersatt Stockholm på plats 82.¹⁴

Den snabba urbana tillväxt som sker i framförallt Asien påverkar alltmer de svenska storstäderna. Globaliseringen är en process som i stor utsträckning handlar om att större städer i olika länder ökar sitt utbyte med varandra. Därmed blir inte bara varor, utan också investeringar, kunskaper, företag och personer alltmer lättroliga. Städer som Göteborg, Malmö, Uppsala, Västerås och Örebro konkurrerar inte bara med

varandra eller med Stockholm. De måste alltmer visa sig attraktiva på en global spelplan för att kunna locka till sig och behålla framstående akademiker, investerare och kreatörer.

De studenter som söker sig till svenska lärosäten som exempelvis Chalmers väljer aktivt bland de hundratals högkvalitativa högskolor som finns runt om i världen. Den snabba globala utveckling som sker ställer krav på att Chalmers ska erbjuda högkvalitativa utbildningar, men också på att Göteborgsregionen erbjuder andra attribut som utländska studenter, doktorandstudenter och forskare värdesätter. Exempelvis kan det handla om en välfungerande bostadsmarknad och goda kommunikationer. Idag konkurrerar Chalmers framförallt med europeiska och amerikanska lärosäten. De nya konkurrenterna finns i Asiens expanderande storstäder, som exempelvis Tsinghuauniversitetet i Peking som ibland kallas för Kinas motsvarighet till MIT.

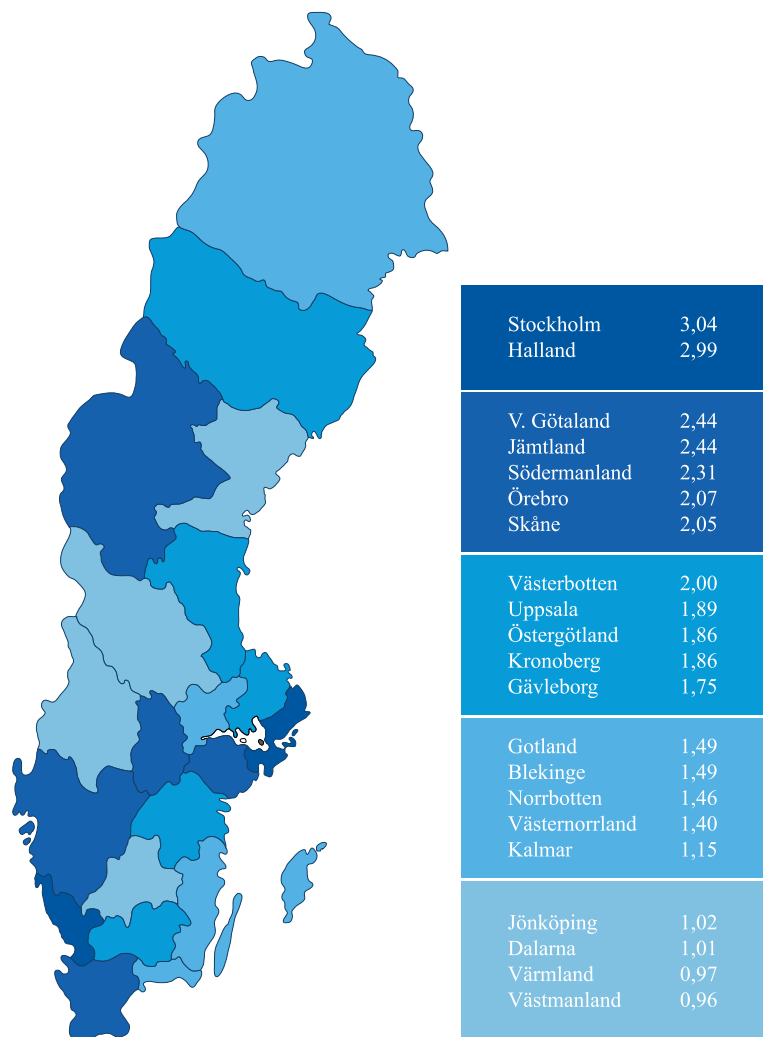
I förlängningen är det förstås positivt för oss i Sverige att resten av världen utvecklas. När urbana centra i länder som Kina, Indien och Brasilien expanderar gynnas den globala ekonomin. Det svenska näringslivet tjänar på att kunna exportera varor, och alltmer också tjänster, till växande marknader. Ökat utbyte av investeringar, varor, kunskaper och besökare gynnar på många sätt den svenska samhällsekonomin.

---

13 PricewaterhouseCoopers (2009).

14 Ibid.

Tillväxttakt runtom Sverige

Genomsnittlig årlig ökning av bruttoregionprodukten i länen mellan 2001 och 2010 anges
Källa: SCB:s databas och egna beräkningar.

Stockholms BNP växer långsammare än snabbväxande globala städer som Hanoi. I relation till övriga Sverige har dock Stockholms län, vid sidan av Hallands län, upplevt den snabbaste utvecklingen under senare år. Tillväxttakten är hela tre gånger högre än i länder som Jönköping, Dalarna, Värmland och Västmanland. Jönköping är intressant nog en del av Sverige som växer väl tack vare god företagsamhet, men samtidigt drabbades regionen hårt av finanskrisen.

Svenska städer och regioner kan, framförallt om den lokala konkurrenskraften skärps, attrahera talangfulla personer, investeringar och företag från andra delar av världen. Men strömmen går förstås i båda riktningarna. Samhällsekonomin kan förlora mycket på om svenska städer istället för att förbättra sin konkurrenskraft faller efter i den globala konkurrensen.

Ett exempel på att detta i viss mån redan sker är att många svenska framgångsföretag, som exempelvis Skype och Spotify, har placerat sina huvudkontor utanför Sverige. En viktig förklaring är att de höga skatterna på ägande driver bort företagen. Hursomhelst påverkar omlokaliseringen framförallt de större svenska städerna, där huvudkontoren annars skulle varit lokaliserade. I takt med att huvudkontoren försvinner tenderar också många av de mest högkvalificerade

jobben inom företagen att flytta ut.

Globaliseringen medför alltså att också de stora städerna måste vässa sin konkurrenskraft för att ses som attraktiva i en tid då alltifrån investerare till forskare, experter och entreprenörer agerar på en global marknad. Trots denna utmaning är förutsättningarna överlag goda för de större städerna i Sverige att bli vinnare på urbaniseringen. Det är de mindre orterna som står inför risken att falla efter i de snabba förändringar som sker.

Måste vi planera för “krympande städer”?

“Regioner som i tidigare skeden av den svenska historien varit framgångsrika magneter för produktion och sysselsättning upplever nu att strukturomvandlingens jobbförstörande krafter har övertaget och att det är svårt att hitta de förnyelseskapande krafterna.”

- Jan Edling, Alla behövs - Blott arbetsmarknadspolitik skapar inga nya jobb (2005)

“Stadsutveckling” är namnet på ett projekt som drivs i samarbete mellan bland annat kommunerna Söderhamns, Sandvikens och Torsby, Länsstyrelsen i Gävleborg samt Sveriges Kommuner och Landsting. Namnet till trots handlar projektet inte om att lyfta fram städer i utveckling, utan snarare i avveckling. Projektet fokuserar nämligen på att etablera “krympande städer” som ett positivt begrepp.¹⁵

Vid en första anblick kan det hela låta märkligt. Bör verkligen lokalpolitikerna resignera mot det faktum att de orter som de fått förtroendet att leda ska krympa snarare än utvecklas? Samtidigt måste man inse att urbaniseringen är en pågående och stark trend som sätter stark press på mindre kommuner och orter. Det är lättare sagt än gjort för krympande städer att vända utvecklingen. Därför kan det vara lockande att försöka

---

15 Stadsutvecklings hemsida.

vända på begreppen istället.

En utvärdering från Tillväxtanalys noterar att “Geografisk koncentration är en viktig drivkraft för tillväxt och utveckling i och inom Sveriges regioner.”¹⁶ Det betyder att utvecklingen i stor utsträckning sker i tätbefolkade delar av landet. Den närhet till andra människor som finns i städerna möjliggör en effektivare ekonomi, vilket i sin tur driver på jobbutvecklingen, så att ännu fler lockas till städerna. Som en artikel i Svenska Dagbladet nyligen lyfte fram har drygt 240 000 arbetstillfällen uppkommit i Sverige mellan 2006 och 2012. Hela 93 procent av denna tillväxt har skett i de fyra storstadslänen Stockholm, Västra Götaland, Skåne och Uppsala.¹⁷

Tillväxtanalys lyfter fram att hela 87 procent av Sveriges befolkning bor i regioner med över 100 000 invånare. Myndigheten noterar att även om utvecklingen mot ökad befolkningkoncentration “kan ses som oroande utifrån övriga regioners perspektiv, finns det knappast något empiriskt stöd för ett trendbrott i denna utveckling.”¹⁸

En rapport som publicerats av Svenskt Näringsliv studerar den förväntade befolkningsförändringen i olika svenska kommuner beroende på kommuntyp. Den genomsnittliga kommunen som innehåller en större ort förväntas öka sin

befolkning med nära 11 procent mellan 2010 och 2035. Stockholms kommun kommer enligt analysen att växa befolkningsmässigt med hela 27 procent. Skellefteå, Luleå och Örnsköldsvik är de enda kommunerna med större städer som förväntas krympa snarare än öka sin befolkning under perioden.¹⁹

En annan grupp kommuner är så kallade förorts- och pendlingskommuner. Dessa kommuner, som ligger antingen nära eller inom större stadsregioner, har också god tillväxtpotential. Den snabbaste tillväxten bland denna kommungrupp förväntas ske i Lomma, en del av Stormalmö. Lomma beräknas öka sin befolkning med hela 35 procent fram tills 2035. En nästan lika hög ökningstakt förväntas ske i Nacka, i Stockholms län, samt Nykvarn som befinner sig i närheten av Södertälje. Hela 69 av de 79 förorts- och pendlingskommunerna beräknas öka sin befolkning fram tills 2035. De övriga 10 beräknas minska befolkningsmässigt.²⁰

Var är då trenden med krympande kommuner mest påtaglig? En negativ befolkningsutveckling förväntas framförallt ske bland de kommuner som har färre än 12 500 invånare och som inte är förorts- eller pendlingskommuner. Endast 10 av de 92 kommuner som ingår i denna grupp förväntas uppleva en positiv befolkningsutveckling fram tills 2035. I två kommuner, Pajala och Överkalix, beräknas befolkningen

16 Tillväxtanalys (2011).

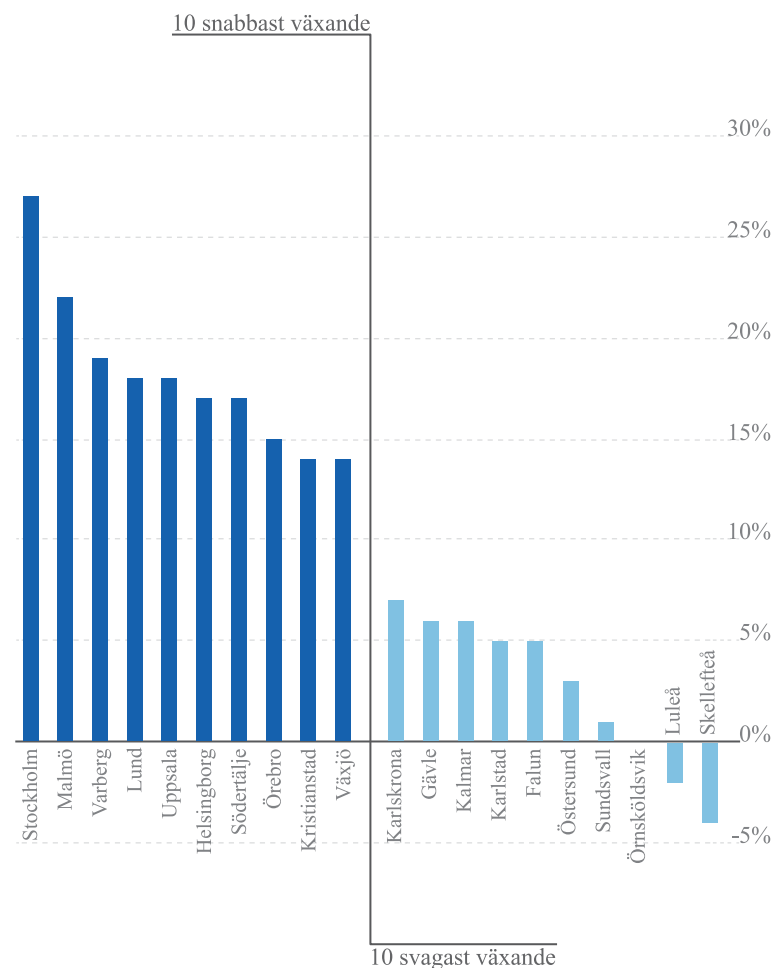
17 Svenska Dagbladet (2013b).

18 Tillväxtanalys (2010a).

19 Svenskt Näringsliv (2011).

20 Ibid. Beräkningarna

Befolkningsutvecklingen i kommuner med tätorter fram tills 2035

Källa: Svenskt Näringsliv (2011a).

minska med hela en fjärdedel fram tills 2035. I Hällefors, Laxå, Jokkmokk, Dorotea, Sorsele, Övertorneå, Hagfors och Åsele beräknas befolkningen minska med en femtedel eller mer.²¹ Framförallt kommuner i norra Sverige tycks således vara på väg mot en tynande framtid.

Nyligen tog Reforminstitutet fram ett index över hur väl invånarna i olika delar av Sverige klarar sig, sett till faktorer som sysselsättning, ekonomi, hälsa och utbildning. Resultaten visar på en mycket stark geografisk koppling. De välmående kommunerna samlas kring Sveriges tre storstadsregioner. Hela 28 av 30 av de kommuner som klarar sig bäst i indexet ligger inom fem mils avstånd från de tre storstäderna. Omvänt så ligger 29 av de 30 kommuner som klarar sig sämst bortom denna gräns.²² Svenska Dagbladet uppmärksammade indexet i en artikel, och slog baserat på intervjuer med experter fast:

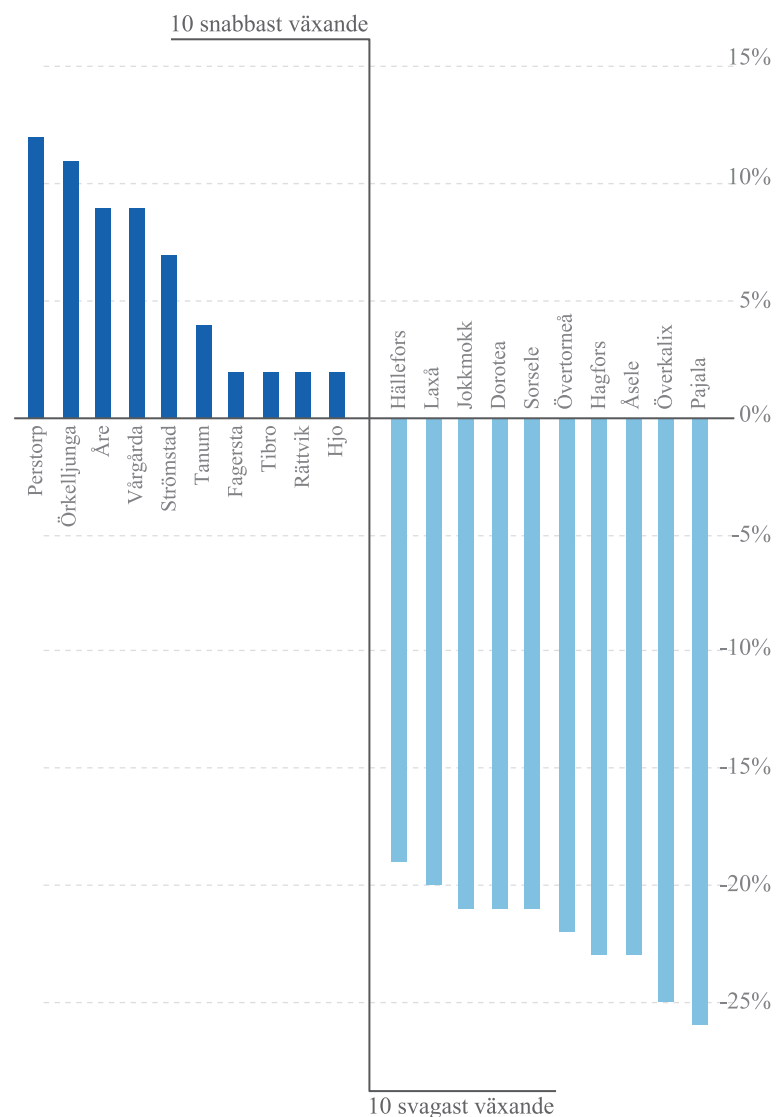
“Anledningen är att fler unga och högtbildade flyttar till storstadsregioner och lämnar kvar personer i de mindre orterna med låg utbildning och sämre chanser på jobbmärknaden. Utvecklingen snabbas på av att arbetsplatser för högtbildade och därmed ofta välmående personer allt mer koncentrerats kring större städer.”²³

²¹ Ibid.

²² Reforminstitutet (2013).

²³ Svenska Dagbladet (2013a).

Befolkningsutvecklingen i glesbygdskommuner fram tills 2035

Källa: Svenskt Näringsliv (2011a).

I sammanhanget är det kanske inte så märkligt att begreppet krympande städer etablerat sig i debatten? Det är värt att notera att variationen är stor inom de olika kommungrupperna. Även mindre kommuner kan klara sig väl om de har komparativa fördelar som exempelvis fin natur och en utvecklad turistnäring, eller på grund av historiska, geografiska eller politiska skäl upplevt en positiv utveckling av näringslivet.²⁴ Det är således svårt, men däremot möjligt, att skapa en positiv utveckling i kommuner som inte är del av eller nära storstädernas dynamiska arbetsmarknader.

En annan, närliggande, utmaning som präglar många svenska kommuner är att de har mycket utsatt ekonomi. Hans Jensevik, vd för Svensk KommunRating, framförde i början av 2011 att det finns en tydlig likhet mellan svenska kommuner och de länder i södra Europa som upplever omfattande skuldkriser. “Vad Grekland, Irland och Portugal är för EU - är vad kommunerna är för Sverige”, varnade Jensevik.²⁵

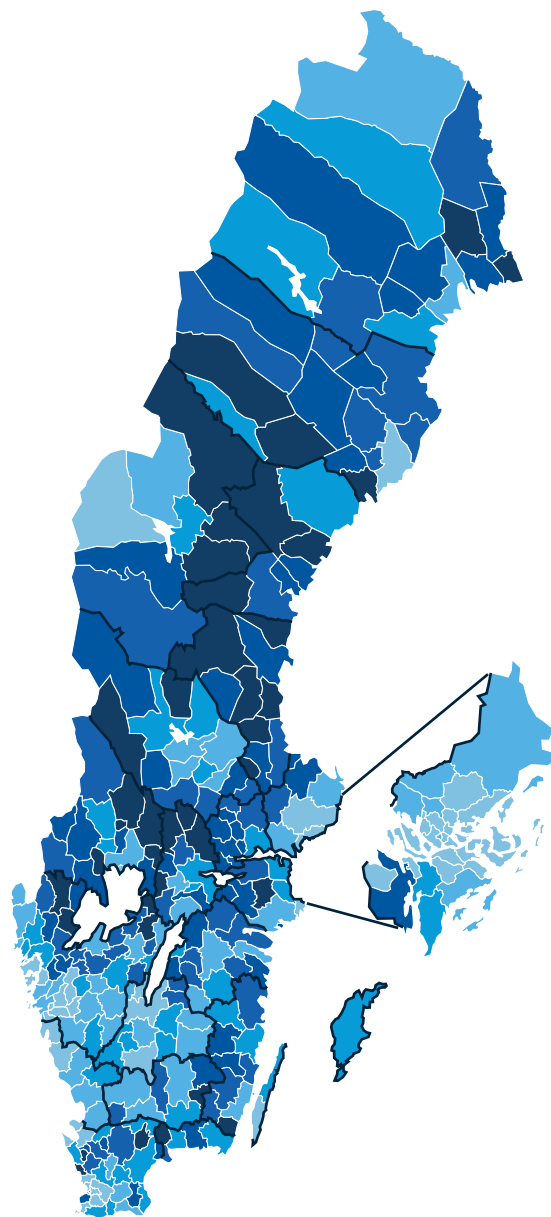
I många kommuner finns en tendens till att de offentliga utgifterna skjuter i luften under de goda åren, i takt med att lokalpolitikerna mer än gärna utlovar nya satsningar. Resultatet blir att kommunerna upplever stora problem med att klara ekonomin när nästa lågkonjunktur slår till. De kommuner som gick med störst underskott när finanskrisen

²⁴ Svenskt Näringsliv (2011).

²⁵ Dagens Industri (2011).

Nivå av mänsklig utveckling i olika kommuner

1. Lomma
2. Täby
3. Lidingö
4. Nacka
5. Danderyd
6. Kungsbacka
7. Vellinge
8. Vaxholm
9. Sollentuna
10. Ekerö
11. Härryda
12. Lund
13. Solna
14. Lerum
15. Kungälv
16. Partille
17. Staffanstorps
18. Stenungsund
19. Vallentuna
20. Kävlinge
21. Tjörn
22. Värmdö
23. Tyresö
24. Mölndal
25. Knivsta
26. Österåker
27. Trosa
28. Svedala
29. Bollebygd
30. Varberg
31. Öckerö
32. Uppsala
33. Salem
34. Höganäs
35. Stockholm
36. Habo
37. Jönköping
38. Örnst
39. Mörbylånga
40. Nykvarn
41. Ängelholm
42. Häbo
43. Värnamo
44. Bästad
45. Umeå
46. Åre
47. Huddinge
48. Alingsås
49. Hammarö
50. Järfälla

Sveriges 290 kommuner har rankats utifrån nivå av utveckling, baserat på olika variabler som berör skolan, jobben, hälsan, pengarna samt hopplöshet och utanförskap. Ljus färg motsvarar hög nivå av mänsklig utveckling. De kommuner som har hög nivå av utveckling är ofta antingen själva tätorter eller förorter till tätorter.

51. Linköping
52. Upplands Väsby
53. Halmstad
54. Ystad
55. Älmhult
56. Falun
57. Växjö
58. Ydre
59. Kiruna
60. Karlstad
61. Leksand
62. Ale
63. Laholm
64. Gagnef
65. Sotenäs
66. Mullsjö
67. Sundbyberg
68. Skövde
69. Vaggeryd
70. Strömstad
71. Kalmar
72. Lidköping
73. Söderköping
74. Upplands-Bro
75. Tranemo
76. Enköping
77. Ulricehamn
78. Säter
79. Mark
80. Falkenberg
81. Östhammar
82. Borås
83. Luleå
84. Nyköping
85. Sigtuna
86. Norrtälje
87. Haninge
88. Vetlanda
89. Hälör
90. Ljungby
91. Herrljunga
92. Götene
93. Tanum
94. Eksjö
95. Karlsborg
96. Götneborg
97. Askersund
98. Sjöbo
99. Krokom
100. Lekeberg

101. Örebro
102. Eslöv
103. Rättvik
104. Strängnäs
105. Nyriånshamn
106. Västerås
107. Kil
108. Sävsjö
109. Oskarshamn
110. Uddevalla
111. Gnosjö
112. Gnesta
113. Skurup
114. Vargårda
115. Arjeplog
116. Vadstena
117. Mora
118. Piteå
119. Simrishamn
120. Sunne
121. Vinmerby
122. Malung-Sälen
123. Skara
124. Östersund
125. Trelleborg
126. Örnsköldsvik
127. Gotland
128. Dorotea
129. Hörby
130. Borgholm
131. Hjo
132. Munkedal
133. Tingsryd
134. Borlänge
135. Kinda
136. Kumla
137. Karlskrona
138. Botkyrka
139. Helsingborg
140. Svenljunga
141. Lysekil
142. Örskelljunga
143. Hylte
144. Kristianstad
145. Gislaved
146. Gällivare
147. Osby
148. Falköping
149. Karlshamn
150. Nässjö

151. Hässleholm
152. Vara
153. Vännäs
154. Ätvidaberg
155. Alvesta
156. Årjäng
157. Pajala
158. Tidaholm
159. Mariestad
160. Gävle
161. Aneby
162. Storuman
163. Skellefteå
164. Sala
165. Norrköping
166. Finspång
167. Markaryd
168. Nybro
169. Avesta
170. Grästorp
171. Emmaboda
172. Härjedalen
173. Nora
174. Boxholm
175. Essunga
176. Vindeln
177. Tranås
178. Svalöv
179. Mönsterås
180. Vänersborg
181. Norberg
182. Laxå
183. Mjölby
184. Heby
185. Malå
186. Robertsfors
187. Dals-Ed
188. Västervik
189. Burlöv
190. Sölvesborg
191. Tibro
192. Kungsör
193. Torsby
194. Ludvika
195. Eskilstuna
196. Sundsvalld
197. Smedjebacken
198. Klippan
199. Malmö
200. Arvidsjaur

201. Vansbro
202. Lycksele
203. Arvika
204. Forshaga
205. Hedemora
206. Norsjö
207. Älvålen
208. Lilla Edet
209. Oxelösund
210. Sorsele
211. Karlskoga
212. Härnösand
213. Uppvidinge
214. Tomelilla
215. Bromölla
216. Arboga
217. Övanåker
218. Boden
219. Trollhättan
220. Vingåker
221. Bjurholm
222. Tierp
223. Hultsfred
224. Ödesög
225. Surahammar
226. Sönderålle
227. Ronneby
228. Sandviken
229. Eda
230. Hallstahammar
231. Hudiksvall
232. Jokkmokk
233. Älvsbyn
234. Motala
235. Säffe
236. Skinnskatteberg
237. Timrå
238. Valdemarsvik
239. Fagersta
240. Ämål
241. Åstorp
242. Perstorp
243. Högsby
244. Köping
245. Älvkarleby
246. Färgelanda
247. Övertorneå
248. Kristinehamn
249. Katrineholm
250. Berg

251. Bollnäs
252. Olofstrom
253. Ockelbo
254. Bengtsfors
255. Orsa
256. Östra Göinge
257. Landskrona
258. Bjur
259. Lindsberg
260. Hallsberg
261. Nordmaling
262. Hofors
263. Kalix
264. Torsås
265. Söderhamn
266. Haparanda
267. Flen
268. Munkfors
269. Lessebo
270. Hagfors
271. Sollefteå
272. Ljusdal
273. Nordanstig
274. Mellerud
275. Kramfors
276. Töreboda
277. Ånge
278. Grums
279. Vilhelmina
280. Strömsund
281. Hällefors
282. Degerfors
283. Gullspång
284. Filipstad
285. Ljusnarsberg
286. Överkalix
287. Åsele
288. Storfors
289. Bräcke
290. Ragunda

Källa: Reforminstitutet (2013).

slog till 2008 var i regel samma kommuner som hade ökat utgifterna snabbast under tioårsperioden innan krisen.²⁶ En anledning till svag kommunal ekonomi är alltså helt enkelt att lokalpolitikerna kan vara dåliga på att hushålla med skattepengar. En annan är att kommuner lätt kan hamna i negativa spiraler där sjunkande befolkning och dålig ekonomi förstärker varandra.²⁷

Något förenklat kan man säga att de kommuner som krymper är de som har brist på jobb­möjligheter. Utöver synlig arbetslöshet präglas kommunerna i regel också av en omfattande dold arbetslöshet, vilket manifesterar sig i att många försörjs via sjukskrivningar eller i praktiken förtidspensioneras vid ung ålder. Den offentliga sektorn i Sverige fungerar så att bidragsersättningar, med undantag av socialbidraget, i huvudsak betalas ut av staten. Men också den kommunala ekonomin drabbas förstås av utanförskapet, inte minst eftersom skatteintäkterna sjunker när färre arbetar.

Dessutom kan personer i utanförskap, bland annat på grund av sämre hälsa, ha större behov av den kommunala välfärden. Trots att mycket av bidragen betalas ut av staten blir det alltså svårt att klara ekonomin i kommuner som har

---

26 Sanandaji (2009).

27 En kommun som nästan gick i konkurs i början av 1990-talet – om nu kommuner kan gå i konkurs – var intressant nog Haninge. Trots att Haninge har en välbeställd befolkning, ligger i södra Stockholms län och dessutom är en skärgårdskommun krävdes en enorm uppstramning för att få fart på den kommunala ekonomin, företagandet och tillväxten. Exemplet illustrerar att också kommuner i storstadsregionerna kan uppleva stora utmaningar.

ett högt utanförskap. Framförallt är så fallet om invånarna som inte arbetar lever på socialbidrag, som direkt betalas ut av kommunen.

Krympande kommuner får ofta svårt att betala för välfärden utan att höja skatterna. Om skatterna höjs, eller kvaliteten på skolor och annan service minskar, kommer samtidigt kommunens attraktionskraft för arbetande familjer att minska. Höjda skatter kan också innebära att de som bor kvar i kommunen väljer att arbeta färre timmar. Situationen är inte alldeles enkel att lösa.

Utjämnings­bidrag via statsbidrag åtgärdar delvis problemet, men innebär också att kommunernas ansvarstagande för den egna situationen kan urholkas. Ett populärt argument är att kommuner helt enkelt ska fokusera på sina kärnuppgifter. Visst kan kommuner ofta dra ned på olika slösaktiga projekt, och utnyttja de pengar som läggs på exempelvis skolan mer effektivt för att få mesta möjliga välfärd för varje skatte­krona. Men det är inte säkert att hela utmaningen för krympande kommuner kan lösas genom högre effektivitet i välfärden. Utmaningen är helt enkelt så omfattande för många kommuner att det inte finns en enkel väg från nedgång till framgång.

Om vi vill studera fenomenet krympande städer kan vi rikta blickarna mot Japan. Kombinationen urbanisering och låga födelsetal har där rentav resulterat i framväxten

av så kallade "gråa städer". Med det menas städer som huvudsakligen övergivits av unga och istället i stort befolkas av äldre invånare i livets slutskede, samt de som jobbar inom äldreomsorgen. Utvecklingen i dessa orter kan, vare sig samhällsekonomiskt, kulturellt eller socialt, beskrivas som särskilt positiv.²⁸ En liknande utveckling mot gråa kommuner finns också i Sverige. De äldre tenderar att bli kvar i krympande kommuner när de unga lämnar för att söka lyckan i andra delar av landet.

Ovanpå en föråldrad befolkning tillkommer att många svenska orter, särskilt de mindre, domineras av ett föråldrat näringsliv. Vanligtvis har ett fåtal stora arbetsgivare som har nära band med lokalpolitikerna en dominerande ställning. Självklart är det bra att stora aktörer bidrar med många arbetstillfällen. Men däremot är det problematiskt att jobbskapande i nya företag i många kommuner lyser med sin frånvaro. Vad händer om det företag som stor del av orten förlitar sig på plöstligt går i konkurs?

I sammanhanget är det inte så svårt att förstå den pessimistiska stämning som råder i många mindre svenska kommuner. Att mindre orter planerar för en tynande tillvaro är tyvärr inte något som bara kan observeras i Sverige. Begreppet "krympande städer" har etablerat sig i internationell forskning. FN räknar samtidigt med att så få som var sjunde invånare i de utvecklade länderna år 2050 kommer att vara

28 The New York Times (2012a).

bosatt utanför städerna.²⁹

Innebär detta att mindre svenska orter närmast är dömda att möta en krympande befolkning och en stagnerande tillväxt? Svaret på denna fråga är lyckligtvis nej. Till och börja med är det viktigt att slå fast att Sverige redan idag är ett land med mycket hög befolkningskoncentration. En stor del av vår befolkning bor redan på en relativt liten del av Sveriges yta. Internationellt sett är befolkningskoncentrationen i Sverige bland de allra högsta. Bland de utvecklade ekonomierna är det enbart Kanada, Australien, Island, Mexiko och Sydkorea som i det avseendet kan mäta sig med Sverige.³⁰

Eftersom Sverige redan har kommit relativt långt i urbaniseringsprocessen är det möjligt att drastiska förändringar inte kommer att ske på samma sätt som i omvärlden. De prognoser som tas fram kring framtida befolkningsförändringar är trots allt bara framtidsspaningar. De kommuner som riskerar krympa under kommande år har en möjlighet att vända utvecklingen, genom att fokusera på sina komparativa fördelar. Regioner och orter med låg befolkningstäthet har potential att utvecklas. Som diskuteras i denna bok har de framförallt möjligheten att växa genom nya tillverkningsnäringar som drar nytta av närheten till naturtillgångar som malm och skog samt genom att locka till sig turistflöden.

29 Ibid.

30 Tillväxtanalys (2011).

Urbaniseringen är en tydlig och stark trend. Men erfarenheten visar att det inte är en självklarhet att de städer som är störst, eller världskända, upplever den bästa utvecklingen. Mindre kända orter kan genom offensiva strategier för stadsutveckling, och genom att undvika de felriktade satsningar som ofta görs, klara sig väl i konkurrensen. På samma sätt kan större orter sacka efter trots det omfattande försprång som de har i en tid präglad av urbanisering.

Ibland vinner David över Goliat

Hur kunde New York och Berlin falla efter?

“När [den federala regeringen i] Washington har fastnat i budgetstrider och partipolitisk låsning så har städerna utvecklats till den bästa källan för innovationer i offentlig sektor”

- Robert Wagner, “Innovation and the City” (2013)

Det är inte självklart att utvecklingen i en enskild ort eller region följer samma mönster som i resten av landet. Ifall de lokala förutsättningarna till tillväxt är bra, exempelvis tack vare god tillgång till infrastruktur och en flexibel arbetsmarknad, kan utvecklingen i en stad ske betydligt bättre än i andra delar av landet.³¹ Det är inte heller säkert att det alltid är de största städerna som utvecklas bäst.

Storstäderna har tydliga komparativa fördelar i den urbana konkurrensen. Tack vare sin stora, och i regel rika, befolkning har de utvecklade marknader dit olika tjänster och varor kan marknadsföras. Marknadernas storlek gör det möjligt för diversifierade och specialiserade företag inom olika näringar att växa fram. I storstäderna finns i regel många personer med expertkunskaper och hög utbildningsnivå, liksom närhet till toppuniversitet som utgör en viktig infrastruktur för innovativa näringar.

---

31 Cohen (2004).

Förutsättningarna är särskilt goda för städer som New York, Los Angeles, London och Berlin. Anledningen är att de världskända metropolerna kan dra nytta av sina internationellt starka varumärken. Många världsmetropoler är också huvudstäder. Den ställningen gör det möjligt för dem att attrahera den politiska eliten, många statliga arbetstillfällen och de organisationer som vill ha närhet till politisk makt.

Hur kan mindre orter egentligen förväntas konkurrera mot storstäderna? Om vi tittar närmare på stadsutvecklingen visar det sig intressant nog att David ibland faktiskt kan besegra Goliat. Inte minst har så varit fallet i USA. Mellan åren 1994 och 2005 skapades exempelvis fler nya arbetstillfällen i den relativt okända staden Charleston i South Carolina jämfört med i New York, trots att arbetsmarknaden i Charleston endast var en sextondel så stor som i New York. Framgångsreceptet i Charleston har varit att investera i stadens hamninfrastruktur samt motorvägar.³²

Charleston utgjorde inte heller något enskilt undantag. Utvecklingen i USA har präglats av att medelstora städer som satsat på kombinationen god näringslivsklimat och investeringar i infrastruktur har lyckats växa bättre än de världskända metropolerna som inte lika offensivt stärkt sin konkurrenskraft.

---

32 Kotkin (2007).

Mellan 1994 och 2005 ökade antalet arbetstillfällen med 24 procent i Houston, med 26 procent i Dallas och med 53 procent i Phoenix, inklusive de tre städernas omnejd. Dessa tre städer kan jämföras med New York, Boston, San Francisco och Silicon Valley³³ som har haft omfattande fördelar när det kommer till att: ha ovanligt välutbildade befolkningar, vara säte för forskning i världsklass, ha framgångsrika kluster av innovativa företag samt vara populära resmål för turister.³⁴

Trots alla dessa fördelar har lokalpolitikerna i de fyra senare städerna försummat att förbättra företagsklimat och bygga ut infrastrukturen. Exempelvis har byråkratiska hinder lett till att det har varit svårt och tidskrävande att få bygglov. Därmed har den fulla tillväxtförmågan inte kunnat realiseras. Som följd av detta upplevde New York, Boston, San Francisco och Silicon Valley i snitt en ökning av sysselsättningen med knappt 7 procent mellan åren 1994 och 2005.³⁵

Även mer långsiktigt kan vi se att New York, kanske mest världens kända storstad, relativt sett sackat efter resten av USA. Som diskuteras senare i denna bok hämmades staden historiskt av en oförmåga att hantera ökande brottslighet. Trots allt söker sig inte bara människor dit ekonomiska möjligheter finns. En stad måste också kunna erbjuda trygghet för de familjer som bor i den. Dessutom har höga skatter

---

33 Tekniskt sett består Silicon Valley av delar av flera städer. Det är intressant att inkludera Silicon Valley i jämförelsen eftersom området är världens främsta innovationskluster.

34 Ibid.

35 Ibid

och krångliga regleringar utgjort tillväxthinder. En intressant jämförelse visar att 140 av USA:s 500 största företag fanns i New York år 1960. Denna siffra mer än halverades fram tills 2006.³⁶

Texas å andra sidan har länge dragits med ett negativt rykte, som en bakåtsträvande del av USA. Delstatens största stad Houston har samtidigt kunnat dra nytta av en mer tillväxtorienterad politik jämfört med New York. Houston har präglats av lägre skatter, tydligare fokus på transportinfrastruktur, mer liberala regelverk och enklare möjligheter att få bygglov. En annorlunda strategi för utveckling har möjliggjort en betydligt snabbare tillväxt än i New York. Antalet topp 500 företag i Houston ökade från enbart 1 till 20 stycken mellan 1960 och 2006. Tillväxten har inte bara skett inom oljeindustrin som Texas är välkänt för, utan inom alltifrån lågteknologisk tillverkning till tjänstesektorn och högteknologi.³⁷

Under de senaste krisåren har sysselsättningen minskat i många amerikanska städer samtidigt som bostadspriserna sjunkit. Städerna i Texas har överlag lyckats gå emot strömmen och placerat sig i topp när det kommer till jobbskapande och tillväxt.³⁸ En faktor som kan ha gynnat städerna i delstaten är att deras geografiska situation, och kanske framförallt stadsplanerarnas beslut, möjliggjort en

fysisk expansion.

Det har helt enkelt varit möjligt att bygga nya stadsdelar och därmed hindra att priserna för bostäder och lokaler skjuter i höjden. Att New York fallit efter relativt sett har delvis också samma förklaring, det vill säga att tillgången till ny, billig tomt att bygga på har begränsats av stadens läge och stadsplanerarnas beslut.

Om man studerar befolkningsflytten inom USA kan man också under senare år se att städer som Austin, San Antonio, Dallas och Houston växer i takt med att många flyttar till de jobbmöjligheter som finns där. Migrationen sker bort från storstäder som New York, Chicago och Los Angeles, på grund av faktorer som brist på jobbskapande och höga boendekostnader.³⁹

En genomgång av jobbtillväxten i olika städer i USA, små som stora, visar att utvecklingen inte är unik för just delstaten Texas. Städer där lokalpolitikerna skapat goda förutsättningar för ett växande näringsliv har kunnat växa under en period där USA som helhet förlorat många arbetstillfällen. Ett generellt gott företagsklimat har gjort det möjligt att växa genom att skapa nya arbetstillfällen inom alltifrån tillverkning till tjänster och turism.⁴⁰

---

36 The Wall Street Journal (2007).

37 Ibid.

38 Bloomberg Businessweek (2010).

---

39 Kotkin (2013).

40 Milken Institute (2011).

Detta perspektiv får också stöd av en tidigare citerad genomgång av utvecklingen i världens storstadsregioner. Där noteras att inkomsterna i Houstons mellan 2010 och 2011 växte med hela 5,5 procent, trots att de i USA som helhet samtidigt växte med knappt en procent. I ingen annan av världens 200 största stadsregioner var skillnaden mellan lokal och nationell tillväxt så markant.⁴¹

Intressant nog var det just nya jobb inom tillverkningsindustrin som drev på jobbtillväxten i de amerikanska städer som lyckades uppnå en ökning av arbetstillfällena år 2010.⁴² Detta trots att många politiker och samhällsdebattörer i USA, liksom i Sverige, utgått från att tillväxten skulle komma inom tjänstesektorn.

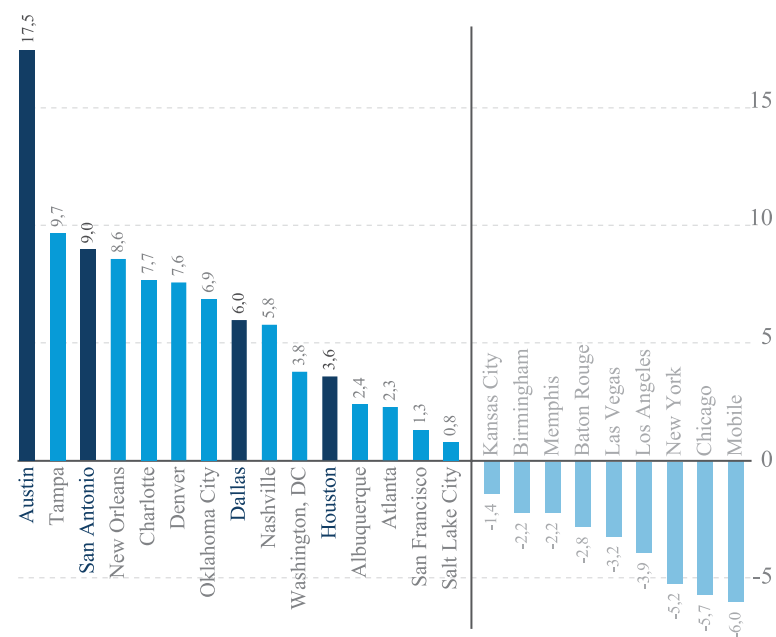
I Europa är Tysklands huvudstad Berlin kanske det bästa exemplet på en stad som inte lyckats realisera sin potential. Strategin för Berlins urbana utveckling har varit att marknadsföras som "en stad av glamour". Lokalpolitikerna har fokuserat på att locka modeshower och filminspelningar till Berlin, men negligerat grundläggande förutsättningar för näringslivet och medborgarna.

Utvecklingen i Berlin visar med tydlighet att massiva politiska satsningar på kulturlivet inte är ett substitut för tillväxtvänlig politik. Höga skatter, regleringar och en negativ attityd till

41 Istrate, Berube och Nadeau (2012).

42 The Wall Street Journal (2011).

Netto migration till och från amerikanska städer mellan 2010 och 2011

I Texas växer städer som Austin, San Antonio, Dallas och Houston tack vare god lokal företagsklimat. Därför lockas många amerikaner till att flytta dit, samtidigt som flyttströmmen under senare tid har lett bort från metropoler som New York, Chicago och Los Angeles. Utvecklingen illustrerar att städer som har många fördelar – i form av befolkningstäthet, utbildningsnivå bland befolkningen, framgångsrika företag och ledande vetenskapliga institutioner – ändå kan bli omsprungna om de inte för en tillväxtfrämjande politik.

Statistiken anges som andel migranter per 1 000 invånare i städerna. Positiva siffror visar på nettomigration till städerna mellan negativa siffror visar på nettomigration bort från dem. Städerna i Texas har markerats med mörkare färg. Källa: Kotkin (2013).

företagande har lett till att Berlin under senare tid präglats av jobbförlust och periodvis också minskad befolkning. Den ekonomiska situationen i Berlin är så dålig att den federala tyska regeringen måste hjälpa till för att hålla igång ekonomin. Staden har även länge mottagit medel från EU:s strukturfonder för att motverka de ekonomiska problemen.⁴³

Berlin har rentav kallats för “fattigdomens huvudstad” eftersom andelen som lever på bidrag är skyhögt i jämförelse med andra delar av Tyskland. En jämförelse från 2010 noterar att enbart var tjugonde medborgare i södra delarna av landet försörjdes via bidrag. Det kan jämföras med vart femte invånare i Berlin.⁴⁴ TIME Magazine har noterat att stadshuset i Berlin trots den dåliga ekonomin spenderat mindre pengar för att stimulera ekonomisk aktivitet jämfört med att subsidiera sport och kultur. Klaus Wowereit, Berlins regerande borgmästare sedan 2001, försvarade sig några år sedan med att säga: “Även om den finansiella situationen för en stad kan vara dålig måste man uppvisa en känsla av njutning i livet.”⁴⁵

En central anledning till att många städer, stora som små, inte lyckas nå upp till sin fulla potential är just att lokalpolitikerna ser kulturella satsningar som substitut för grundläggande goda villkor för ekonomisk och social utveckling. Denna

missuppfattning beror, som diskuteras i nästa kapitel, på att det är lätt att blanda samman orsak och verkan.

---

43 Se exempelvis The Australian (2006).

44 Focus Online (2010).

45 TIME Europe Magazine (2005).

Missvisande idéer om “den kreativa klassen”

“I The Rise of the Creative Class introducerade Richard Florida en av de mest spridda strategierna för urban utveckling under senaste årtionden. Men forskare har funnit litet teoretiskt stöd för kopplingen mellan den kreativa klassen och ekonomisk utveckling.”

- Forskarna Michele Hoyman och Christopher Faricy, i den vetenskapliga journalen Urban Affairs Review (2009)

Den amerikanska forskaren Richard Florida har fått omfattande genomslag för de teorier som han presenterat i bland annat boken “The Rise of the Creative Class”. Florida framför tanken att industrialismen håller på att övergå i “den kreativa åldern”, som domineras av den så kallade “kreativa klassen”. I den kreativa åldern blir det enligt författaren centralt för städer att locka till sig den kreativa klassen. De städer som lyckas attrahera denna klass sägs vara de som satsar på de tre T:na – Teknologi, Talang och Tolerans. Denna föreställning har fått omfattande genomslag för urban utveckling i Sverige liksom i omvärlden.

På sätt och vis kan Floridas tankar ses som självklara. Visst är det så att kreativitet, talang, tolerans och ett blomstrande kulturliv utmärker bra städer. Samtidigt är det viktigt att

behålla ett kritiskt perspektiv rörande en teoribild där alltifrån bibliotekarier och friskvårdskonsulter till journalister, matematiker och företagare klumpas ihop i en enda grupp. Är det rimligt att utgå ifrån att alla inom denna relativt arbiträrt definierade grupp är mer centrala för tillväxten jämfört med dem som inte räknas till den kreativa klassen?

Majoriteten av den yrkesverksamma befolkningen definieras inte som kreativa av Florida. När vissa yrkeskategorier och inte andra definitionsmässigt antas vara drivkraften bakom stadsutveckling blir det nära till hands för beslutsfattare att börja favorisera företagare i "rätt" branscher, så att den fria konkurrensen sätts ur spel. Inom stadsplanering introduceras exempelvis tanken att det inte bara är viktigt att nya butiker etablerar sig i staden, utan att man framförallt borde uppmuntra de affärer som beslutsfattarna bedömer är "annorlunda" och associerade till tolerans och kreativitet.

På tämligen godtycklig bedömning av vad som attraherar kreativa människor uppmuntras politiker till att detaljstyra den ekonomiska och kulturella utvecklingen i städer. Det är precis dessa föreställningar som ligger bakom den misslyckade politiken i Berlin, där förutsättningarna till jobbskapande urholkats av politiker som vill särgynna kreativa näringar. Trots att delar av Berlins befolkning klarar sig mycket bra leder bristen på jobbskapande till att ett omfattande utanförskap bredd ut sig bland andra segment av befolkningen.

Floridas idéer håller heller inte för vetenskaplig granskning. Det är nämligen inte alls uppseendeväckande att en korrelation går att finna mellan tillväxt och "den kreativa klassen". Anledningen är att välutbildade personer definieras som att vara kreativa i Floridas index. Den tidigare nämnda Harvardprofessorn Edward Glaeser har bland annat visat att kopplingen mellan tillväxt och den kreativa klassen i princip består i just utbildning.⁴⁶

Teorin om den kreativa klassen kan i stor utsträckning bytas ut med observationen att städer med välutbildade invånare klarar sig bättre. Det är knappast en nyhet att välutbildade personer tenderar att ha välbetalda arbeten och föredrar att bo i framgångsrika städer. Inte heller är det en nyhet att de städer som attraherar välutbildade personer, eller har bra högskolor och forskningsinstitut i regel är framgångsrika. Det är inte svårt att förstå hur Florida svept in dessa observationer i teorin om den kreativa klassen, för att därigenom bli en världskändis. Men denna missledande teori översätts också till missriktade strategier för urban utveckling.

Eftersom Floridas idéer blivit så inflytelserika är det viktigt att notera att de städer som forskaren anser vara vinnare i den kreativa åldern inte alls med nödvändighet är de som utvecklas bäst. Teorin om den kreativa klassen presenterades samtidigt som IT-boomen och är klart inspirerad av hur de unga talangerna inom IT sökte sig till "coola" stadsmiljöer.

---

46 Glaeser (2004).

Bortsett från den kortvariga IT-boomen faller dock stödet för påståendet att entreprenörer i första hand söker sig till städer som satsar på kulturliv, hipa caféer och ett trendigt nattliv. Det är långt viktigare att städer har ett välfungerande näringsliv, låg brottslighet, rimliga skatter och erbjuder goda möjligheter att finna boende till rimligt pris.

New Orleans är ett illustrativt exempel. Den amerikanska staden var en gång centrum för handel och ekonomisk aktivitet. Men lokalpolitikerna inriktade sig alltmer på att locka till sig turister genom att utmåla staden som tolerant och kulturrik, samtidigt som de förbisåg medborgarnas säkerhet och företagens villkor. Dessutom skapades byråkratiska hinder i vägen för byggande vilket drev upp priserna på fastigheter. Redan före översvämningen år 2005 präglades New Orleans på grund av denna inställning av en svag ekonomisk utveckling, som ledde till segregation, arbetslöshet och fattigdom.⁴⁷

Liverpool, Manchester, Cleveland, Detroit och Baltimore är exempel på städer som förlorat 30–40 procent av sin befolkning de senaste 50 åren. De som styrts dessa städer har i stor utsträckning förlitat sig på att locka dit unga kreativa människor genom olika kulturella satsningar, en politik som inte lyckats vända den negativa utvecklingen utan snarare tycks ha förstärkt den.⁴⁸

---

47 The New Orleans Tribune (2004).

48 Prospect Magazine (2005).

Steven Malanga, redaktör för tidskriften City Journal, har tittat på utvecklingen av arbetstillfällen i amerikanska städer mellan 1983 och 2003. Malanga fann att de städer som Florida rankat högst i USA utifrån sina kriterier om kreativitet klarat sig betydligt sämre än det nationella snittet. Under perioden växte antalet arbeten i dessa städer med i genomsnitt endast 39 procent, jämfört med 44 procent för landet i genomsnitt. Mest anmärkningsvärt är kanske att tillväxten av arbeten under samma period i genomsnitt var hela 62 procent i de städer som Florida rankat som minst kreativa i landet.⁴⁹

Lokalpolitiker som vill att deras städer ska utvecklas väl bör fokusera på grundläggande faktorer som ekonomisk frihet, säkerhet för medborgarna, välfungerande infrastruktur och kvalitativa offentliga tjänster. De bör komma ihåg att ett kreativt kulturliv och en tolerant miljö inte nödvändigtvis växer fram som resultat av offentlig planering. Snarare uppstår de genom spontanta processer i dynamiska städer präglade av ekonomisk och kulturell utbyte.

Kulturutövare är ofta själva företagare och gynnas därför av miljöer som erbjuder goda förutsättningar för näringslivet. Samtidigt tenderar efterfrågan för kultur att utvecklas där det finns en levande ekonomi. Välutbildade människor i urbana miljöer brukar ha en tolerant inställning till andra kulturer och levnadssätt. En anledning är helt enkelt att storstadslivet

---

49 The Wall Street Journal (2004).

Var skapas jobben?

Richard Florida har dömt ut vissa amerikanska städer som att ha låg kreativitet, medan andra prisas för hög kreativitet. Men var har egentligen antalet arbetstillfällen vuxit snabbast?

	1993 - 2003	1983 - 2003
Mest kreativa	17,5%	38,8%
Minst kreativa	19,4%	61,9%
Snitt för USA	17,3%	44,0%

Källa: The Wall Street Journal (2004).

bygger på interaktion mellan folk med olika härkomst och livsstilar.

Hur väl stämmer då Richard Floridas idéer på stadsutvecklingen i Sverige? Florida har faktiskt medförfattat en rapport som försöker mäta nivån på kreativitet i olika kommuner och län i Sverige. Kanske inte förvånansvärt bygger också denna rapport på att koppla begreppet kreativitet till utbildning.⁵⁰

Bland de grupper som definieras som kreativa i Sverige återfinns framförallt välutbildade individer. De kommuner

⁵⁰ Tinagli, Florida, Ström och Wahlqvist (2007).

och län som hamnar högt i det index som byggs upp är huvudsakligen de där det bor flest välutbildade. Att välutbildade svenskar bor i eller nära storstäder, ofta har en tolerant inställning och höga inkomster är inget nytt faktum. Eftersom utbildningsnivå inte särkopplas från begreppet kreativitet är det inte möjligt att bedöma ifall de övriga delarna av begreppet kreativitet har något förklaringsvärde alls eller inte.

Samtidigt ger Floridas index ibland riktigt märkliga resultat. Den kommun som rankas som mest kreativ i Sverige är Södertälje. Botkyrka rankas också relativt högt, på plats 22. Ändå finns uppenbarligen betydande problem i båda kommunerna. Under mitten av 2011 uppmärksammade exempelvis Arbetsförmedlingen att Södertälje och Botkyrka var de enda kommuner i Stockholms län som upplevde högre arbetslöshet än snittet för riket. Det var också enbart i dessa kommuner där arbetslösheten hade ökat jämfört med föregående år.⁵¹

Att Södertälje och Botkyrka rankas som kreativa av Florida förklaras av att en stor del av deras befolkning har utlandsfödd bakgrund. Andelen utlandsfödda, liksom antalet länder från vilka invånarna i kommunen härstammar, används nämligen som direkta mått på kreativitet. Man kan verkligen ifrågasätta rimligheten att automatiskt utgå från att en person som är född i Teheran är mer kreativ än den som är född i Umeå.

⁵¹ Arbetsförmedlingen (2011).

Varför präglas både Södertälje och Botkyrka av ett omfattande utanförskap? En viktig förklaring är att båda kommuner har stor andel utlandsfödda i befolkningen, och att integrationen i Sverige (på grund av kombinationen höga skatter, en rigid arbetsmarknad och relativt generösa ersättningsnivåer) fungerar bristfälligt.

En annan är att kommunerna följer den av Richard Florida inspirerade idén att satsa på omfattande kulturprojekt, men inte (förrän under senare år i Botkyrka) fokuserat på att skapa goda generella förutsättningar för företagandet. Uppenbarligen har det inte varit en framgångsrik strategi.

Svenskt Näringsliv rankar årligen det lokala företagsklimatet i Sverige. Kommunerna rangordnas utifrån kriterium som skattenivå, hur stor del av den kommunala budgeten som läggs ut på entreprenader samt företagarnas bedömningar kring den service som politiker och tjänstemän erbjuder företagare. Södertälje hamnade år 2012 först på plats 209 av Sveriges 290 kommuner i termer av företagsklimat medan Botkyrka klarade sig marginellt bättre på plats 207.⁵²

Floridas index framhåller också att Gnosjö är en kommun med ovanligt låg kreativitet, medan Malmö är ovanligt kreativt.⁵³ Men som diskuteras i nästa kapitel är det snarare så att Malmö är en stad som, trots oerhört goda förutsättningar, klarar sig

---

52 Svenskt Näringsliv (2012).

53 Tinagli, Florida, Ström och Wahlqvist (2007).

relativt dåligt i termer av jobbskapande och utveckling, medan Gnosjö trots omfattande utmaningar klarar sig väl.

Tips till lokalpolitiker

#1

Alla orter kan inte bli New York
eller Silicon Valley

Många orter och regioner i Sverige försöker locka till sig “den kreativa klassen”. Lokalpolitikerna lägger också mycket energi på att attrahera högkvalificerade företag och stora kulturevenemang. I de allra flesta fall misslyckas det hela. Och det är inget att bli förvånad över. Entreprenörer inom IT vinner exempelvis mycket på att koncentrera sig i ett fåtal IT kluster, framförallt i städer som Uppsala och Stockholm. Det är inte realistiskt att många mindre kommuner försöker centralplanera fram egna kluster. Många lokalpolitiker skulle göra sina kommuner en tjänst genom att sätta sig ned en stund, fundera över vad den egna kommunens komparativa fördelar och nackdelar är, och försöka skapa förbättring utifrån verkligheten. Kanske är det viktigaste att motverka mobbning i skolan, så att fler familjer flyttar till kommunen? Eller förenkla den byråkrati som finns i vägen för nya företag i jordbruk, tillverkning eller tjänster? Det är bättre att identifiera vilka personer och företag som faktiskt etablerat sig i orten, eller kan tänkas flytta dit, än att drömma sig till en situation där Sveriges alla talanger samlas till just den egna orten. Realism är en tråkigare, men betydligt mer konstruktiv, strategi än att drömma sig bort. Politiken måste fokusera på hela samhället, inte bara trendiga hipsters med “kreativa” jobb.

Gnosjö vs Malmö

“Det finns en ökad misstro bland Malmös småföretagare gentemot kommunledningen. Den bygger på S-kommunalrådet Andreas Schönströms uttalande från i höstas om att 'festen är slut' och att det är dags för de privata bolagen 'att dra'.”

- Rolf Elmér, Svenskt Näringslivs regionschef i Skåne, Sydsvenskan
(2013-04-23)

Gnosjöområdet i Småland, som omfattar kommunerna Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo, är känt för en kultur av driftighet, starka sociala nätverk och entreprenörsanda. Det intressanta med Gnosjö är att regionen saknar många traditionella tillväxtfaktorer. Befolkningstätheten är låg och kommunerna i området kan inte dra nytta av närhet till stora arbetsmarknadsregioner. Sysselsättningen finns inom traditionell tillverkningsindustri, ofta i liten skala. Utbildningsnivån för de anställda i Gnosjöområdet är dessutom bara omkring hälften av det svenska genomsnittet.⁵⁴

Givet allt detta skulle man kunna förvänta sig omfattande arbetslöshet, hög sjukfrånvaro och svårighet att integrera utlandsfödda på den lokala arbetsmarknaden. Men verkligheten är den motsatta. En studie visar att sysselsättningen i Gnosjöområdet konsekvent har legat högre jämfört med resten av Sverige mellan åren 1985 och 2007.

---

⁵⁴ Klaesson och Andersson (2009).

Framförallt lyckas regionen med att få ungdomar i arbete. När 1990-talskrisen slog till och sysselsättningen i Sverige som helhet minskade kraftigt lyckades Gnosjöområdet behålla sin höga sysselsättningsnivå.⁵⁵

Den gåta som förklarar Gnosjöområdets framgång är att man utgår från en annorlunda sysselsättningsstrategi än de stora städerna. Regionen lyckas väl genom att främja skapandet av enkla arbeten som inte kräver högskoleutbildning. Ungdomarna i regionen lär sig viktiga erfarenheter på arbetsplatsen snarare än i skolbänken. En lokalpolitik, och kultur, som främjar företagande leder till att många arbetstillfällen skapas i regionen. Man kan säga att Gnosjöområdet därmed lyckats skapa en unikt framgångsrik miljö. Många ungdomar som annars vore arbetslösa kan komma i arbete tack vare utbudet av enkla jobb inom tillverkningsindustrin.

Utvecklingen i Gnosjö kan jämföras med den i Malmö. Malmö är en stad som verkligen kan dra nytta av alla de faktorer som associeras med framsteg i en urbaniserad värld. Många välutbildade personer liksom kunskapsintensiva företag söker sig till staden, som har ett rikt kulturliv, en intressant historia och spännande arkitektur som attraherar turister. Ovanpå allt detta har Malmö belönats med en så nära

---

55 Ibid. I eftertanken av den senaste krisen har Gnosjö, liksom många likartade kommuner, upplevt större problem. Fortfarande klarar sig dock kommunen ovanligt väl givet dess nackdelar när det kommer till faktorer som utbildningsnivå bland befolkningen, befolkningstäthet och avstånd till större städer.

koppling till Köpenhamn att de två storstäderna i princip utgör en enda stor arbetsmarknad. Malmö kan inte bara beskrivas som Sveriges port till Europa. Staden kan också sägas i grunden ha lika goda förutsättningar för tillväxt och innovationskraft som Stockholm. När OECD nyligen rankade världens mest innovativa städer, utifrån måttet patent per invånare, så hamnade Malmö på den absoluta toppen. Jämförelsen visade att Malmö var världens fjärde mest patenttäta stad, och därmed också bäst i Sverige.⁵⁶

Onekligen finns också många framgångsrika människor bosatta i, eller snarare i kranskommunerna nära, Malmö. Men samtidigt präglas staden av att politiker favoriserar olika näringar istället för att skapa generellt goda villkor för utvecklingen, av att skolmiljöer tillåts präglas av oordning och av en passivitet mot den brottslighet och oro som vuxit fram i invandrartäta områden som stadsdelen Rosengård och bostadsområdet Lindängen.

Om vi tittar på befolkningens inkomster i olika kommuner så finner vi att Malmö kvalar in på plats 15. Men anmärkningsvärt nog handlar det inte om plats 15 från toppen, utan snarare från botten! Trots att Malmö vid sidan av Stockholm har potentialen att vara Sveriges mest framgångsrika stad är nämligen medianinkomsten i kommunen bara knappt 198 000 kronor per år. Det är betydligt sämre än 233 000 kronor

---

56 Sydsvenskan (2013).

per år i resten av riket. Medan Gnosjö på många sätt saknar de förutsättningar som är associerade med urbanisering så lyckas kommunen bättre än snittet för landet, med en medianinkomst på nära 240 000 kronor årligen. En förklaring kan vara att inkomsterna i Malmö är svåra att räkna då många pendlar till Köpenhamn. Men också 1999, innan Öresundsförbindelsen hade öppnats, rankades Malmö som att ha Sveriges 20:e lägsta inkomster. Gnosjö rankades samtidigt på plats 35 från toppen. Är detta verkligen rimligt för Malmö, en stad som tillhör de mest patenttäta i hela världen?⁵⁷

Välmående personer väljer att bosätta sig i Malmös kranskommuner som exempelvis Vellinge och Lomma (Sveriges 17:e respektive 5:e rikaste kommuner).⁵⁸ En förklaring till varför Malmö klarar sig så dåligt är att kommunen – trots ett fantastiskt geografiskt läge, fördelarna av hög befolkningskoncentration, en vacker stadsmiljö och ett bestånd av många fina fastigheter – repellerar många på grund av brottslighet och otrygghet.

En annan, och närliggande, förklaring är att Malmö upplever stora problem med att integrera utlandsfödda. I sammanhanget kan det vara intressant att notera att nationalekonomerna Jan Ekberg och Mikael Ohlson i detalj jämfört hur en enskild invandrargrupp lyckades etablera sig på arbetsmarknaden i

---

57 SCB (2012a).

58 SCB (2012a).

Malmö jämfört med den i Gnosjö och Gislaved.⁵⁹

År 1997 fanns nära 3 300 bosnier som hade invandrat till Malmö mellan åren 1993–1994. I Gnosjö–Gislaved regionen fanns cirka 750 personer med samma bakgrund. Totalt utgjorde denna grupp nära två procent av befolkningen i Gnosjö–Gislaved och 1,3 procent av befolkningen i Malmö. Gruppernas utbildningsnivå var identisk i de båda regionerna, men deras utfall på arbetsmarknaden skiljde sig åt markant. Ekberg och Ohlson noterar i sin jämförelse att Gnosjö–Gislaved utmärktes av att mer framgångsrikt än andra delar av Sverige klarat integrationen, medan Malmö placerade sig på andra ändan i jämförelsen.⁶⁰

“Det föreligger dramatiska skillnader mellan kommunerna. I Malmö var förvärvsfrekvensen 1997 för män invandrade 1993 mindre än 15 procent, medan motsvarande andel i Gnosjö-Gislaved var över 61 procent!”, skriver forskarna till sin förvåning. I Malmö var det framförallt de mer välutbildade invandrarna från Bosnien som lyckades komma i arbete. Ändå var medianinkomsten för de bosniska invandrare som lyckats komma i arbete år 1997 enbart 108 000 kronor i Malmö, jämfört med 138 000 kronor i Gnosjö–Gislaved.⁶¹

Ekberg och Ohlson lyfter fram att framgångarna i Gnosjö och Gislaved delvis kan förklaras med att tidigare invandrare

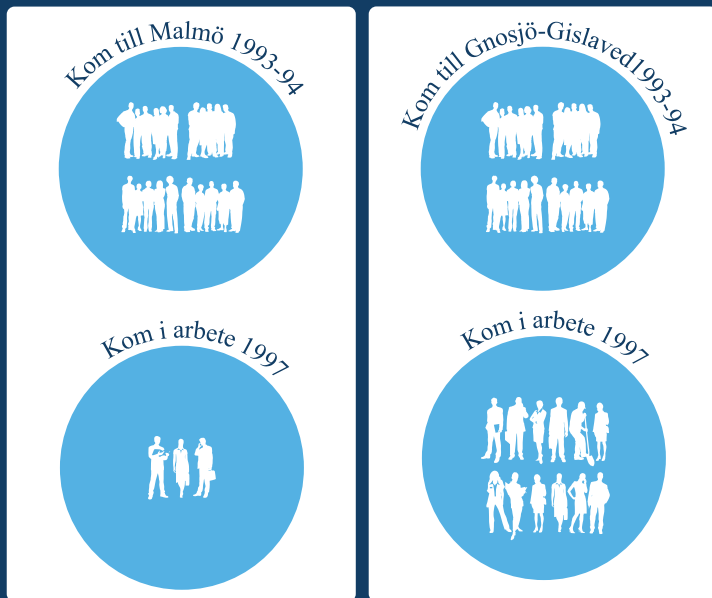
---

59 Ekberg och Ohlson (2000).

60 Ibid.

61 Ibid.

Hur många invandrare kom i arbete?

Under 1993 och 1994 flyttade 3300 bosnier till Malmö medan 750 flyttade till Gnosjö -Gislaved. År 1997 hade enbart 15 procent av de som flyttat till Malmö kommit i arbete, och deras medianinkomst var 108 000 kronor. Bland dem som flyttat till Gnosjö Gislaved hade hela 61 procent kommit i arbete, med en medianinkomst på 138 000 kronor

Källa: Ekberg och Ohlson (2000).

med bakgrund i Bosnien har sökt sig dit och kan hjälpa sina landsmän, samt att de starka sociala nätverken som finns mellan kommunens invånare överlag har underlättat processen att finna arbete. Uppenbarligen har Malmö, trots alla goda förutsättningar som staden har, inte lyckats uppnå samma positiva spiral där grupper av invandrare som bott länge i staden hjälper andra att integreras – åtminstone inte i samma skala som Gnosjö och Gislaved. Snarare domineras Malmö än idag av ett massivt utanförskap.

År 2012 levde drygt 33 procent av samtliga barn i Malmö kommun i familjer som försörjdes av antingen socialbidrag eller låga inkomster.⁶² Återigen kan detta i stor utsträckning förklaras av att Malmö ofta utgör första stationen för flyktinginvandring, samt det övergripande misslyckandet med att integrera utlandsfödda i den svenska arbetsmarknaden. Men man kan inte bortse ifrån att situationen skulle ha varit betydligt bättre om Malmö hade uppvisat samma förmåga som Gnosjö och Gislaved till att integrera utlandsfödda.

Jämförelsen mellan Gnosjöregionen och Malmö visar verkligen på att David, trots alla utmaningar, ibland kan klara sig bättre än Goliat. Framgångarna i Gnosjöområdet tycks vara kopplade till kombinationen av en lokalpolitik som gynnar småföretagande och en unik kultur av strävsamhet och samarbete. Gnosjöområdets kulturella särdrag kan vara svåra för andra delar av Sverige att återskapa. Men området

⁶² Salonen (2012).

har ändå två viktiga läxor att förmedla: Att normer och informella institutioner kan spela stor roll samt att det lönar sig att satsa på generellt goda förutsättningar till företagande.

Tips till lokalpolitiker

#2

Lokalpolitiken är avgörande

Mycket av besluten om näringspolitiken fattas på nationell nivå i Sverige. När höga statliga ägarskatter driver bort företag från Sverige står exempelvis lokalpolitikerna handfallna. Men det lokala företagsklimatets betydelse ska inte underskattas. För trots allt omsätts de nationella lagarna till beslut på kommunal nivå. Det är tjänstemännen i kommuner och landsting som bestämmer om företag får etablera sig i nya lokaler, om nya lägenheter får byggas och hur välfärdssektorn organiseras. Besluten på lokal nivå påverkar både den sociala och den ekonomiska utvecklingen, inte minst för marginalgrupper som riskerar utanförskap. Det bästa är att fokusera på det man som lokalpolitiker kan förbättra, snarare än att skylla problemen på bristerna i nationell tillväxtpolitik som ligger utanför ens direkta möjlighet till påverkan.

Back to Basics

Att främja lokal utvecklingskraft

“Samtidigt sker den starkaste tillväxten i de regioner som håller sig till grunderna: relativt låga skatter, företagervänliga regleringar och fortsatta investeringar i infrastruktur.”

- Joel Kotkin, Forbes (2010-07-09)

Hur kan vi förklara att kommunerna i Gnosjöområdet klarar sysselsättningen så väl, trots att det rör sig om små kommuner, med relativt stora avstånd till storstädernas marknader och lågutbildade befolkningar? En del av svaret ligger i att de har ett bra företagsklimat enligt Svenskt Näringslivs tidigare nämnda rankning. Medan Gislaved rankas som att ha Sveriges 77:e bästa företagsklimat hamnar Värnamo på plats 30, följt av Vaggaryd på plats 22 och Gnosjö på plats 15.⁶³ Det har visats att kommuner som rankas som att ha ett gott företagsklimat också tenderar att ha högre sysselsättning. Framförallt är effekten tydlig bland marginalgrupper på arbetsmarknaden som utlandsfödda, ungdomar och personer med funktionsnedsättningar.⁶⁴

Den tidigare nämnda studien över olika kommuners befolkningsförändringar fram tills 2035 visar dessutom att det finns ett samband mellan företagsklimatet i kommuner och befolkningsutvecklingen. Ju högre rankning kommuner

---

63 Svenskt Näringsliv (2012).

64 Jansson (2012).

har på indexet över företagsklimatet, desto bättre är utsikterna för befolkningstillväxt snarare än krympande befolkning. Denna slutsats bygger på en observation av hur ranking över företagsklimatet sammanhört med befolkningsutveckling historiskt i svenska kommuner. Sambandet drivs inte bara av att många storstäder och förortskommuner har gott företagsklimat. Också inom de olika kommungrupperna finns ett klart och positivt samband mellan förväntad befolkningstillväxt och lokalt företagsklimat.⁶⁵

I sammanhanget kan det vara intressant att reflektera vad som egentligen menas med företagsklimat. Indexet som Svenskt Näringsliv publicerar årligen mäter i stor utsträckning företagarnas uppfattningar om hur bra förutsättningarna till företagande är i olika kommuner, samt utgår från statistik kring exempelvis hur stor andel av arbetstillfällena i varje kommun som skapas på den fria marknaden.

Att vissa kommuner rankas lågt på indexet kan förklaras av att inställningen till företagande inte är genomgående positiv bland politiker och tjänstemän, eller att kommunen driver egna näringsverksamheter utifrån skev konkurrens med lokala företagare. Men sannolikt kan också företagare i kommuner som upplever en stagnerande eller negativ utveckling ranka företagsklimatet lågt på grund av just den övergripande utvecklingen, snarare än hur lokala politiker och tjänstemän faktiskt bemöter företagen.

⁶⁵ Svenskt Näringsliv (2011).

En central fråga som vi bör ställa oss är: Vad kan lokalpolitikerna i praktiken göra för att faktiskt förbättra förutsättningarna till jobbskapande? Politiker och tjänstemän i svenska kommuner har tillgång till begränsade verktyg för att påverka näringslivet. De övergripande besluten om skattepolitiken, infrastruktursatsningarna, regleringarna och andra liknande faktorer som påverkar näringslivets utvecklingskraft tas ju på statlig nivå. Men på lokal nivå tas beslut om hur dessa regelverk omsätts i praktiken, vilket kan ha omfattande påverkan på jobbskapande och tillväxt.

Ett konkret exempel är hanteringen av bygglov. Företag måste ofta vänta på godkännande av bygglov innan de kan komma igång med nya verksamheter. Ibland kan lokala beslutsfattare, på relativt arbiträr grund, helt enkelt vägra att godkänna byggloven eller ställa omfattande särkrav innan tillstånd ges. I andra fall kan långa väntetider uppkomma.

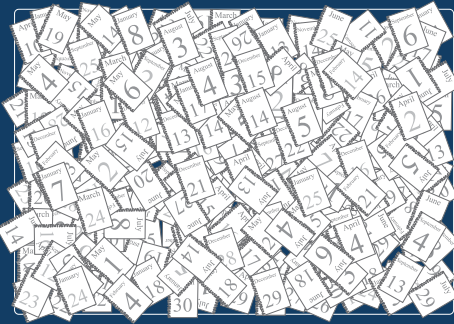
Jens Hedström, som arbetar med att undersöka regelkrånglet som företag möter, har pekat på att variationerna i väntetider är mycket stora i olika delar av Sverige. I Malmö kommun krävs det mer än tio veckor för att handlägga ett bygglov, medan det bara tar mellan en och tre veckor i Piteå kommun. Ifall en plan på att bygga en ny lokal överklagas i Norrbotten kan det ta över ett år, eller närmare bestämt i genomsnitt 418 dagar, för länsstyrelsen att hantera ärendet. Samma process tar bara i snitt 12 dagar i Kalmar.⁶⁶

⁶⁶ Näringslivets Regelnämnd (2011).

Byråkratins kvarnar mal långsamt i vissa delar av Sverige

Norrbotten

Kalmar

August	August	August	August	August	August
1	2	3	4	5	6
August	August	August	August	August	August
7	8	9	10	11	12

Ifall en plan på att bygga en ny lokal överklagas i Norrbotten kan det ta över ett år, eller närmare bestämt i genomsnitt 418 dagar, för länsstyrelsen att hantera ärendet. Samma process tar bara 12 dagar i Kalmar att hantera.

Källa: Näringslivets Regelnämnd (2011).

Det är viktigt att komma ihåg att nya verksamheter inte bara är beroende av att deras bygglov godkänns, utan också av att kommunen genom detaljplan har godkänt att en viss form av utveckling får ske i en viss del av kommunen. Ofta sätter kommuner inte igång detaljplanearbete om inte kommunen (både den politiska ledningen och tjänstemännen) är positiva till en etablering. Kommuner ställer också ofta krav på att företag som etablerar nya verksamheter också ska bära en rad kostnader för offentliga projekt, som utveckling av grönområden, nya vägar och liknande. Huruvida projekt blir lönsamma i slutändan eller inte kan starkt påverkas av de krav som kommuners politiska ledning och tjänstemän

ställer.

Lokalpolitiker hanterar också en rad andra tillstånd, som exempelvis ifall caféer får ha uteserveringar eller om nattklubbar får hålla öppet sent. Utfärdandet av dessa tillstånd är kanske inte den mest spännande samhällsfrågan, men påverkar näringslivet och kulturutbudet tydligt. På ena sidan skalan finns kommuner som har en tillåtande attityd till företagande. På andra sidan finns kommuner som går så långt som att driva egna kommunala caféer, i direkt konkurrens med de privata aktörerna.

Det kan, framförallt i mindre kommuner med brist på jobb, låta attraktivt för kommunledningen att driva egna verksamheter. Antalet kommunala bolag i Sverige har estimerats till 1 600 stycken för några år sedan, en siffra som tenderar att växa år för år. Totalt anställer företagen cirka 45 000 personer.⁶⁷ Den samlade omsättningen i kommunala aktiebolag har tidigare estimerats till nära 130 miljarder kronor, eller 2,5 procent av den totala näringsverksamheten inom svenska aktiebolag.⁶⁸

Problemet är att de kommunala bolagen tränger ut privata aktörer. Verksamheterna drivs utifrån skev konkurrens med skattepengar i ryggen och kan ofta helt undgå bolagsskatten genom koncernbolag och räntebetalningar till den obeskattade kommunala ägaren.

⁶⁷ Finansdepartementet (2009).

⁶⁸ Agorelius och Larsson (2006).

I vissa enskilda kommuner expanderar kommunala näringsverksamheter till omfattande proportioner. I Överkalix stod de kommunala verksamheterna för hela 23 procent av marknadsandelen i det lokala näringslivet redan innan finanskrisen slog till.⁶⁹ Kommunen har i detta fall tagit över rollen som en central arbetsgivare och därmed närmast rört sig mot en centralekonomisk hållning.

När kommuner äger bolag uppstår egenintressen hos politiker, liksom hos personer i de offentliga bolagen, till att skapa en monopolställning eller åtminstone särställning. Rågängen mellan politiker och styrelser för kommunala bolag kan vara otydlig. Risken ökar för tvivelaktiga uppgörelser i korridorer och på golfbanor. Ibland uppstår ren korruption, vilket bland annat illustrerats av den omfattande korruptionshärva som började nystas upp i Göteborg under 2010. Tre år senare publicerade den granskningskommission som undersökt ärendet sitt sluttänkande "Tillitens gränser". Där kan vi läsa:

Det fanns, och finns, en institutionaliserad, historiskt omhuldad göteborgsanda – och en bild av denna anda – där gränsöverskridande samarbete, pragmatisk handlingskraft och synbara resultat står i centrum. Den kom att dominera. Värden som professionell självständighet, formalia, insyn och opartiskhet hamnade delvis i skymundan. Även ett kraftfullt politiskt ledarskap vred uppmärksamheten åt annat håll. Koncentrationen av

69 Ibid.

makt skapade en ängslig anpasslighet som höll tillbaka professionell mångfald, civilkurage och öppenhet, ibland även politisk opposition.⁷⁰

Situationen i Göteborg visar med all önskvärd tydlighet att lokalt maktmissbruk som bryter den fria konkurrensen kan utgöra ett reellt problem. En rapport som Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi nyligen publicerade förtjänar också att citeras, eftersom den visar på att maktmissbruk är en utmaning för kommunsektorn i stort, inte bara vissa enskilda kommuner:

Sverige skiljer sig från jämförbara länder genom att medborgarna i större utsträckning uppfattar att det finns ett korruptionsproblem. Detta är i sig problematiskt eftersom det skadar tilltron till det demokratiska styrelseskicket. Vidare konstateras att korruptionsproblemet är större i kommunerna än i staten. Det beror bl.a. på att många kommunala uppgifter har en karaktär som gör dem särskilt sårbara för otillbörlig påverkan och generella brister i granskningen av de kommunala verksamheterna.⁷¹

Renodlad korruption, så som den ofta förekommer i mindre utvecklade länder, är förstås ovanlig i Sverige. Mutor förekommer exempelvis sällan i Sverige. Betydligt vanligare

70 Amnå, Czarniawska och Marcusson (2013).

71 Bergh m.fl. (2013).

är att man i kommunen har en “helhetsbild” av olika projekt, där särskiljning inte görs mellan beslut som berör kommunen som central maktorgan och förvaltare av skattebetalarnas pengar å ena sidan och kommunala bolag som aktörer på marknaden å andra sidan.

Om beslut tas att nya lägenheter ska byggas via det kommunala bostadsbolaget kommer kommunorganisationen oftast att ordna ärendet smidigt, utan att ens tänka på att privata företag skulle få betydligt mer problem med beslutsprocessen. Samma detaljplan som privata aktörer skulle ha kämpat för att eventuellt få igenom kan snabbt ordnas fram för en kommunal satsning. Skev konkurrens uppstår lätt i svenska kommuner som bedriver näringsverksamhet.

Lokalpolitiker bör fokusera på åtgärder som generellt stimulerar till företagande och jobbskapande, utan att särgynna enskilda aktörer. Ett exempel är införandet av så kallade företagslotsar, som hjälper ortens lokala företagare att hantera olika myndighetsärenden på lokalt likväl som nationellt plan. Den rena kostnaden för näringslivet att administrera alla regler som finns uppgår nämligen till cirka 100 miljarder kronor årligen.⁷² Inte minst för mindre företag kan det vara svårt att förstå sig på hur alla myndighetsärenden ska hanteras.

Företagslotsar är en form av så kallade “one-stop shops” som

---

72 Bergh m.fl. (2013).

blivit populära runtom i världen. Konceptet går ut på att skapa lokala kontor där företagare kan få hjälp med olika former av handläggning. En rad svenska kommuner har under senare tid börjat införa “företagslotsar” eller “en väg in”, det vill säga kontaktpersoner som hjälper företagare genom att guida dem bland blanketter, förvaltningar och nämnder.⁷³

Att utveckla liknande system kan vara ett sätt för lokalpolitikerna att främja näringslivsutvecklingen och därmed förbättra villkoren för nya och växande företag. Ett bra exempel på en kommun som utvecklat ett välfungerande system för “en väg in” tycks vara Trosa i Södermanlands län. Kanske förklarar det varför kommunen frodas genom företagande.

En möjlighet att stärka lokal utvecklingskraft är införandet av så kallade “nystartszoner”. I praktiken går denna idé ut på att exempelvis de statliga skatter som tas ut av näringslivet sänks för företag som etablerar sig i en viss stadsdel eller kommun. Fördelarna med liknande reformer är uppenbara. Men samtidigt kan snedvridningar uppstå om ett företag som finns placerad i en viss stadsdel kan behöva betala betydligt högre skatter än grannföretaget som tvärs över gatan drar fördel av att tillhöra en annan stadsdel.

Lokalpolitikerna kan rentav tjäna på att utmåla sina kommuner och stadsdelar som mer marginaliserade än de

---

73 Ibid.

är, för att därigenom få möjligheten att dra nytta av särskilt gynnsamma skatteregler. Det finns både goda argument för och emot införandet av liknande zoner. Det bästa är om ett starkt lokalt näringsklimat kan skapas utan att särskilda undantag införs, precis som skett i just Gnosjöregionen.

Som diskuterats tidigare kan mycket av framgångarna i Gnosjöregionen förklaras av en tradition präglad av hård arbetsmoral, stark sammanhållning och en stark företaganda. Kanske är det svårt för andra kommuner att genom reformer mot bättre företagsklimat rakt av replikera framgångarna i Gnosjöregionen.

Men kanske är det också så att den kommun där ledningen på olika sätt – exempelvis genom att sluta driva egna näringsverksamheter, hantera tillstånd snabbt och smidigt samt införa företagslotsar – uppmuntrar företagande i förlängningen också stimulerar till en kultur präglad av samarbete, arbetsmoral och företaganda?

Tips till lokalpolitiker

#3

Försök inte välja vinnare, låt konkurrensen vara fri

Kommuner brukar ofta agera som beställare av olika tjänster. Ibland driver kommunerna också egna företag, som kan verka inom alltifrån avfallshantering till drift av restauranger, caféer och bowlinghallar. Kommunala företag kritiserar ofta för att favoriseras av kommunen, vilket leder till att den fria konkurrensen sätts ur spel. Exempelvis kan de tilldelas kommunala kontrakt utifrån andra förutsättningar än privat konkurrenter eller hyra kommunala lokaler för mycket låga avgifter. Kommunala företag kan också undvika skatten genom att utnyttja konstruktioner med koncernbolag och räntebetalningar till den obeskattade kommunala ägaren. Resultatet av skev kommunal konkurrens blir att privata initiativ trängs undan, vilket översätts till att tillväxten och jobbskapandet hämmas. Men även när kommunpolitikerna inte direkt driver företag kan de ha en tendens att gynna vissa verksamheter före andra. De privata företag som har bäst relationer med kommunpolitikerna och tjänstemän kan ha mycket lättare att få bygglov och andra tillstånd eller favoriseras vid utfärdandet av kontrakt. Ibland kan de rentav köpa eller hyra egendom av kommunen till orimligt låga priser. Resultatet blir lokal korruption och trög utveckling. Kanske kommer det inte som en överraskning att just Malmö länge präglats av en situation där relationen mellan politiken och vissa företag blivit alltför intim?⁷⁴

74 Segerfeldt (2010).

En jobbstrategi förankrad i verkligheten

“Geografin spelar stor roll när man talar om företagande. Det handlar om olika drivkrafter för tillväxt. Utbudssidan, humankapitalet, den finansiella marknaden, efterfrågesidan – tillsammans skapar de olika roller för företagandet, och det ser olika ut i olika delar av landet.”

- Martin Andersson, professor vid forskningscentrumet CIRCLE,
under en föreläsning för ESBRI (2013)

Vilka arbetstillfällen har potential att växa fram i olika orter? Om vi tittar på samhällsekonomin som helhet finns idag ett omfattande skifte mot ökat tjänsteinnehåll. Hela 80 procent av de nystartade företagen i Sverige verkar inom tjänstesektorn. Nära hälften av den totala sysselsättningen i Sverige och 65 procent av näringslivets förädlingsvärde skapas av den privata tjänstenäringen.⁷⁵

Övergången mot ett alltmer tjänstebaserat samhälle förklaras av en rad samhällstrender. Till och börja med tenderar vi att skifta vår efterfrågan till ökade köp av personliga tjänster, snarare än fler produkter, i takt med att vår levnadsstandard stiger. Även ökad livslängd, och det faktum att allt fler familjer har två heltidsarbetande föräldrar, driver på större behov

---

⁷⁵ Almega (2011).

av personlig service. Ovanpå detta ökar tjänsteinnehållet i tillverkningsindustrin, i takt med att den service som kopplas till produkter tenderar att fördjupas.⁷⁶

En tydlig trend inom näringslivet är att kvalificerade tjänster inom utveckling, utredning och projektarbete outsourcas. Tjänster som tidigare producerades inom ramen för andra verksamheter utförs nu av specialiserade företag.⁷⁷ Tjänstemarknaderna mognar alltmer och blir därmed mer innovativa. Specialiserade tjänster exporteras alltmer över gränserna. Mellan 1995 och 2005 ökade tjänsteexporten från cirka 20 till cirka 30 procent av den totala svenska exporten.⁷⁸

Att växa genom att utveckla högkvalificerad tjänstenärings är förstås lockande för var och varannan kommun i Sverige. Men förutsättningarna för dessa näringar skiljer sig åt runtom landet. En gammal teori är att den nya kunskapsbaserade ekonomin innebär att fysiska kommunikationer blir mindre viktiga, eftersom personliga möten kan ersättas av kommunikationer via Internet eller över telefonsamtal.

I så fall skulle högkvalificerade tjänster lika gärna kunna växa fram på landsbygden (så länge bra bredband och telefoni finns tillgänglig) som i centrala Uppsala. Verkligheten pekar i motsatt riktning. Framväxten av kunskapsintensiva tjänster

---

76 Gallouj och Djellal (2010).

77 Tillväxtanalys (2011).

78 Tillväxtanalys (2010b).

tenderar att vara starkt fokuserad till storstäder.⁷⁹

En vetenskaplig studie har exempelvis granskat utvecklingen av kunskapsintensiva tjänstenärings, bland annat inom finans och informationsteknik, i Sverige mellan åren 1993 och 2002. Det visar sig att 54 procent av de kunskapsintensiva tjänstejobb som skapades i landet växte fram i Stockholmsregionen. Som helhet stod regionen för enbart 20 procent av den totala jobbtillväxten under perioden, vilket illustrerar hur starkt fokuserade de kunskapsintensiva tjänstejobben var till Sveriges största stad.⁸⁰

Vi bör inte förvånas av trenden. Högkvalificerade tjänstejobb drar förvisso nytta av modern kommunikationsteknik. Men personliga möten är fortfarande avgörande för branschernas utveckling. Säkerligen finns många IT-konsulter, dataspelsutvecklare och finansanalytiker som skulle vilja bo i naturnära orter och jobba via distans. Genom att göra så skulle de inte bara kunna dra nytta av sin miljö, utan också kunna köpa en fin villa långt under priserna i Stockholms län. Det faktum att relativt få realiserar denna dröm visar på hur viktigt det är att fysiskt kunna träffa sina kollegor och kunder på en daglig basis.

Kunskapsintensiva tjänster växer fram i takt med att marknader blir alltmer specialiserade. För att lyckas väl i konkurrensen

---

79 Se exempelvis Gerald (1999).

80 Brita (2007).

behöver företagen inom denna näring ha tillgång till högspecialiserade medarbetare med specifik kompetens. Tjänsterna måste marknadsföras till befolkningsmässigt stora marknader, då efterfrågan på specialiserade tjänster i regel inte uppstår i mindre marknader. Högkvalificerade tjänstejobb är därför närmast per definition fokuserade till storstäder.

Det bör anmärkas att marknaders effektiva storlek inte bestäms av geografi. Snarare avgörs marknaders storlek primärt av den tid som resor tar. Transporttider är förvisso viktiga för varuflöden, men desto viktigare för flöden av människor. Tjänsteföretag behöver i regel ha maximalt några timmars transportavstånd till sina kunder och samarbetspartners. Ju smidigare det går att resa inom en ort eller mellan närliggande orter, ju större blir de regioner där kunskapsintensiva jobb kan växa fram.⁸¹

I praktiken innebär det att möjligheterna för högkvalificerade tjänstejobb i Borås stärks ju bättre transportmöjligheterna till Göteborg är. Om pendlingstiderna minskar och risken för förseningar minimeras kan städernas marknad växa samman. Då skapas stora möjligheter för framförallt högspecialiserade tjänsteföretag att växa fram i Borås. Myndigheten Nutek konstaterade mycket riktigt att omställningen i riktning mot ett mer kunskapsintensivt näringsliv innebär att "sambandet mellan investeringar i transportsystemet och ekonomisk

---

81 Se exempelvis Iimi (2005) och Stockholms Handelskammare (2008).

tillväxt kommer att förstärkas".⁸²

Högkvalificerade tjänstejobb kan växa fram i en medelstor stad som Borås, i synnerhet om den länkas samman via snabba kommunikationer till närliggande städernas marknader. Men hur lockande de högkvalificerade tjänstejobben än är så finns mycket begränsade möjligheter för dem att växa fram i glesbygden. Samma resonemang kan appliceras på de flesta högspecialiserade och innovativa näringar.

För att högkvalificerade arbeten ska växa fram krävs i regel en kritisk massa av personer med expertkunskaper, närhet till akademiska institutioner i toppklass och närhet till stora marknader med specialiserade behov. Därför växer dessa jobb om än inte uteslutande så mycket ofta fram i tätbefolkade regioner. De mindre orterna i glesbefolkade delar av landet har inte de bästa förutsättningarna att växa via högkvalificerade tjänstejobb. Å andra sidan har de andra komparativa fördelar.

En fördel är närheten till skog, malm och andra naturresurser. En annan är att mark är både tillgänglig och billig, vilket sänker kostnaden för boende likväl som för affärsverksamhet. Eftersom boendekostnaderna är betydligt lägre än i storstäderna kan befolkningen i mindre orter, vilka i regel har lägre utbildning, ha en god levnadsstandard även givet något lägre inkomster än i storstäderna. Allt detta talar för att

---

82 Nutek (2008).

mindre orter kan växa genom turism, jordbruk, skogsbruk och gruvnäring samt olika former av tillverkning.

Det är alla verksamheter som kan dra nytta av tillgången på billig mark och som inte nödvändigtvis kräver den mest högutbildade arbetskraften. Faktum med att det är dessa näringar som håller glesbygden vid liv. Ett illustrativt exempel är hur den pågående gruvboomen skapat en positiv utveckling i bland annat Norrbotten.

Gnosjöområdets framgångar i att skapa jobb stärker perspektivet. Regionens framgångsfaktor har nämligen varit jobbskapande i enkel tillverkning, ofta i mindre familjeägda företag.⁸³ En tydlig jämförelse kan göras med USA där, som tidigare noterats, de orter som skapat nya arbetstillfällen inom tillverkning har klarat sig bäst under senare år. Föreställningen att all tillväxt kommer att ske inom tjänstesektorn framöver stämmer inte, trots den generella övergången till högre tjänsteinnehåll i samhällsekonomin. Mindre orter har ännu idag stora möjligheter att växa via "traditionella" näringar som just enkel tillverkning.

Få svenska kommunpolitiker lockas lika mycket av tanken på att små verkstäder och möbeltillverkare växer fram som om tillväxten skedde genom att en kreativ klass av högutbildade sökte sig till orten och skapade nya IT-företag i världsklass. Men det förra scenariot är i många orter en

---

83 Klaesson och Andersson (2009).

mycket mer realistisk framgångsväg – dessutom skapar den fler möjligheter för lågutbildade ungdomar i mindre orter. Samma resonemang kan tillämpas på skogsnäring, jordbruk och gruvdrift.

Turismen är också en viktig jobbskapare. Globalt sysselsätter turismen drygt tre procent av samtliga anställda runtom i världen och står för strax under tre procent av världsökonomien. Desto fler arbetstillfällen skapas indirekt av turismen, bland annat genom att turister shoppar och besöker restauranger och hotell. Om även dessa arbetstillfällen räknas in visar det sig att turismen står för nio procent av samtliga jobb runtom i världen och för lika stor del av den globala ekonomin. Besöksnäringen bidrar runtom i världen med många instegsjobb till ungdomar.⁸⁴

Det finns en omfattande tillväxtpotential för svenska kommuner att växa genom att attrahera internationella turistflöden. En rapport bedömer att luftfartssektorn skapar cirka 83 000 jobb i Sverige, och genom att främja turismen skapar den ytterligare drygt 100 000 arbetstillfällen.⁸⁵ Givet att de internationella turistströmmarna växer – inte minst i takt med att medelklassen i länder som Indien blir allt rikare – har Sverige potentialen att locka många fler besökare.

Visst kan en del lockas till storstäderna, men också

---

84 World Travel & Tourism Council (2012).

85 Oxford Economics (2011).

Olika tillväxtstrategier

den svenska landsbygden, med ren luft, högkvalitativa livsmedel och en unik natur, kan locka många utländska besökare. Samtidigt är det viktigt att påminnas om hur oerhört konkurrensutsatt turistmarknaden är. Medan vissa kommuner tack vare faktorer som intressant miljö, goda kommunikationer och gott företagsklimat kan locka många turister kan andra trots omfattande offentliga investeringar knappt locka några besökare.

Skara sommarland, Astrid Lindgrens Värld och andra liknande framgångssatsningar inom besöksnäringen har ibland fått visst politiskt stöd – men vad som skiljer dem från mindre framgångsrika satsningar är just framgångsrikt entreprenörskap. I likhet med innovativa IT-kluster kan helt enkelt inte lokalpolitikerna genom centraliserade beslut skapa framgång inom turismen. Vad politiker på lokal och statlig nivå däremot kan göra är att bana väg för den jobbskapande potential som finns på den fria marknaden.

Både turismen, tillverkningsindustrin, gruvnäringen och jord- och skogsbruk har omfattande behov av god transportinfrastruktur. Om möjligheten att billigt och smidigt transportera varor till en ort eller region inte existerar kommer de företag som producerar fysiska varor att ha svårare att klara sig där. Om restiderna blir för långa minskar Sveriges attraktionskraft för utländska besökare.

Enkla back to basics faktorer som billiga och smidiga

transporter samt billig energi spelar en avgörande roll för mindre orters utvecklingskraft. Utan dessa fördelar blir det helt enkelt inte lönsamt att förlägga turism eller tillverkning till Sverige snarare än till omvärlden.

Det bör dock anmärkas att även specialiserade jobb inom mindre orter har stort behov av samma faktorer. Facebook skulle med högsta sannolikhet inte ha valt att bygga serverhallar i Luleå om inte det kalla svenska klimatet hjälpte till att kyla serverarna, om inte svensk el var miljövänlig (och trots senare tiders prishöjningar inte alltför dyr) och om möjligheten för Facebooks anställda att flyga till orten hade saknats.

Facebooks serverhallar är ett intressant undantag till regeln att specialiserade näringar i regel inte lockas till glesbygden. Ett annat undantag finns i Arvidsjaur och Arjeplog i Lappland. De två orterna har utvecklats till världsledande centra för vintertester av bilar. Företag från hela världen lockas till att provköra sina bilar i dessa två orter. Anledningen är att tillgången till öppna ytor och ett lämpligt klimat möjliggjort en specialiserad industri som inte skulle ha haft möjlighet att växa fram i en tätort.

Bilar kan förstås köras i många delar av världen. Internationella företag måste ges goda förutsättningar för att transportera sina fordon och experter till Arvidsjaur och Arjeplog och utföra sina vintertester där. Om förutsättningarna inte

är tillräckligt goda, eller om bättre möjligheter uppstår i andra länder, kan denna unika näring i norra Sverige tappa i konkurrenskraft. Skatter, regler, energiförsörjningen och transportinfrastrukturen spelar en avgörande roll. Vägen till framgång ligger, som så ofta, i att de grundläggande tillväxtfaktorerna finns på plats.

Tips till lokalpolitiker

#4

Fokus på kärnuppgifterna, inte på spännande och dyra äventyr

I såväl stora som små städer är framgångskonceptet ofta att politiker fokuserar på sina kärnuppgifter. Med det menas att erbjuda bra kommunikationer och kvalitativa offentliga tjänster, hålla skatterna låga och skapa ordning och reda i offentliga miljöer. Anledningen till att vi organiserat oss i moderna stater är ju i grunden att dessa tjänster behöver tillhandahållas med inblandning av den offentliga sektorn. Mycket av ansvaret för kommunikationer och upprätthållande av ordning faller förstås på staten, men också lokalpolitiker fattar beslut om vägar, renhållning och skötsel av allmänna ytor, hur gängbildning och mobbning bemöts i skolan och så vidare. Kanske är det inte så spännande att som lokalpolitiker bara fokusera på dessa frågor? Varför inte mera aktivt engagera sig i det lokala bandylaget genom att bygga en ny arena för hundratals miljoner kronor? Varför inte spendera pengarna på att försöka bygga nästa nya IT kluster? Ja, problemet är bara att kommunen ofta är långtifrån den bästa riskkapitalisten, och har dessutom kraftigt begränsade resurser. Det är bättre att lokalpolitikerna lägger sitt fokus på sina kärnuppgifter snarare än satsar på roliga, men kostsamma, äventyr med skattebetalarnas pengar.

Back to basics?

“En modern, väl fungerande infrastruktur spelar en nyckelroll för att storstäderna och dess omgivande regioner ska fungera som motorer, pendlingsorter och kreativa centra. Med bättre pendlingsmöjligheter till och från storstäderna kan vi få den stora arbetsmarknad som företagen behöver för att kunna hålla en hög kompetens och därmed kunna konkurrera på en global marknad.”

- Marka Rankka, vd Stockholms Handelskammare, Stephan

Müchler, vd Sydsvenska industri- och handelskammaren och Stig

Henriksson, vänsterpartistisk kommunalråd Fagersta, Newsmill (2011)

En back to basics strategi för jobbskapande också i mindre orter bör vara fokuserad på de grundläggande faktorer som kan främja god utveckling inom enkel tillverkning, besöksnäringen, jordbruk och skogsbruk. Dessa sektorer har en tydlig potential att utvecklas runt om i Sverige. Dessutom tenderar denna form av jobb att ha en multiplikatoreffekt. Med det menas att varje nytt jobb inom exempelvis tillverkning i en ort stimulerar framväxten av ytterligare arbeten inom servicenäringar. Framförallt är så fallet i orter som annars upplever brist på jobbskapande.

Handelns potential är också omfattande. Kommuner med låg befolkningstäthet har dåliga förutsättningar för att växa genom högkvalificerade IT jobb. Om tillgång till

billiga lokaler kan kombineras med god infrastruktur (för transporter men också för Internet) finns däremot omfattande potential att växa genom online-handeln. Vi rör oss snabbt mot att allt fler beställer alltmer via online-butiker. Det är ofta långt rimligare att lagra, paketera och skeppa varorna från en verksamhet i en kommun med billigare lokaler (och arbetskraft) än från centrala Stockholm.

Detta exempel illustrerar hur modernisering ibland kan stärka snarare än försvaga mindre tätbefolkade landsdelars komparativa konkurrenskraft jämfört med storstäderna. När varorna köps via en musklick snarare än i en fysisk lokal kan en butik i Sundsvall vinna i konkurrensen över en butik i Östermalm.

Näringslivets tillväxtförmåga runtom i Sverige påverkas av vissa övergripande politiska faktorer – som exempelvis regleringar, skatter på företagande och statlig inblandning i ekonomin. Samtidigt kan enskilda branscher i synnerhet vara känsliga för olika politiska beslut. De näringar som har potentialen att växa fram i glesbefolkade delar av Sverige är särskilt beroende av faktorer som tillgång till välfungerande infrastruktur, billig el och goda möjligheter att få bygglov och miljötillstånd.

Höga skatter på transporter och energi kan till exempel leda till att det blir mer lönsamt att förlägga produktionen till Sveriges många konkurrentländer, som exempelvis Polen,

Brasilien eller Kina. Samma skatter kan göra att det blir för dyrt att resa till Sverige, så att turister istället väljer att färdas till andra länder.

En verkstad i Dalarna har större behov av att kunna få bygglov och miljötillstånd än en PR byrå i Stockholm, helt enkelt eftersom PR byrån i regel inte ens behöver söka dessa tillstånd. Även i de fall båda företagen måste söka tillstånden kommer verksamheten i Dalarna att vara mera känslig. Anledningen är att företag i mindre tätbefolkade delar av landet i regel förlitar sig mer på stora volymer av transporter, massproduktion, nybyggande, markpåverkan etc.

Därför är de av naturliga skäl mer känsliga för skatter och avgifter på transporter, energi och liknande, samt för regleringar som berör bygglov, detaljplaner och miljöprövningar. Det är också idag svårare att uppmuntra investeringar i nya jobb i mindre glesbefolkade delar av landet. Detta är i sig ett starkt argument för varför skatter och regleringar som missgynnar investeringar kan medföra störst samhällsekonomiska förluster i dessa delar av Sverige.

Vi måste tyvärr konstatera att Sverige inte för en back to basics politik. Politiken är inte alls optimerad för att främja tillväxt i de näringar som har potential att utvecklas också i glesbebodda delar av landet. Snarare har politikerna på senare tid fokuserat alltmer på höjda elpriser och höga bränsleskatter, i syfte att minska på utsläppen av

växthusgaser. Denna politiska inriktning kan förstås vara klok utifrån miljöhänsyn. Men den slår samtidigt hårt mot enkel tillverkning, besöksnäringen samt skog- och jordbruk.⁸⁶

Även kostnaderna för jobbpendling i lågbefolkade delar av Sverige, där bilen ofta är enda realistiska sättet att ta sig till och från arbetsplatsen, ökar. Utöver detta så har investeringar i transportinfrastrukturen länge varit eftersatt i Sverige. Mellan 1960 och 2000 ökade exempelvis antalet kilometer som olika fordon färdades i Sverige med 245 procent, medan det allmänna vägnätets utbyggnad mätt i km under hela perioden endast var 7 procent.⁸⁷

Den tidigare myndigheten Nutek har underhålls- och nyinvesteringar i infrastruktur för 15 västeuropeiska länder under perioden 1980–2006. Statistiken omfattar investeringar i vägar, järnvägar, vattenanläggningar, avlopp och telekommunikation. Det visar sig att investeringarna i Sverige, med undantag för åren 1995–1996, konsekvent har legat under genomsnittet för de 15 länderna när det kommer till nyinvesteringar i infrastruktur som andel av BNP.⁸⁸ Om investeringarna hade varit i nivå med övriga Europa så skulle Sverige mellan 1980 och 2008 ha investerat ytterligare cirka 200 miljarder kronor i infrastrukturen.⁸⁹

---

86 Se exempelvis Jensen (2007) för diskussion om behovet av effektiva och billiga transporter för tillverkningsföretagens konkurrenskraft. På samma sätt har Witt och Witt (1995) belyst att priset för flygresor har signifikant betydelse för efterfrågan av turistresor till olika delar av världen.

87 Sveriges Byggindustrier (2004).

88 Nutek (2008).

89 Stockholms Handelskammare (2008).

Problemen i Sverige är så omfattande att de tilldragit sig kritik från den internationella samarbetsorganisationen OECD. Organisationen framför att Sveriges bristande investeringar i transportinfrastrukturen redan har börjat visa sig i form av lokala tillväxthinder i olika städer. De perifera städerna i Mälardalen har en timme eller längre pendlingstid till Stockholm. De bristande kommunikationerna leder enligt OECD till att tillgängligheten minskar och att trafikstopp uppkommer. Därmed minskar möjligheterna till ekonomisk utbyte inom regionen, vilket påverkar utvecklingspotentialen negativt.⁹⁰

Det kan också vara värt att påpeka att möjligheterna till pendling inte bara handlar om arbetstillfällen och tillväxt. En studie av utvecklingen i Europas städer visar nämligen att det finns en stor vilja bland allmänheten att jobba i större städer men bosätta sig i mindre förorter. Ju bättre tillgången till transportinfrastruktur är, desto oftare realiseras denna dröm.⁹¹ När kommunikationerna byggs ut så att fler kan pendla mellan en ort till en annan kan också fler optimera valet av arbetsplats och boendemiljö.

OECD har lyft fram att Sverige som helhet kan dra nytta av utbyggd transportinfrastruktur. Genom att bättre länka samman städer med varandra och med mindre orter kan Sverige enligt organisationen maximera sin regionala

---

90 OECD (2006a).

91 Patacchini och Zenou (2009).

tillväxtpotential.⁹² Nyligen har en expert från organisationen uttalat sig i svensk radio om att infrastrukturen i Blekinge är så pass dålig att den leder till att välutbildade unga söker sig bort från regionen.⁹³

Regelkrånglet är ett annat exempel på hur svenska politiker bortser ifrån de grundläggande tillväxtkriterierna, alltså den back to basic-strategi som krävs för att såväl mindre som större orter ska kunna växa. Det berör, som tidigare nämnts, inte bara bygglov utan även så kallade miljöprövningar.

I Sverige ställer vi inte bara världens kanske tuffaste miljökrav. De företag som vill etablera ny verksamhet eller utveckla en existerande måste även handskas med långa handläggningstider inom miljöprövningen. I en internationell jämförelse beräknas hur lång tid det skulle ta för ett sågverk och en ytbehandlingsanläggning att få tillstånd i Sverige, Finland och Storbritannien.⁹⁴ Exemplet är intressant eftersom företagen kan ses som representativa för många olika sorters tillverkningsföretag, inte minst den form av företag som har förutsättning att skapa nya arbetstillfällen i mindre orter.

I Storbritannien uppskattas det ta sju till åtta månader att få ett beslut i första instans. Där är det samtidigt ovanligt att

---

92 OECD (2010).

93 Nyheterna Ekot (2011).

94 Skår (2005).

processen förhållas på grund av överklaganden. I Finland tar samma process mellan sju och nio månader. Om överklagande kommer in kan processen förlängas till cirka två och ett halvt år i Finland. I Sverige tar det däremot mellan elva månader och ett och ett halvt år att få ett beslut i första instans, och med överklaganden kan processen ta hela fyra år. Liknande skillnader finns när det kommer till byråkratin kring att få tillstånd att ändra produktionen i en existerande verksamhet.⁹⁵

Eftersom handläggningen av miljöärenden sker vid lokala domstolar kan omfattande variationer uppkomma mellan olika delar av Sverige. De två juristerna Pia Pehrson och Sara Sjöholm lyfte nyligen fram att de ökade möjligheter som skapas av den växande gruvnäringen i norra Sverige har lett till att mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt blivit överbelastad. Handläggningstiderna har därmed skjutit i höjden. Advokaterna framförde att en verksamhetsutövare fått vänta sex månader på att ens få ansökningsavgiften bestämd, ett beslut som normalt fattas på en vecka.⁹⁶

Exemplet tål verkligen att funderas över. Norra Sverige har länge präglats av bristande möjligheter till jobbskapande. När plötsligt intresset för nya gruvverksamheter i Sverige uppstår bör politiken inte sätta käppar i hjulen för denna avgörande möjlighet att lyfta regionen. Ett företag som

---

95 Ibid.

96 Dagens Samhälle (2012).

“Lokal tillväxtförmåga kan stärkas genom en back to basics strategi, där fokus läggs på låga skatter, smidiga regelverk och god infrastruktur”

investerar miljarder kronor i en ny gruvverksamhet måste i regel ta stora risker, och vänta flera år på att detta ska realiseras i form av en vinst.

Men vad händer när processen att ens få veta vad en ansökningsavgift ska kosta tar uppemot ett halvår? Efter denna byråkratiska process måste företagare ofta vänta i ytterligare månader och år för att faktiskt kunna starta upp sina verksamheter. Vad ska alla personer som är inblandade i företaget göra under tiden? Ska de investeringar som samlats ihop läggas på hög? Om processen för att starta upp nya gruvverksamheter tar orimlig lång tid på grund av byråkratin kan Sverige hamna på efterkälken. Globala malmpriser kan mycket väl ha börjat sjunka när nya verksamheter i Sverige väl har startats upp.

Ska det verkligen vara så svårt att hantera enkla miljöärenden utan onödiga dröjmål? Internationella erfarenheter visar att processen att hantera olika former av tillstånd som företag måste söka kan förenklas betydligt. Tiden att registrera

ett företag i Mexiko sänktes exempelvis radikalt från 67 arbetsdagar år 1999 till enbart en och en halv dag under 2006. Förändringen skedde tack vare en kombination av regelförenklingar och krav på tjänstemännen att sköta sina arbetsuppgifter i tid istället för att skjuta dem framför sig. Tack vare reformerna ökade nyföretagande och sysselsättningen, samtidigt som den ökade konkurrensen pressade ned konsumentpriserna.⁹⁷ Liknande framgångar har varit möjliga i många länder runtom i världen.⁹⁸

Varför kan inte vi i Sverige föra en politik där den som vill investera tid, engagemang och pengar i nya arbetstillfällen inte ska behöva vänta i månader och år på byråkraternas svar? Anledningen tycks helt enkelt vara att vår politik inte präglas av ett back to basics tänkande. De grundläggande förutsättningarna för näringslivets utveckling ligger inte i fokus. Det kan förklara varför Sverige, där de offentliga utgifterna på grund av bland världens högsta skattenivåer är omfattande, investerar så lite i välfungerande transportinfrastruktur.

Ett ytterligare exempel berör bostadsbyggandet. Stränga krav och krånglig hantering av bygglov, detaljplaner och liknande processer driver upp byggkostnaderna. Resultatet är att det ofta upplevs som olönsamt att bygga i Sverige. Hyresboenden påverkas också av regelverk kring hur hyrorna får sättas.

⁹⁷ Bruhn (2008).

⁹⁸ Se exempelvis Ramos (2008).

Redan idag bor 65 procent av Sveriges befolkning i kommuner som redovisar bostadsbrist. Men trots det har enbart cirka 20 000 nya bostäder per år byggts i Sverige sedan 1995.⁹⁹

En del nya bostäder behöver förstås byggas helt enkelt för att ersätta de bostäder som rivs på grund av att för få människor vill bo i dem, eller på grund av skador som uppkommit via olyckor eller förslitning över tiden. Att bara 20 000 nya bostäder byggs per år skulle därför vara tecken på stagnation även om befolkningen i olika delar av Sverige var konstant. I verkligheten är befolkningen allt annat än konstant.

Sverige präglas av en växande befolkning och av omfattande flyttströmmar. Därför förväntas, som tidigare diskuterades i denna bok, befolkningen i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län öka med sammanlagt runt 2 miljoner fram tills 2040.¹⁰⁰ Behovet av nybyggnation är förstås omfattande i dessa delar av landet. Jan Edling, analytiker vid Vinnova, har nyligen lyft fram att det faktum att Sverige släpar efter när det gäller infrastruktur och bostadsbyggande kan vara en förklaring till att världsomspännande företag söker sig till andra länder.¹⁰¹

Vad har politikerna på riksplan egentligen för ursäkt för att inte fokusera på en lagstiftning som skapar de bästa

förutsättningarna för nybyggande av bostäder liksom nya arbetstillfällen? Tjänar ens miljön på att denna politik tränger bort utvecklingen från Sverige, ett land där vi har ovanligt hög energieffektivitet, till andra länder där hänsyn till miljön är betydligt mer begränsat?

Det är svårt att se hur den politik som förs på bästa sätt skulle vara optimerad efter idén om att hela Sverige ska leva. Företag i en storstad som Stockholm drabbas förstås hårt av alltifrån krångel med att få bygglov till brister i bostadsmarknaden och transportinfrastrukturen. Framförallt inom Stockholms kranskommuner, där tillverkningsjobb är viktiga, kan även svårigheter med miljöprövningar spela en viktig roll. Trots att alla dessa hinder sätter sina spår kommer ändå Stockholm att klara sig relativt väl, eftersom jobbskapandet inom högkvalitativa tjänstesektorer samt andra innovativa näringar är så stark. Samma resonemang gäller också för andra storstäder.

Den del av Sverige som drabbas mest av de hinder som politikerna sätter upp är framförallt mindre orter, som inte har storstädernas fördelar. Det är framförallt för att hindra framväxten av ett nytt utanförskap i mindre orter som Sverige behöver en pragmatisk och jordnära tillväxtpolitik.

---

99 SCB (2012b).

100 Nilsson (2011).

101 Affärsvärlden (2012).

Tips till lokalpolitiker

#5

Allt handlar inte om skatten

“Förbättra det lokala företagsklimatet genom att sänka skatten.” Det låter som en klok, och mycket enkel, uppmaning. Men så lätt är det inte alltid att påtagligt sänka skatterna, åtminstone inte på en gång. Potentialen att genom strömlinjeformning av kommunal verksamhet sänka skatten är ofta hög i svenska kommuner, men detta bör bara ses som en del av arbetet för att förbättra det lokala företagsklimatet. Andra beslut, som kan genomföras snabbare, handlar om att göra det lättare för den som vill bygga nytt att få tillstånd. Kommunala politiker och tjänstemän kan avstå från att favorisera vissa offentliga eller privata verksamheter vid offentliga upphandlingar eller vid utfärdande av olika tillstånd. Inrättandet av one-stop-shops (eller varför inte “välfärdslotsar” som exempelvis hjälper sjuka medborgare att få vård i tid, så de kan snabbt kan rehabiliteras tillbaka till arbete?) kan också hjälpa. Visst hjälper det att gradvis sänka skatten. Men lokal näringspolitik handlar också om så mycket mer.

Tre enkla lärdomar från omvärlden

“Det är onödigt att uppfinna hjulet två gånger.”

- Kristina Eineborg, näringslivschef i Täby, om arbetet med att förbättra det lokala näringsklimatet (2012)

Internationell forskning stärker bilden att lokala satsningar på näringsklimatet kan stärka städers och regions tillväxtförmåga. Tre enkla läxor som vi kan ta till oss från omvärlden är:

1. Betydelsen av fysiska kommunikationer tycks öka

En studie som publicerades 2008 tittar på hur avståndet till större urbana centra påverkar utvecklingen i den amerikanska glesbygden. Under perioden 1950 till 2000 finner forskarna att avstånd till urbana centra har en stark och negativ påverkan på tillväxten i glesbygden och småstäderna. Att forskarna kommer fram till att det finns en “kostnad” med att befinna sig långt från stora befolkningscentra är inte förvånansvärd. Snarare ligger det i linje med den svenska och internationella erfarenheten.¹⁰²

Det intressanta är att studien visar att kostnaden för avstånd tycks ha ökat över tid. De samhällstrender som medfört att geografisk koncentration blivit en viktigare drivkraft för

---

102 Partridge, Rickman, Ali och Olfert (2008).

tillväxten tycks alltså inte bara ha främjat tillväxten i de större städerna. Samma trender har inneburit att det blivit ännu svårare för orter som befinner sig långt från storstäder att klara sig väl.¹⁰³

Det finns således stöd för att infrastrukturinvesteringar, samt regelförändringar som möjliggör billiga och smidiga transporter, blir viktigare med tiden för att främja glesbygdens och småstädernas potential.

2. Enkla regler som bygglov spelar avgörande roll

I Nederländerna har forskare jämfört olika invandrartäta stadsdelar som planerades antingen före eller efter andra världskriget. Anledningen till att det är intressant att jämföra de två olika typerna av områden är att stadsplaneringen var mycket mer flexibel innan världskriget. Stadsdelar som planerades under denna period har också idag fria stadsplaner, vilket betyder att restriktioner för var näringsverksamhet får bedrivas är begränsade. De stadsdelar som byggdes efter andra världskriget har dock tydliga regler som begränsar vilka områden som är ämnade för bostäder och vilka som är avsedda för näringsverksamheter.¹⁰⁴

Denna enkla skillnad i termer av lokala regleringar visar sig ha en påtaglig inverkan på utvecklingen i invandrartäta stadsdelar i Nederländerna. Restriktiva stadsplaneringslagar

---

103 Ibid.

104 Beckers och Kloosterman (2011).

försvårar matchningen mellan företagare och affärsmöjligheter, minskar expansionsmöjligheterna bland redan framgångsrika företag och leder till att konkurrensen hämmas.¹⁰⁵

Denna studie är intressant eftersom orsakssambanden är tydliga. I många fall är det svårt att avgöra vad som är hönan eller ägget – det vill säga vilken faktor som påverkar en annan. I fallet med de invandrartäta stadsdelarna i Nederländerna kan däremot det faktum att vissa planerades före och andra efter andra världskriget närmast ses som en form av naturligt experiment.

Historiska omständigheter snarare än moderna beslut har medfört att de lokala regleringarna är mer strikta i vissa stadsdelar. Som resultat av detta naturliga experiment upplever de stadsdelar som har en friare stadsplanering en bättre utveckling. Vi kan alltså dra slutsatsen att liberala bygglov mycket riktigt spelar en väsentlig roll för tillväxten.

3. Lokal näringspolitik kan lyfta utvecklingen

För mer än 30 år sedan möjliggjorde en lagändring i den amerikanska delstaten Texas enskilda städer att sätta upp så kallade “economic development corporations”. Dessa offentliga organisationer verkar för att stärka orters attraktionskraft och finns idag i hundratals olika orter i delstaten. Bland annat kan organisationerna satsa

---

105 Ibid.

på infrastrukturprojekt, såddfinansiering av nya företag, arbetsmarknadsinsatser och förbättringar av parker och andra offentliga utrymmen. Liknande organisationer finns också i många andra amerikanska delstater.¹⁰⁶

En studie som publicerades 2012 finner att economic development corporations mycket riktigt lyckas med att främja sysselsättningen. Detta gäller framförallt i orter där organisationerna är fokuserade på att förbättra näringslivets förutsättningar och stärka infrastrukturen.¹⁰⁷ Kanske kan vi också i Sverige öka kommuner och regioners möjligheter att föra en offensiv näringspolitik, genom att överföra fler av besluten på lokal nivå?

Ovanstående tre lärdomar stärker sammanfattningsvis bilden av att en back to basics politik för lokal utvecklingskraft är den bästa vägen att gå. Politiker kan inte utföra mirakel, men däremot minimera hindren i vägen för utveckling.

---

¹⁰⁶ Jarmon, Vanderleeuw, Pennington och Sowers (2012).

¹⁰⁷ Ibid.

Att främja ett socialt lyft

Utanförskapets geografi

“Även om vi i regionen är framgångsrika med att frigöra livschanser genom att få t.ex. utrikesfödda in i arbete [...] genererar det inte automatiskt en positiv utveckling i stadsdelar med hög andel utrikesfödda boende. Forskning har påvisat att de som har fått arbete tenderar att flytta ifrån dessa områden och tomma lägenheter återbesätts med individer i början av sin boende- och yrkeskarriär.”

- Om socioekonomisk utveckling på Stockholms Läns Landstings hemsida (2012)

Sverige är ännu idag ett samhälle som, i relation till omvärlden, har relativt få sociala problem. Men under senare årtionden har ett utanförskap börjat växa fram. Utanförskapet är i stor utsträckning kopplat till svårigheten för även välutbildade personer med utländskt ursprung att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Storstäderna i Sverige har alla invandrartäta stadsdelar och bostadsområden präglade av otrygghet och sociala problem. Sociala och ekonomiska utfall i dessa stadsdelar skiljer sig markant jämfört med mer välmående stadsdelar i samma städer.

I Göteborg finns exempelvis den invandrartäta stadsdelen Bergsjön där nära 60 procent av barnen lever i familjer försörjda genom låga inkomster eller socialbidrag. Andelen ligger på en liknande nivå i Stockholmsförorten Rinkeby,

och är ännu något högre i stadsdelen Rosengård i Malmö. Som jämförelse kan stadsdelen Limhamn-Bunkeflo i Malmö nämnas, där tio procent av barnen lever i samma situation. I stadsdelen Bromma i Stockholm är andelen bara sju procent. I Torslanda i Göteborg räknas bara två procent av barnen som fattiga.¹⁰⁸

Varför skiljer sig andelen barn som lever i en marginaliserad situation så kraftigt mellan olika delar av samma städer, trots att dessa områden geografiskt bara ligger några kilometer från varandra? Svaret ligger i att föräldrarnas ekonomiska och sociala ställning är så olika. I Bergsjön, Rinkeby och Rosengård försörjs många via socialbidrag, andra former av offentligt stöd eller annars med låga arbetsinkomster (inte sällan i offentligt subventionerade anställningar). Stadsdelarna upplevs som så oroliga att även polisen ibland drar sig för att vistas där. Detta späder förstås bara på den sociala oron.

En enkel observation skulle vara att marginaliserade stadsdelar i regel är invandrartäta. Hög arbetslöshet och sociala problem karakteriserar exempelvis även stadsdelarna Gottsunda i Uppsala, Nyfors i Eskilstuna och Vivalla i Örebro – samtliga tre invandratäta stadsdelar. Men den enkla observationen räcker inte för att förklara sambanden. Många invandrare har nämligen med tiden lyckats klättra i den sociala stegen. Ofta gör dessa individer en fysisk klassresa

---

108 Salonen (2012).

bort från marginaliserade stadsdelar. Kista är exempelvis en stadsdel i Stockholm där många med utländsk bakgrund har lyckats komma i arbete. Andelen barn som lever i familjer försörjda med låga inkomster eller socialbidrag bland personer med utländsk bakgrund i stadsdelen är knappt 30 procent, jämfört med nära 20 procent bland kistaborna med svenskt ursprung.¹⁰⁹ Kista, som sedan tidigare är känd för sin utvecklade IT-sektor, har idag också börjat utmärka sig genom många framgångsrika affärer drivna av personer med invandrarbakgrund.

De utlandsföddas situation skiljer sig åt tydligt runtom Sverige. Det kan nämnas att i Gnosjö, som klarar jobbskapandet och integrationen väl, lever bara 20 procent av barnen med utländsk bakgrund i ekonomiskt marginaliserade familjer. Det kan jämföras med över 50 procent i Malmö. Å andra sidan kan vi observera att även många av de personer med svenskt ursprung som bor i de marginaliserade stadsdelarna lever i ekonomisk och social utsatthet. I Bergsjön är exempelvis andelen barn med svenskt ursprung som lever i familjer försörjda genom socialbidrag eller låga inkomster hela 40 procent, betydligt högre än rikssnittet på 13 procent.¹¹⁰

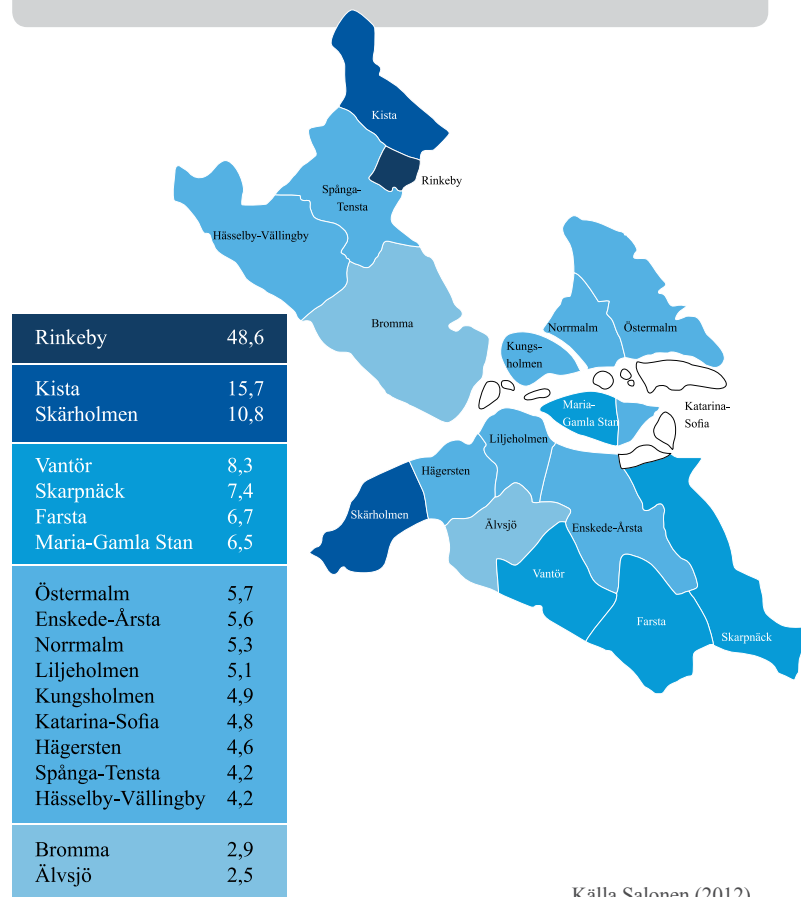
109 Ibid.

110 Ibid. Med utländskt ursprung menas barnen som antingen själva är utlandsfödda eller är födda av två utlandsfödda föräldrar. Med svenskt ursprung menas barn som har två föräldrar födda i Sverige.

Stora skillnader i utanförskap runtom Stockholm

Det är relativt enkelt att pendla till jobb eller skola inom Stockholms län. Ändå finns stora regionala skillnader i sociala utfall i länet, vilket bland annat visas av andelen barn som lever i familjer försörjda av antingen socialbidrag eller låga inkomster. De stora skillnaderna inom Stockholm illustrerar den sociala och ekonomiska fattigdomens geografiska koppling.

Källa Salonen (2012).

Om vi jämför olika kommuner blir det tydligt att en jobbskapande politik sammanhör med lägre utanförskap. Förklaringen är förstås att denna politik möjliggör för fler att komma i arbete eller vidareutveckla sina karriärer. Solna är den kommun som mellan 2008 och 2012 konsekvent lyckats rankas som att ha bäst företagsklimat i Sverige. Kommunen präglas av ovanligt framgångsrik integration. Bland den knappt hälften av kommunens barn som har utländsk bakgrund bor under 17 procent i familjer försörjda av socialbidrag eller låga inkomster. Bland de barn som har svensk bakgrund är andelen bara fyra procent.¹¹¹

Södertälje är en annan kommun som finns i närheten av Stockholm. Trots att kommunen historiskt varit ekonomiskt framgångsrik har lokalpolitiken under senare tid inte banat väg för fri företagande. Södertälje hamnar idag först på plats 209 över företagsklimatet, och lyckas vare sig väl med jobbskapande eller integration. Bland såväl barnen med utländsk som med svensk bakgrund är andelen som lever i ekonomiskt utanförskap dubbelt så högt i Södertälje som i Solna.¹¹²

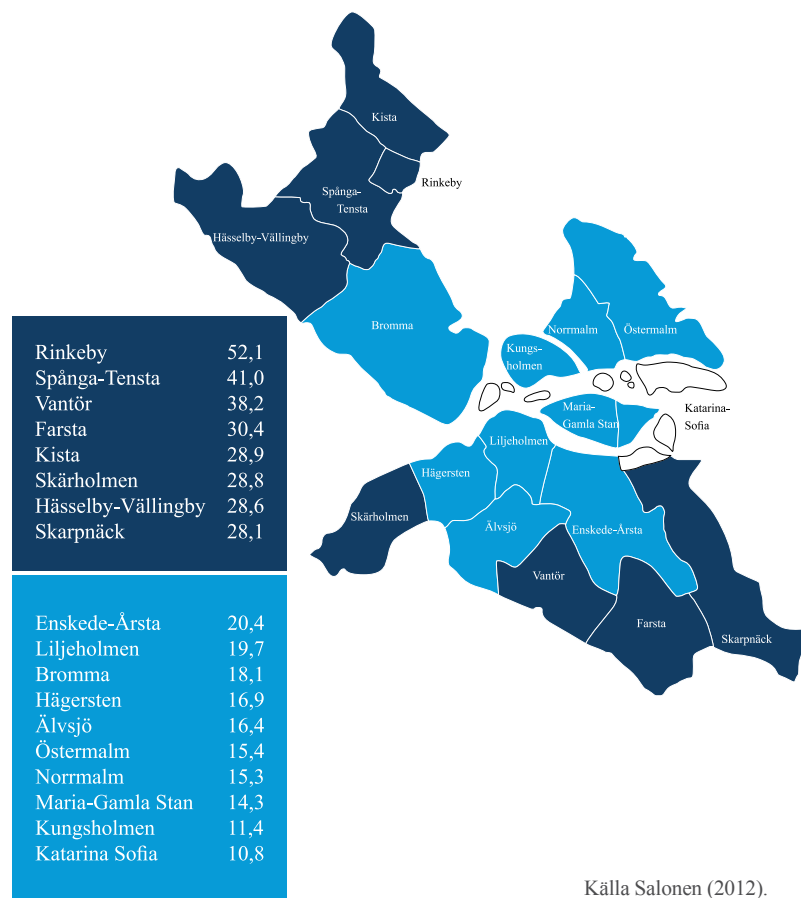
Hur kommer det sig att fattigdom bland barnfamiljer så tydligt sammanhör med vilken stadsdel eller kommun som föräldrarna bor i? En förklaring är skillnader i lokala förutsättningar för näringslivets utveckling. En annan är att

¹¹¹ Salonen (2012) och Svenskt Näringsliv (2012).

¹¹² Ibid.

Ekonomisk utsatthet bland utlandsfödda

Utanförskapet bland utlandsfödda är hög runtom i Stockholm, till och med i områden som Östermalm. De områden där flest familjer med svenskt ursprung är låginkomsttagare eller försörjs med bidrag tenderar också ha högst andel utlandsfödda familjer som lever i samma situation

Källa Salonen (2012).

olika grupper i samhället tenderar att skilja ut sig utifrån inte enbart parametrar som utbildning, inkomst och kulturell bakgrund, utan också utifrån var de väljer att bosätta sig.

Iranier är exempelvis en grupp invandrare som i första generationen hade mycket svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Med tiden har dock många iranier kommit i arbete, i stor utsträckning via eget företagande. Merparten av unga iranier har vuxit upp med socialbidrag och/eller låga inkomster (definitionen av barnfattigdom enligt Rädda Barnen). Ändå gör många iranier en klassresa genom utbildningsväsendet. Faktum med att ungdomar med iranskt ursprung är mer benägna att läsa på högskola än till och med ungdomar med svenskt ursprung.¹¹³

I likhet med många andra invandrargrupper söker sig den stora majoriteten av de cirka 80 000 personer med iranskt ursprung som bor i Sverige till de tre storstäderna. Men i takt med att gruppen börjat göra en social resa uppåt har de alltmer etablerat sig bortom utanförskapsområdena. Idag bor många i "finare" stadsdelar präglade av medelhöga eller höga inkomster.¹¹⁴

Varför finns en tydlig geografisk koppling till utanförskapet givet att det går att flytta mellan områden? Svaret ligger i att framförallt familjer som lever i ekonomisk och social

113 Sanandaji (2012).

114 Ibid.

fattigdom har svårt att lämna marginaliserade områden. Rent tekniskt finns förstås möjligheten att flytta till andra områden. Men framförallt familjer som försörjs via socialbidrag har ofta begränsade sociala kontaktnät utanför det egna boendeområdet. Den sociala kostnaden för att flytta blir därmed ovanligt hög.

Utanförskapets geografi är viktig att betrakta, eftersom de som växer upp i marginaliserade miljöer i regel har det svårare att klara sig väl i livet. Dessa områden präglas nämligen inte bara av omfattande sociala problem som gängbildning och brottslighet, stökiga skolor, ohälsa och missbruk. Utöver detta är det så kallade "sociala kapitalet" svagt i områdena. Föräldrarnas sociala ställning brukar överföras till deras barn på grund av en rad mekanismer.

En anledning till varför ekonomisk utsatthet tenderar att fortplantas från föräldrar till barn handlar förstås om pengar. Barnen till socialinkomsttagande familjer har det svårare att köpa en snygg kostym, och ärver sällan större summor pengar. De får sällan möjligheten att gå på fina restauranger eller åka utomlands. Ibland kan de tvingas avstå från resor med skolkamraterna eftersom de inte har råd med extraavgifter i skolan. Därmed leder föräldrarnas ekonomiska fattigdom till att barnen hamnar utanför samhällsgemenskap.

Framförallt förklarar dock den sociala aspekten varför barnens framgångar är kopplade till föräldrarnas status.

Barn som växer upp med föräldrar som har framgångsrika karriärer får naturligt en insikt i arbetsmarknaden och lär sig signalera samhällstillhörighet genom att exempelvis bete sig "rätt" i sociala evenemang. De får under uppväxten värdefull information om vilka utbildningar som är bäst och en rad andra liknande sociala fördelar som är svåra att mäta, men avgörande för framgång i livet.

Minst lika viktigt är att barn som växer upp i socialt framgångsrika familjer får goda chanser att bygga upp starka normer kring arbete och samhällsansvar. För dem vars föräldrar befinner sig i utanförskap är allt detta mindre självklart. Istället präglas deras liv mer av sociala problem, av brist på positiva förebilder, av okunskap om vad som är vägen till framgång och av brist på förebilder. Ofta mår arbetslösa föräldrar själva emotionellt dåligt, vilket påverkar barnens uppväxt. Barn som växer upp i utanförskap påverkas alltså av social fattigdom vid sidan av ekonomisk fattigdom.

Ifall föräldrarna arbetar eller inte spelar en avgörande roll i sammanhanget. Forskningen visar att barn vars föräldrar övergår från bidrag till arbete klarar sig bättre senare i livet, exempelvis genom att förbättra sina resultat i skolan. Även om föräldrarnas inkomster via övergång till arbete inte påverkas nämnvärt så blir de, just eftersom de arbetar, socialt rikare – vilket präglar barnens livschanser positivt.¹¹⁵

---

115 Se till exempel Duncan och Chase-Lansdale (2001).

Det är svårt att få det första sommarjobbet, skapa sig en positiv inställning till samhället och förstå hur arbetslivet fungerar om föräldrarna befinner sig i långvarigt utanförskap. De som växer upp i en marginaliserad miljö går ofta i skolor där mobbning, skolkning och bråk är vanligt förekommande. När dessa ungdomar söker sig till arbetsmarknaden upplever de, framförallt om de har invandrarbakgrund, ofta diskriminering.

Diskrimineringen kan vara i form av ren rasism men också i form av så kallad "kunddiskriminering". Med det menas att den som bryter på ovanlig dialekt eller inte behärskar svenska perfekt får svårare att komma i arbete eftersom företagets kunder premierar perfekt uttal. En annan form av diskriminering är "statistik diskriminering". I korthet går detta ut på att arbetsgivare inte har perfekt information om sina anställda. Därför utgår arbetsgivare ifrån att den som kommer från en stadsdel med sociala problem själv är mer sannolik att missköta sig.

Det är minst lika intressant att diskutera utanförskapet från ett geografiskt som från ett etniskt perspektiv. Anledningen är just den att vi alltmer går mot ett samhälle där en del personer med invandrarbakgrund börjar klara sig riktigt väl och gör klassresor. I samband med det bosätter sig de ofta i välmående stadsdelar. På samma sätt kan personer med svensk bakgrund som bor i marginaliserade miljöer påverkas av samma negativa faktorer som de invandrare som växer

upp där. Gränsen mellan välstånd och fattigdom dras ibland mer geografiskt än mellan olika etniciteter.

I sammanhanget är det också viktigt att peka på det växande utanförskapet i mindre orter, som dräneras på arbetstillfällen och talangfulla unga. Årjäng kommun i Värmland präglas exempelvis av en av de högsta nivåerna av utanförskap i hela Sverige. Där lever hela 22 procent av barnen i familjer med låga inkomster eller socialbidrag. Älvdalen, i närliggande Dalarna, präglas också av en omfattande utanförskap, då 17 procent av barnen lever i fattigdom.¹¹⁶

Den huvudsakliga förklaringen till utanförskapet i dessa orter är inte misslyckad integration, utan att orterna överlag präglas av brist på jobbskapande. Det kan anmärkas att många mindre svenska kommuner som hamnar efter i den urbana konkurrensen om jobb, investeringar och talanger, kommit att präglas av omfattande dold arbetslöshet. En stor del av den vuxna befolkningen, men också ungdomarna, sjukskrivs trots att de är relativt friska. Anledningen är att de inte lyckas komma i arbete.

När en stor andel vuxna i en ort hamnar i denna form av utanförskap riskerar social fattigdom att följa, i takt med att arbetsnormer, sociala nätverk och skötsamhetsnormer försvagas. Framförallt på sikt finns en omfattande risk att hela kommuner med låg befolkningstäthet börjar präglas av

---

116 Salonen (2012).

samma sociala problem som storstädernas marginaliserade förorter.

I själva verket har förorterna som präglas av utanförskap klara fördelar jämfört med de mindre orter som alltmer präglas av ekonomiskt och socialt utanförskap. Förorterna ligger trots allt i närhet av storstädernas välfungerande arbetsmarknader. Visst har social fattigdom bitit sig fast i orterna, men möjligheten är också tydlig att få tillstånd en förbättring. Stadsdelarna som präglas av utanförskap ingår i många fall i relativt rika kommuner som Stockholm och Göteborg.

Mindre orter med brist på arbetstillfällen befinner sig dock i allmänhet långt från större arbetsmarknader, har lågutbildade befolkningar och måste klara sin kommunala ekonomi själva. Om och när utanförskapet biter sig fast i de mindre orterna kan utvecklingen bli svår att vända. Utanförskapet i mindre marginaliserade orter manifesterar sig kanske inte på samma sätt som den i större städers förorter, men är lika viktig att rikta fokus på. Vi måste trots allt inte bara bemöta dagens, utan också framtidens, samhällsutmaningar. Och växande social och ekonomisk fattigdom i glesbygden och mindre orter är just en sådan utmaning.

Tips till lokalpolitiker

#6

Glöm inte nästa lågkonjunktur
när budgeten sätts

I Sverige har kommuner och landsting huvudansvaret för välfärden. Men erfarenheten visar att man inte tar långsiktigt ansvar för detta. Systemet i Sverige är utformat så att kommunerna ska spendera i princip hela sin årliga intäkt varje år. Problemet är bara att ekonomin regelbundet går in i lågkonjunkturer. Framförallt de kommuner som blivit vana vid att spendera mycket under de goda åren får då svårt att klara sina åtaganden. En kommun som beslutar att bygga en ny simhall för 200 miljoner kronor, som ska betalas under en tioårsperiod, får nästan räkna med att en del av notan måste dras under ett krisår – även om beslutet tas när allt är frid och fröjd i världsekonomin. Under krisåret sjunker skatteintäkterna medan behoven av välfärd ökar. Har man då verkligen råd med en så dyr simhall? Kan man hitta en lösning för att först spara ihop en buffert innan man förbinder sig till investeringen?

Att vända en negativ spiral

“I debatten runt bränderna och stenkastningen i Husby har många debattörer vänt och vridit på problemen i storstädernas förorter. Men vad alltför få tagit upp är att det inte längre bara handlar om storstädernas förorter. Liknande utanförskapsområden finns även i små och medelstora städer. Och de uppvisar minst lika alarmerande siffror då det gäller antalet unga utan arbete eller studier, låga snittbetyg och långvarigt bidragsberoende.”

- Katarina Gunnarsson, reporter på Sveriges Radio (2013)

Columbias huvudstad Bogotá befann sig i slutet av 1980-talet vid ruinens brant. Stadens styre var disfunktionellt och korrupt. I kombination med omfattande brottslighet ledde det till att Bogotá rankades som en av de värsta platserna i jorden att bo på. År 1986 förklarade Colombias president Virgilio Barco Vargas – som tidigare hade spelat en viktig roll i att lägga grunden för demokrati i landet och själv tjänat som Bogotá borgmästare innan han valdes till president – att “av den blomstrande stad som jag styr över finns idag bara urbaniserad anarki, omfattande kaos, massiv oordning, enkolossalröra”.¹¹⁷

Vändpunkten kom när den reforminriktade advokaten Jaime Castro valdes till stadens borgmästare. Den korrupta

---

117 Devlin (2010).

byråkratin i staden tycktes närmast omöjlig att hantera, men Castro var villig att offra sin politiska karriär för att skapa ordning och reda. Den nya borgmästaren förstod att det inte var en slump att staden förfallit. Medan lagstiftningen begränsade borgmästarens makt hade nämligen stadens beslutsfullmäktige omfattande makt över inte bara politikens generella utformning, utan också när det kom till detaljer som vilka bolag som fick offentliga kontrakt och vem som satt med i styrelserna för offentliga bolag.

Medlemmarna av fullmäktige missbrukade sin maktställning för att på olika sätt fylla sina egna fickor. Castro gick direkt i konflikt med fullmäktige. Han började med vanan att skriva ned små lappar, där han noterade exempel på vad ineffektiviteten i staden berodde på. Hans politiska motståndare i fullmäktige hånade Castro som en gammal gubbe som inte gjorde annat än skriva små lappar.

Men borgmästaren hade i själva verket en tydlig ambition med sitt detektivarbete. Efter att, med hjälp av sina lappar, noggrant ha kartlagt stadens problem under ett år skrev han nämligen om spelreglerna. Castro satt sig ned och författade en ny konstitutionell lag som reglerade borgmästaren och stadsfullmäktiges makt i staden. Lagförslaget godkändes av presidenten, vilket innebar att Castro kunde påbörja sitt arbete med att begränsa korruptionen.

De reformer som infördes under kommande två år

fokuserade på att sätta tydliga gränser för fullmäktiges makt, så att medlemmarna skulle fokusera på att utforma stadens generella politik snarare än ta de direkta besluten om vart pengarna skulle gå. Reformarbetet fortsattes av efterföljande borgmästare för Botogá, och resulterade i att den tidigare katastrofstaden år 2002 utsågs av FN till en "modellstad" att efterliknas i Sydamerika.¹¹⁸

Det finns många andra exempel på städer som lyft sig ur en besvärlig situation. Kanske det mest kända exemplet är New York. I början av 1990-talet hade brottsligheten skjutit i höjden, vilket ledde till att staden helt enkelt inte längre kändes säkert. Frankling Zimring, en professor vid Berkeley som forskat om brottsligheten i New York, har visat att staden sedan dess har varit unikt framgångsrik i att minska brottsligheten. Under de kommande två årtiondena sjönk andelen mord, rån, våldtäkter och inbrott drastiskt, till enbart ungefär en femtedel av nivån när det var som värst kring 1990.¹¹⁹

Även i resten av USA sjönk förvisso brottsligheten under samma period, men brottsreduceringen i New York var dubbelt så omfattande som i resten av landet. Zimring visar att framgångarna kan förklaras med en kombination av fler poliser och mer effektiva polisstrategier för att bekämpa brottsligheten samt sociala program som riktades för att

---

118 Zimring (2011).

119 Ibid.

minimera inträdet till brottslig. Tack vare dessa strategier kunde New York bli en säkrare stad, samtidigt som färre snarare än fler av stadens invånare låstes in i fängelse. I samband med det har också New Yorks ekonomiska utveckling lyft.¹²⁰

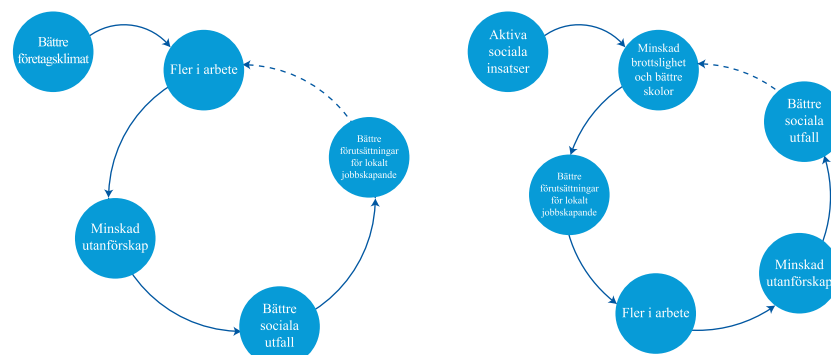
New York och Bogotá kan lära oss i Sverige en viktig läxa. Städer, stadsdelar och bostadsområden kan lätt hamna i negativa spiraler där arbetslösheten breder ut sig, vilket skapar sociala problem, som i sin tur leder till att medborgare, företag och investeringar söker sig bort. Resultatet är att arbetslösheten förvärras ytterligare. Ineffektiv kommunal organisation, och rentav korruption, kan uppstå i takt med att stagnation breder ut sig. Det är förstås möjligt att vända negativa spiraler till positiva självförstärkande trender, där fler i arbete, minskade sociala problem och tillväxt går hand i hand.

Två föredömen är, som tidigare nämnt, Solna och Gnosjö kommuner. Där har ett gott företagsklimat gått hand i hand med jobbskapande, vilket i sin tur lett till att många utlandsfödda har kunnat komma i arbete snarare än fastna i fattigdom. Kista har på samma sätt, tack vare närheten till högskolor och blomstrande IT-företag, kunnat utvecklas betydligt bättre än närliggande invandrartäta förorter som Rinkeby och Husby.

120 Ibid.

Oavsett vilken del av landet vi fokuserar på så är det tydligt att ekonomiska och sociala utfall hör samman. Samhällsdebatten i Sverige har länge varit inriktad på hur problemen i termer av brottslighet och social fattigdom kan minskas genom en bättre jobbpolitik, eller genom förbättringar av skolsystemet. Denna politiska inriktning är central för att minska de sociala problemen. Däremot har det i Sverige närmast helt saknats en debatt som belyser hur problemen också kan angripas från andra ändan.

Att skapa en positiv social spiral

En positiv spiral kan skapas genom att fler kommer i arbete, vilket leder till minskat utanförskap och bättre sociala utfall, vilket i sin tur skapar bättre förutsättningar för lokal jobbtillväxt.

Men en positiv spiral kan förstås också skapas genom aktiva insatser för att minska brottslighet och skapa bättre skolor, vilket möjliggör ekonomiskt och socialt lyft. Varför fokuserar svensk politik så sällan på denna alternativa strategi?

Det är, som visats i Bogotá och New York, också möjligt att direkt bekämpa problem som korruption och brottslighet. Detta perspektiv förtjänar verkligen att lyftas fram. Vi kan främja en positiv spiral både genom att förbättra jobbskapandet och genom att aktivt verka för ett socialt lyft. Det senare är faktiskt i sig en förutsättning för ekonomisk utveckling. Se exempelvis på den omfattande brottslighet och oro som tillåtits präglade utanförskapsområden som Rinkeby, Bergsjön och Rosengård. Om polisen knappt vågar sig in i dessa stadsdelar, hur ska då företagare stimuleras till att etablera arbetstillfällen där?

I sammanhanget är det också värt att diskutera erfarenheterna från en annan amerikansk ort, nämligen staden Lowell i delstaten Massachussets. Där genomförde nämligen forskare från Harvard University och Suffolk University ett experiment kring utvecklingen av brottsligheten i 34 marginaliserade stadsdelar.

I hälften av områdena verkade myndigheterna för att plocka upp skräp från trottoarerna, laga trasiga gatuljus och agera mot dem som skräpade ned. I den andra hälften av de brottsdrabbade stadsdelarna fortsatte offentliga verksamheter och polisverksamhet som tidigare. Forskarna fann att åtgärderna fick dramatiska resultat. Antalet anmälda brott minskade nämligen med en femtedel tack vare den enkla åtgärden att hålla rent.¹²¹

---

121 The Boston Globe (2009).

Resultaten är i linje med observationer från den ledande samhällsforskaren George Kelling. I början av 1980-talet publicerade han tillsammans med kollegan James Wilson en banbrytande artikel som argumenterade för att brottsligheten kunde sänkas genom att laga krossade fönster. Wilson och Kelling diskuterade hus där vandaler krossat ett eller flera fönster. Om fönstren inte lagas är det troligt att vandalerna kommer att fortsätta förstöra fönster, rentav börja bryta sig in i huset.¹²²

Anledningen är att de förstörda fönstren signalerar att ordning och reda inte gäller. Kanske är fastigheten rentav övergiven? Om fönstren istället lagas signalerar det för vandalerna att någon ser efter fastigheten. Benägenheten att förstöra, eller försöka bryta sig in, minskar då. På samma sätt är människor mer benägna att smutsa ned en redan smutsig trottoar.¹²³

Enligt teorin, som senare utvecklades i en bok av Kelling och den nya medförfattaren Catharine Coles 1996, är det viktigt att bekämpa problemen tidigt. Ifall ungdomar börjar spreja graffitti i en skola eller på offentlig plats är det exempelvis viktigt att rengöra det så fort som möjligt. Det signalerar att ordning och reda gäller, och kan leda till att graffitin inte ackumuleras. När en stadsdels sociala situation sjunker ökar benägenheten att där vandalisera och bryta mot lagen.

---

122 Wilson och Kelling (1982).

123 Ibid.

Dessutom är det så att medelklassen, som annars ser till att bevara ordning, drar sig undan. Att laga spräckta glas och hålla stadsdelen och skolan ren, är ett sätt att uppmuntra skötsamma personer att stanna kvar.¹²⁴

År 1985 anlätades Kelling som en konsult av kollektivtrafiken i staden New York för att testa sin teori. Genom att aktivt bekämpa grafittin kunde tunnelbanan bli mycket renare. Staden ansåg satsningen vara en framgång och snart skedde fler liknande projekt. I kollektivtrafiken infördes nolltolerans mot tjuvåkande och staden fokuserade på att hålla rent i utsatta miljöer. När Robert Giuliani, som gjort sig känd för att bekämpa maffian, valdes till New Yorks borgmästare inspirerades han av teorin om det spruckna fönstret.

Giuliani drog slutsatsen att det var viktigt att inte bara hålla rent, utan också aktivt agera mot mindre brott som vandalism. En anledning är att det var ett bra sätt att signalera att samhället inte tolererade destruktivt beteende. En annan anledning är att de unga personer som märkte att de kom undan med mindre brott ofta var desamma som senare begick allvarligare brott.

En vetenskaplig studie, som undersökt brottsligheten i New York mellan 1974–1999, drar slutsatsen att satsningarna var framgångsrika. Studien visar att brottsligheten i New York minskade, och fortsatte att falla under kommande år, när

---

124 Kelling och Coles (1996).

staden började agera utifrån teorin om det spruckna fönstret. Mellan 33 och 86 procent av minskningen i rån och stölder av motorfordon förklaras av att offentligheten agerade mot mindre brott som vandalism.¹²⁵

Om vi studerar den teoribildning och de exempel som finns lär vi oss således att det enda sättet att bekämpa utanförskap inte är att uppmuntra till tillväxt och jobbskapande. Visst är det bra att uppmuntra till en god ekonomisk utveckling i en ort eller region genom att exempelvis bygga ut infrastrukturen, göra det lättare att få bygglov eller justera skattenivåerna så det lönar sig mer med företagande och arbete. Och visst kan en sådan reform leda till fler i arbete. Men också åtgärder som att direkt bekämpa brottsligheten och motverka nedskräpning kan leda till att orter kan vända en negativ mot en positiv spiral.

Precis som andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer idag har kommit att fokuseras till geografiskt begränsade områden, och kan sjunka från nära 60 till 2 procent om vi rör oss några kilometer från Bergsjön till Torslanda, så finns omfattande skillnader mellan stadsdelarna sett till hur sociala normer upprätthålls. Om vi går från Torslanda till Bergsjön en sen kväll märker vi att både tryggheten och renheten minskar.

Om ett skolbarn byter från en skola i Torslanda till Bergsjön kommer denna att hamna i en mer stökig och bråkig

---

125 Corman och Mocan (2002).

skolmiljö, med större risk att utsättas för mobbning och hamna i slagsmål. Svenska politiker är idag inriktade på att utjämma en rad ekonomiska och sociala faktorer i landet. Varför då negligera en så grundläggande fråga som stadens säkerhet? Eller social oro bland ungdomar?

Joel Kotkin, professor i urban utveckling, har lyft fram att städer från historiens början till idag präglats av att de varit centra för inte bara ekonomiskt utbyte och kulturell framväxt utan också platser där befolkningen har kunnat känna sig säker. Trygghet och utveckling går hand i hand. För att olika orter ska få de bästa förutsättningarna att växa måste politikerna fokusera på kärnuppgiften att främja sociala miljöer som belönar skötsamhet och motverkar motsatsen.¹²⁶ I Sverige har vi goda skäl att dra lärdom från denna historiska erfarenhet.

---

¹²⁶ Kotkin (2008).

Tips till lokalpolitiker

#7

Sociala insatser kan stärka
jobblinjen, och vice versa

Om fler kommer i arbete så kommer utanförskapet att minska, vilket i sig gör kommunen mer attraktiv. Ju fler av dina bekanta som kommer i arbete, desto mer benägen blir du att själv försöka komma i arbete. Fler positiva vuxna förebilder stärker barnens vilja att studera hårt. Om hopplösheten lyfter kommer färre missköta sig. Färre brott liksom mindre mobbning och bråk i skolan gör kommunen mera attraktiv för den framgångsrika medelklassen och för nya företag. Vi känner alla till hur en positiv spiral kan sättas igång av en framgångsrik politik för nya företag och nya jobb. Men vänta en sekund. Kan inte samma positiva spiral stärkas av att man också jobbar med de andra punkterna? Stärks inte möjligheterna till företagande om man ser till att motverka brottsligheten, så att småföretagens kostnader och risk för brott, snatteri och vandalism minskar? Kan man inte motverka mobbning och bråk i skolan så att barnens skolresultat, och framtidschanser, lyfts – och därmed också locka fler i den välmående medelklassen till kommunen? Ja, självklart kan en positiv spiral stärkas också på det viset. Varför diskuterar vi så sällan hur aktiva insatser för socialt lyft kan främja företagandet och jobben?

Vägen framåt

Dags att främja urban utvecklingskraft

Att konkurrensen mellan städer påverkar samhällsutvecklingen är inget nytt fenomen. Snarare har det haft en avgörande roll genom historien. Forskning över europeisk historia illustrerar hur viktigt det är att skapa de bästa förutsättningarna för urban utveckling.

I en ambitiös vetenskaplig studie har forskare följt hur storleken i de europeiska städerna har utvecklats mellan åren 1000 och 1800. Det visar sig att de städer där makthavarna brustit i sin respekt för äganderätten har vuxit långsamt. Tillväxten har istället varit stark där äganderätten respekterats.¹²⁷

Regioner med auktoritära ledare (som inte respekterade äganderätten) minskade i befolkning med hundratusen invånare per århundrade jämfört med regioner som hade icke-auktoritära härskare (som respekterade äganderätten). En mycket snabb utveckling skedde exempelvis i de fria norditalienska handelsstäderna, där renässansen och den tidiga kapitalismen växte fram. I samband med att graden av frihet ökade i de nederländska och brittiska städerna kunde marknadsekonomin, välståndet, vetenskapen och konsten

---

¹²⁷ De Long och Shleifer (1994).

vidareutvecklas.¹²⁸

I en annan studie visas att befolkningstillväxten i Europa var som störst mellan år 1500 och 1850 i de länder som hade tillgång till hamnar mot Atlanten. Forskarna drar slutsatsen att den snabbare tillväxten inte bara berodde på de direkta affärstillfällena som hamnarna skapade. Handeln skapade nämligen också en kanal för institutionell förändring. I takt med att handelsmännen blev rika skiftade makten bort från monarkerna. Reformerna mot privat ägande och i övrigt förbättrade ekonomiska institutioner fick stöd i handelsstäderna. Reformerna spred sig också till andra delar av länderna och banade väg för ekonomisk utveckling.¹²⁹

Enskilda orter kan tydligt påverka sin utveckling genom förändringar i den lokala politiken. Även små skillnader i företagsklimat, socialt arbete och stadsplanering har visat sig ha en avgörande roll för stadsutvecklingen.

Trots att frågan sällan diskuteras i Sverige visar såväl vår samtid som historien att den institutionella konkurrensen mellan städer är en minst lika viktig mekanism för samhällsutvecklingen som konkurrensen mellan olika länder. Vi är sällan beredda att lämna ett land för ett annat bara för att kulturlivet är lite bättre där, naturen lite vackrare eller jobben lite mer välbetalda. Däremot är vi ofta beredda

att göra samma val när det kommer till att röra oss från en stad i samma land till en annan.

Historien lär oss att processen mot ökad urbanisering kan medföra många fördelar. Men den kan också vara smärtsam för de orter som hamnar efter. Det är svårt att se hur politikerna skulle stoppa urbaniseringen, eftersom det trots allt skulle kräva att medborgarna skulle hindras från att kunna flytta eller att framgångsrika städer aktivt skulle bestraffas. Överlag är dessutom urbaniseringen en positiv trend. Däremot kan man göra mycket för att främja förutsättningarna till jobbskapande, bostadsbyggande och en god social miljö runtom i landet.

Små och stora städer har olika förutsättningar. Men de tjänar alla på en back to basics politik där generellt goda förutsättningar för alltifrån tillverkning till tjänster och turism skapas genom kombinationen enkla och smidiga regler, rimliga skatter, fri konkurrens och utvecklad infrastruktur. Politiken bör vara inriktad på att främja ekonomisk aktivitet men också stödja en god social utveckling. Det senare kan göras genom att exempelvis motverka stökiga skolmiljöer, brottslighet och nedskräpning. Om en stadsmiljö i sig signalerar skötsamhet, och politiken blir bättre på att öppna upp för företagande och jobbskapande, skapas goda möjligheter till ett uppsving.

Om politikerna struntar i en back to basics politik, och

---

128 Ibid.

129 Acemoglu, Johnson och Robinson (2005).

istället fokuserar på teorier som förklarar att tillväxt kommer av att främja “den kreativa klassen” genom olika kultursatsningar, riskerar vi hamna i en situation som Berlin – en stad präglad av alla urbaniseringens fördelar, i termer av närhet till högskolor, känt internationellt varumärke, status som huvudstad och hög befolkningskoncentration, som trots detta utmärks av omfattande fattigdom.

Malmö har på grund av sin närhet till Köpenhamn och övriga Europa lika goda möjligheter (om inte bättre) att utvecklas som Stockholm. Tyvärr har Malmö kommit att formas av en missriktad politik, i stor utsträckning samma misslyckade politik som i Berlin. Sveriges tredje största stad har länge präglats av att lokalpolitikerna favoriserar enskilda näringar, att skolmiljöer tillåtits präglas av oordning och av att brottslighet och oro tillåtits breda ut sig. Det förklarar delvis varför Malmö har en av Sveriges fattigaste, snarare än rikaste, befolkningar.

Den internationella organisationen OECD har utifrån ett djupgående arbete dragit slutsatsen att det finns ett antal grundläggande råd för att skapa den bästa förutsättningen för utveckling i olika orter. Organisationen noterar att olika orter måste utgå från skilda strategier, men ger också en rad allmänna råd för växande städer. Dessa råd inkluderar att skapa levande städer med högkvalitativ infrastruktur, uppmuntra framväxten av ett diversifierat näringsliv, främja byggandet, skapa parker, hålla rent och skapa en trygg

miljö där barnfamiljer frodas.¹³⁰ Det gäller kort och gott att fokusera på grundvillkoren för städers utvecklingskraft.

Istället för att försöka vinna väljarna genom fagra löften bör politikerna fokusera på sina kärnuppgifter. Som både Glaeser och Kotkin påpekar bör politiker och byråkrater inte försöka detaljplanera fram städers utveckling, utan inse att städer växer fram i spontana processer.¹³¹

Som diskuterats i denna bok är det viktigt att förstå att utmaningarna och möjligheterna delvis skiljer sig runtom i landet. Större städer konkurrerar alltmer med storstäder i andra delar av världen, kring att attrahera alltifrån huvudkontor till talanger, investeringar och jobb. Många mindre orter har potential att utvecklas genom att länkas samman med stora arbetsmarknadsregioner och dra nytta av den ökade specialiseringsmöjlighet som detta medför.

Förortskommuner har överlag goda potential att utvecklas. Många vill nämligen kombinera att arbeta i en storstad med att bo naturnära. Framförallt om kommunikationerna förbättras kan fler välja att göra så. De största utmaningarna möter orter som har låg befolkningstäthet, inte befinner sig nära storstäder, har låg utbildningsnivå och inte lyckas behålla unga talanger. Dessa orter har helt enkelt inte möjligheten att växa genom högkvalificerade tjänstejobb, åtminstone inte i

---

130 OECD (2006b).

131 Glaeser (2011) och Kotkin (2005).

någon större bemärkelse, eftersom denna framtidsbransch frodas i specialiserade arbetsmarknader.

Däremot kan de mindre orterna dra nytta av sina komparativa fördelar i form av naturnära miljöer, billig mark för alltifrån jordbruk till industri och närhet till naturtillgångar som malm och skog. Nya jobb inom besöksnäringen kan också sporra utvecklingen. I undantagsfall kan fördelarna också realiseras genom att Facebook väljer att kyla sina servrar i kommunens kalla klimat, eller genom att internationella biltillverkare lockas till att göra vintertester av sina bilar i området.

Om en jordnära och verklighetsbaserad strategi för jobbskapande förs, kan konkurrenskraften skärpas i såväl mindre som större orter. Hela Sverige kan klara sig bättre än idag. Möjligheten till förbättring är goda. En anledning till att vi kan skapa förbättring är att politikerna på nationell likväl som på lokal nivå så länge förbisett centrala aspekter för lokal konkurrenskraft.

Genom att bygga ut infrastrukturen, minska krånglet för den som vill bygga en ny bostad eller verkstad, hantera bygglov och miljöprövningar smidigt och i övrigt främja ett gott företagsklimat kan den ekonomiska utvecklingen ta fart. Aktiva insatser för att bekämpa brottslighet, osäkerhet och orena stadsmiljöer är också viktiga. Tillsammans med en god jobbpolitik kan de nämligen stimulera till ett lyft för hela stadsdelar.

Hur ska man då som lokalpolitiker gå till väga i praktiken? Denna bok kan förstås inte ge alla svaren. Däremot avslutas den med tre konkreta reformförslag som förhoppningsvis kan inspirera till förändring.

Reformförslag 1: Skapa en tillväxtvänlig miljöpolitik

Bakgrund

Som diskuterats i denna bok sätter ofta miljöpolitiken stopp för framförallt glesbygdens möjligheter att utvecklas. De komparativa fördelar som finns i mindre tätbefolkade delar av Sverige kan nämligen realiseras genom mer skogsbruk, jordbruk, gruvnäring, tillverkningsindustri, handel och turism. Den ökade ekonomiska aktiviteten innebär i regel högre miljöpåverkan, genom ökade utsläpp och markanvändning. Tillväxten går alltså emot Sveriges miljöambitioner. Därför motverkas också tillväxten genom höga skatter och avgifter på transporter och energi, samt strikta och tidskrävande miljöregler.

I grunden är det bra att Sverige har högt satta miljömål. Men det är inte rimligt att denna politik hindrar stora delar av landet att utvecklas. Redan i Långtidsutredningen 2003, som skrevs under den tidigare socialdemokratiska regeringen, noteras: “Glesbygdsborna belastas i allmänhet hårdare än tätortsbor av miljöpolitikens kostnader. Skatteväxling i klimatpolitiken (höjd koldioxidskatt, lägre moms) är ett exempel på detta.”¹³²

Perspektivet är förstås högst aktuellt också idag. I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att miljöpåverkan i form av exempelvis utsläpp av växthusgaser

---

132 Kriström och Wibe (2003).

i grunden är en global fråga. Ifall tillverkningsindustrier eller turismverksamheter inte etablerar sig i Sverige, på grund av höga miljökrav eller miljöbyråkrati, innebär det inte att utsläppen upphör. Istället kommer de att allokeras till ett annat land.

Eftersom Sverige tillhör de länder som ställer absolut högst miljökrav, och dessutom har en energiförsörjning som är relativt fri från fossila bränslen, är det bättre för global miljö om verksamheterna lokaliseras hit snarare än utomlands. Resonemanget håller även om Sverige skulle lätta på vissa miljökrav något. Krånglig miljölagstiftning kan dessutom ibland få den paradoxala effekten att den försvårar framväxten av nya verksamheter, även i de fall då de har lägre utsläpp än tidigare verksamheter.

Förslag

Ha som tydlig målsättning i miljöpolitiken att minska global miljöpåverkan, inte nödvändigtvis Sveriges miljöpåverkan. Det bör ses som positivt att exempelvis tillverkningsindustrin i Sverige expanderar, även om utsläppen av till exempel växthusgaser ökar, så länge som de nya industriernas utsläpp är lägre än de hade varit utomlands.

Ta tydlig hänsyn till att investeringar som medför ökad ekonomisk aktivitet har ett mycket större samhällsvärde i mindre glesbebodda delar av Sverige. En anledning är att nya investeringar och nya arbetstillfällen i glesbebodda delar av

landet inte tränger ut andra investeringar och arbetstillfällen, vilket delvis sker i mer utvecklade delar av landet. En annan anledning är att behovet av nya arbetstillfällen och nya skatteintäkter är ovanligt stora i glesbebodda delar av Sverige. Att exempelvis utnyttja en strandremsa för turism i Norrland, och därmed i viss mån påverka det lokala djurlivet, innebär samtidigt relativt sett betydligt mindre miljöbelastning än om samma sak sker i närheten av Göteborg eller Stockholm där det finns begränsade strandremsor som är fria från mänsklig aktivitet.

Miljöpåverkande aktivitet bör, åtminstone ibland, tillåtas i de fall de kompenseras med förbättringar på annat håll. Redan i Miljöbalken står tydligt att verksamheter “som ger en ökad förorening eller störning” och som bidrar till miljökvaliteten ändå kan tillåtas i vissa fall. Bland annat kan det rättfärdigas med att kompensera åtgärder vidtas. Dessutom kan undantag göras om åtgärden “trots att den försvårar möjligheterna att följa miljö kvalitetsnormen på kort sikt eller i ett litet geografiskt område, kan antas ge väsentligt ökade förutsättningar att följa normen på längre sikt eller i ett större geografiskt område”.¹³³ Denna princip bör i större utsträckning faktiskt tillämpas. Ett företag som vill utveckla en del av Norrlands kust för turism kan istället för avslag ges möjligheten att som kompensation förbättra naturen på en annan del av länets omfattande kustlinje.

---

133 Miljöbalken.

Var besluten måste fattas

Det är viktigt att de nationella miljömålen sätts så att de främjar tillväxten också i mindre tätbefolkade delar av Sverige. Samtidigt är det självklart viktigt att regioner, kommuner och landsting sätter sina egna miljökrav, och tillämpar lagstiftningen, på ett sätt som gynnar global miljö likväl som lokal utvecklingskraft.

Reformförslag 2: Inför garantier om handläggningstider för bygglov och miljöprövningar

Bakgrund

Ett tydligt hinder i vägen för utveckling är de byråkratiska ledtider som företag måste gå igenom innan de får tillstånd att bygga nya, eller expandera existerande, verksamheter. Framväxten av nya arbetstillfällen och bostäder kan inte bara fördröjas utan också utebli när ledtiderna ibland kan vara flera år långa. Samma procedurer som tar dagar att sköta i en del av landet tar veckor, månader eller år att hantera i andra delar. Situationen måste tydligt förbättras. Sverige kan i detta fall dra inspiration från oväntat håll, nämligen från Georgien.

Fram tills helt nyligen betraktades Georgien som ett synnerligen byråkratiskt land. År 2005 behövde exempelvis de företagare som ville starta upp en kommersiell lagerlokal i landet gå igenom hela 29 olika byråkratiska processer. Resultatet av denna massiva byråkrati var att många valde att helt undvika att söka tillstånd. År 2004 hade mindre än 45 procent av de pågående byggprojekten i Georgiens huvudstad Tbilsi lagliga tillstånd. Landets regering insåg behovet att lätta på reglerna. Regelverket liberaliserades, så att den som behövde bygga en kommersiell lagerlokal bara behövde få tolv tillstånd, vilka kunde hanteras genom en enhetlig kontaktpunkt med myndigheterna. Dessutom

infördes en innovativ form av väntetidsgaranti.¹³⁴

Den nya lagstiftningen innebar att den företagare som inte fick svar på sin ansökan om tillstånd inte behövde tolka tystnaden som ett nej. Ifall svar inte inkom efter en viss tidsram kunde företagare istället tolka tystnaden som att projektet inte hade avslagits, och därmed sätta igång med arbetet. Att få möjlighet att driva ett projekt betraktades därmed inte längre som undantaget utan snarare som regeln i den offentliga byråkratin.

I takt med liberaliseringarna steg antalet byggprojekt som årligen gavs tillstånd i landet från 463 stycken år 2004 till hela 2 175 stycken år 2006, alltså en ökning med nära 370 procent. Som en internationell utvärdering noterat har tillståndsprocessen för att bygga en lagerlokal i Georgien blivit mera effektiv än i närmast alla EU:s medlemsländer, inklusive Sverige.¹³⁵ En parallell kan dras till reformer som införts i den svenska välfärden, där väntetidsgarantier skapats i bland annat vården. Varför inte att införa liknande väntetidsgarantier för bygglov och miljöprövningar?

Förslag

En smart reform vore att införa väntetidsgarantier för olika bygglov och miljöprövningar. Kommunala tjänstemän som tar beslut om bygglov, liksom miljödomstolar som hanterar

miljöprövningar, bör ges en kort tidsram (förslagsvis 5–10 arbetsdagar) för att gå igenom ansökan och svara på om dessa formulerats korrekt och med fullständig information eller inte. När korrekt ansökan har inkommit har tjänstemännen en viss tid på sig (förslagsvis 20–40 arbetsdagar) på att gå igenom ärendet och godkänna eller avslå dem. Idag råder en situation där tjänstemännen kan fördröja ärenden länge genom att ständigt återkomma med krav på förändringar i ansökan. Enligt de nya regelverken ska tjänstemännen inte längre kunna göra så, när de väl noterat att ansökan formulerats korrekt och fullständigt.

Grundregeln bör vara att medborgarna/företagen har rätt i sina krav om tjänstemännen inte kan påvisa motsatsen. Om svar på bygglov eller miljöhanteringsärenden inte kommer fram idag tolkas det som att utveckling inte får ske. I likhet med i Georgien skulle den nya lagstiftningen utgå ifrån att avsaknad av svar kan tolkas som rätt att bygga. Detta skapar ett institutionell tryck på byråkratin att hantera ärenden i tid.

Om kostnader uppkommer på grund av sena eller felaktiga svar bör de läggas på offentlig sektor. Situationer kan uppkomma då företagen, offentlig sektor eller tredje part förlorar på att besluten inte har tagits på rätt sätt. Om svar för byggande av en verksamhet ges för sent, och visar sig vara nekande, kan exempelvis byggandet redan ha kommit igång. Om allvarliga skäl finns för att stoppa byggandet kan det förstås vara aktuellt att göra så. Då förlorar företaget på

¹³⁴ The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank (2007).

¹³⁵ Ibid.

att tjänstemännen inte hanterat ärendet i tid. Det kan också vara så att grannarna i omfattande utsträckning störs av en ny verksamhet och behöver kompenseras för detta. Dessa former av problem kan uppkomma om tjänstemännen inte behandlat ärendet i tid, vilket efter en viss väntetid kunnat tolkas som tillstånd att bygga, eller om tjänstemännen inte insett problemen i tid och därför gett tillstånd till att bygga. Hursomhelst bör den del av offentlig sektor som ansvarar för det felaktiga och/eller fördröjda beslutet ansvara för de kostnader som uppkommer.

Var besluten måste fattas

Ärenden om bygglov hanteras på kommunal nivå. Kommuner kan därför välja att införa olika former av väntetidsgarantier för bygglov (principen med att brist på svar ska tolkas som att byggande är tillåtet kan också kräva olika former av nationell lagändring). Miljöprövningar sker i länsstyrelserna som är statliga myndigheter. En möjlighet är att staten inför väntetidsgarantier om miljöärenden runtom i hela Sverige. En annan är att dessa garantier införs i “nystartszoner”, det vill säga regioner där behovet av att stärka förutsättningarna till företagande anses vara ovanligt stora.

Reformförslag 3: Bemöt sociala utmaningar i kommuner och landsting via Social Impact Bonds

Bakgrund

Den tidigare brittiska premiärministern Gordon Brown skapade år 2007 en grupp vid namn “Council on Social Action”. Målsättningen var att samla ihop experter från olika delar av samhället som kunde komma på nytänkande sätt att bemöta sociala utmaningar med. En av de idéer som framfördes berörde så kallade “Social Impact Bonds”. Vanligtvis organiseras offentliga sociala insatser genom att politikerna avsätter en budget som sedan spenderas på olika åtgärder. Men trots att målsättningarna är goda är det inte alltid så att programmen lyckas väl. Bristen på konkurrens och uppföljning, liksom avsaknaden av ekonomiska incitament, leder till att effektiviteten inte är den bästa.¹³⁶

Men tänk om det vore möjligt att införa incitament och konkurrens inom offentligt finansierat socialt arbete? Social Impact Bonds handlar precis om att nå denna målsättning. Denna samhällsinnovation går ut på att den offentliga sektorn sätter av en viss summa som ska betalas ut för att åtgärda en samhällsutmaning. Oberoende organisationer kan sedan försöka åtgärda problemen. Till skillnad från hur offentlig finansiering av sociala program brukar fungera utgår betalning bara om programmen verkligen lyckas. De

---

136 Community Links och Cabinet Office (2008).

föreningar eller företag som utför arbetet tar alltså på sig risken, men belönas å andra sidan väl om de faktiskt lyckas.¹³⁷

Idén med Social Impact Bonds har sedan dess fått omfattande uppmärksamhet. Den har inte bara fått stöd av den tidigare socialdemokratiska regeringen i Storbritannien, utan också av David Camerons liberal-konservativa regering.¹³⁸ Den amerikanska vänstertankesmedjan Center for American Progress har i en rapport framfört att det finns en rad hinder i vägen för framgångsrika sociala projekt i offentlig sektor.

Offentlig finansiering är inte tillräckligt fokuserad på faktiska utfall, vilket låter ineffektiva program att fortsätta. Det tar lång tid att utvärdera framförallt sociala projekt. Innovationer är associerade med risk, vilket offentliga tjänstemän är känsliga för. Förebyggande program får i regel inte finansiering från samma budgetposter vars kostnader de kan minska om de är framgångsrika. Till sist kräver projekt som belönas för framgång tillgång till initiala investeringar och förmågan att absorbera risk. Alla dessa utmaningar kan bättre mötas av riskvilliga aktörer som tar på sig att utföra resultatbaserade projekt inom ramen för Social Impact Bonds, och som belönas väl om de lyckas.¹³⁹

Ett pilotexperiment med Social Impact Bonds lanserades år 2010 av det brittiska justiciedepartementet. Departementet

---

137 Ibid.

138 Se exempelvis The New York Times (2011); The Guardian (2012).

139 Liebman (2011).

har kontrakterat den sociala organisationen Social Finance för att minska återfallet till brottslighet bland fångarna i staden Peterborough. Social Finance har samlat ihop nära fem miljoner brittiska pund från olika organisationer och privatpersoner för att nå målsättningen.¹⁴⁰

Själva arbetet kommer att utföras av organisationen S:t Giles Trust, som är fokuserad på att genom utbildningar och social kontakt minska återfall bland brottslingar. Brittiska justiciedepartementet kommer sedan att utvärdera om projektet faktiskt lyckas. Om återfallet till brottslighet under det första året efter fängelsevistelsen minskar med 7,5 procent bland Peterboroughs fångar så belönas Social Finance ekonomiskt för sin framgång. Ju större effekten är, desto större blir ersättningen. Maximalt kan de organisationen gå med 13 procent i vinst, genom att minska återfallen med 12,5 procentenheter eller mer.¹⁴¹

På andra sidan Atlanten har staden New York lanserat ett liknande pilotprojekt med Social Impact Bonds, också fokuserad på fängelseprogram. I mitten av 2012 annonserades att den ledande internationella investmentbanken Goldman Sachs hade lovat att investera nära 10 miljoner dollar i ett program för att minska återfall bland brottslingar, genom att stärka unga brottslingars självförtroende och känsla för ansvarstagande. Satsningen utförs mot löftet att belönas

---

140 House of Commons Library (2010).

141 Ibid.

av staden om målsättningen faktiskt nås under en fyraårig period.¹⁴²

Principen om Social Impact Bonds kan appliceras för att försöka lösa en rad olika sociala problem, främja kvalitativ sjukvård eller bekosta förebyggande vårdarbete. Termen "Health Impact Bonds" används ofta när principen utnyttjas i vården. Den grundläggande tanken är att offentlig sektor ska betala för framgång, inte bara för att arbete utförs.

Förslag

Inför Social Impact Bonds i Sverige för att stärka kommuner och regioner socialt, exempelvis kan projekten riktat mot att minska återfall bland unga brottslingar. I Sverige satsas omfattande medel, av kommuner, staten, landsting och regioner, på att motverka olika former av sociala problem. Ett sätt att stärka resultatuppföljningen är att via Social Impact Bonds betala för resultat.

Politikerna bör formulera tydliga målsättningar om vilka mål som ska nås, exempelvis i form av minskad återfall bland unga brottslingar. Därefter ska beräkningar göras på hur mycket samhället tjänar på att det aktuella sociala problemet minskas till en viss nivå. Den aktör som åtar sig projektet, och kan leverera det utfallet, bör belönas med en i förväg utsatt belöning. Eftersom belöning bara utgår om väldefinierade och mätbara resultat nås så är det rentav möjligt att ska-

pa kontrakt där den offentliga sektorn bara kan vinna: Om problemet minskas sparas mer resurser än vad som betalas ut och om förbättring inte sker utgår ingen ersättning.

Inför Health Impact Bonds för förebyggande vård eller rehabilitering av sjuka. På liknande sätt kan olika organisationer kontrakteras för att genom preventiv vård minska olika folksjukdomar. Framgångsrika projekt som når i förväg satta målsättningar kan få generös ersättning, samtidigt som offentlig sektor tjänar på att betala mindre för behandling av sjuka (och skatteintäkterna stiger i takt med att en friskare befolkning arbetar mer). Principen kan förstås också utnyttjas för att betala för rehabilitering av sjuka tillbaka till arbete.

Var beslutet måste fattas

Social Impact Bonds och Health Impact Bonds kan utfärdas av kommuner, landsting, regioner eller staten. I många fall kan flera offentliga aktörer tjäna på att ett socialt problem åtgärdas. Ifall en organisation exempelvis lyckas rehabilitera sjuka tillbaka till arbete så minskas statens utbetalningar av sjukpenning liksom landstingens kostnader för vård. Olika delar av offentlig sektor kan med fördel samarbeta i utfärdandet av dessa innovativa kontrakt med målsättningen att åtgärda sociala och ekonomiska utmaningar i olika orter och regioner.

¹⁴² The New York Times (2012b, 2012c).

Referenser

- Acemoglu D, Johnson S och Robinson J A (2005). "The Rise of Europe: Atlantic Trade, Institutional Change and Economic Growth" *American Economic Review*, 95: 546-579.
- Affärsvärlden (2012). "Därför skyr bolagsjättarna Sverige", 2012-03-07.
- Agorelius, J och F Larsson (2006). "Osund konkurrens – kommunalt företagande för miljarderna", *Svenskt Näringsliv*.
- Almega (2011). "Ökat värdeskapande – För global konkurrenskraft i svenskt näringsliv".
- Amnå, E, B Czarniawska och L Marcusson (2013). "Tillitens gränser", Granskningskommissionen i Göteborgs Stad.
- Arbetsförmedlingen (2011). "Arbetsmarknadsläget i Stockholms län juli 2011 Skillnaden i arbetslöshet ökar mellan Stockholms läns kommuner", pressmeddelande 2011-08-16.
- Beckers, P och R C Kloosterman (2011). "Business Spaces Between Entrepreneurs and Opportunities. The Impact of the Local Built Environment and Zoning Regulations on Businesses in Dutch Cities", Maastricht University och United Nations University.
- Bergh, A, G O Erlingsson, M Sjölin och R Öhrvall (2013). "Allmän nytta eller egen vinning? – En ESO-rapport om korruption på svenska", Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.
- Bloomberg Businessweek (2010). "Texas Leads U.S. in High-Growth Cities", 2010-01-28.
- Brita H (2007). "The Urbanization and Suburbanization of the Service Economy: Producer Services and Specialization in Stockholm", *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 89: 59-74.
- Bruhn M (2008). "License to Sell: The Effect of Business Registration Reform on Entrepreneurial Activity in Mexico", *Världsbankens Development Research Group, Världsbankens Policy Research Working Paper nr 4538*.
- Cohen B (2004). "Urban Growth in Developing Countries: A Review of Current Trends and a Caution Regarding Existing Forecasts", *World Development*, 32: 23-51.
- Community Links och Cabinet Office (2008). "Council on Social Action: Commentary on year one".
- Corman H och Mocan N (2002). "Carrots, Sticks and Broken Windows", *NBER Working Paper nr 9061*.
- Dagens Industri (2011). "Kommunerna riskerar att bli nästa finansiella bubbla", 2011-01-12.

- Dagens Samhälle (2012). "Snabbare miljöprövningar kräver mer resurser", 2012-02-16.
- De Long B J och Shleifer (1994). "Princes and Merchants: European City Growth Before the Industrial Revolution", *Journal of Law and Economics*, 36: 671-702.
- Devlin M (2010). "Conjuring and Consolidating a Turnaround: Governance in Bogotá, 1992–2003", *Innovations for Successful Societies*, Princeton University.
- Duncan G J och Chase-Lansdale P L (2001). "Welfare Reform and Child Well-being", presenterad på Bland/Haskins-konferensen "The New World of Welfare Reform", 1–2 februari 2001, Washington DC, USA.
- Economist Intelligence Unit (2012). "Benchmarking Global City Competitiveness", *The Economist*.
- Ekberg J och Ohlson M (2000). "Integration av bosniska flyktingar på svensk arbetsmarknad". I Hjelmkog S (red.) *Hemort Sverige. Integrationsverkets bokserie*.
- Finansdepartementet (2009). "Kommunala Företag".
- FN (2008). "World Urbanization Prospects – The 2007 Revision".
- Focus Online (2010). "Berlin ist die Hauptstadt der Armut", 2010-01-18.
- Galloj F och Djellal F (2010). *The Handbook of Innovation and Services: A Multi-disciplinary Perspective*, Edward Elgar Publishing.
- Gerald S (1999). "Urban Congregations of Capital and Communications: Redesigning Social and Spatial Boundaries", *Social Text* 17: 35-51.
- Glaeser E (2004). "Review of Richard Florida's *The Rise of the Creative Class*", *Regional Science and Urban Economics*, 35: 593-596
- Glaeser E (2011). *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*, Penguin Books.
- House of Commons Library (2010). "Social Impact Bonds – the Pilot at Peterborough Prison", 2010-11-12.
- Imi A (2005). "Urbanization and Development of Infrastructure in the East Asian Region", *JBICI Review*, 10: 88-109.
- Istrate E, Berube A och Nadeau CA (2012). "Global Metromonitor 2011 – Volatility, Growth, and Recovery", *The Brookings Institution*.
- Jansson L (2012). *Välståndssamhälle för alla – den företagsamma vägen ur fattigdom*, Ekerlids.
- Jarmon, C A, J M Vanderleeuw, M S Pennington och T E Sowers (2012). "The Role of Economic Development Corporations in Local Economic Development – Evidence From Texas Cities", *Economic Development Quarterly*, 26:2:124-137.
- Jensen A (2007). "Logistikkostnader, konkurrenskraft och infrastruktur", Västra Götalands regionen.
- Kelling G L och Coles C M (1996). "Fizing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities", *The Free Press*.
- Klaesson J och Andersson M (2009). "Här finns Gnosjöandan i Sverige", *Fores och Företagarna*.
- Kotkin J (2005). *The City: A Global History*, New America Foundation, Random House.
- Kotkin, J (2007). "Back to Basics: A Pro-Growth Public Investment Strategy", *New America Foundation*.
- Kotkin J (2008). "Back to Basics: The Financial Crisis Requires a Paradigm Shift".
- Kotkin, J (2013). "America's Growth Corridors: The Key to National Revival" *Manhattan Institute*.
- Kriström, B och S Wibe (2003). "Fördelningseffekter av miljöpolitik", bilaga 11 till *Långtidsutredningen 2003/2004*
- Liebman, Jeffre B. (2011). "Social Impact Bonds – A promising New Financing Model to Accelerate Social Innovation and Improve Government Performance", *Center for American Progress*.
- Miljöbalken (1998:808).
- Milken Institute (2011). "2011 Best-Performing Cities".
- Nilsson Å (2011). "Befolkningsprognos för Sverige 2011-2040", *Demografikonkulten*.
- Nutek (2008). "Nuteks årsbok 2008".
- Nutek (2009). "Årsbok 2009".
- Nyhetera Ekot (2011). "Infrastrukturen oroar OECD", *Nyhetera P4 Blekinge*.
- Näringslivets Regelnämnd (2011). "Regelbarometern 2011 – Företagens syn på regeringens Regelförenklaringsarbete".
- OECD (2006a). "OECD Territorial Reviews: Stockholm".
- OECD (2006b). "OECD Territorial Reviews: Competitive Cities in the Global Economy".
- OECD (2010). "OECD Territorial Reviews: Sweden".
- Oxford Economics (2011). "Flygets ekonomiska betydelse för Sverige".

- Partridge, M D, D S Rickman, K Ali och M R Olfert (2008). "Lost in space: population growth in the American hinterlands and small cities", *Journal of Economic Geography*, 8;6:727-757.
- Patacchini E och Zenou Y (2009). "Urban sprawl in Europe", *Brookings-Wharton Papers on Urban Affairs*, 10: 125-149.
- PricewaterhouseCoopers (2009). "UK Economic Outlook November 2009".
- Prospect Magazine (2005). "Uncool cities", oktobernumret.
- Ramos C (2008). "Portugal: One-stop shopping", i "Celebrating Reform 2008 – Doing Business Reform Case Studies", *Doing Business*.
- Reforminstitutet (2013). "Index över mänsklig utveckling i 290 kommuner – värdena".
- Salonen T (2012). "Barns ekonomiska utsatthet", *Rädda Barnen*.
- Sanandaji N (2009). "Kommuner och underskott", *Svenskt Näringsliv*.
- Sanandaji N (2012). "Från fattigdom till framgång – om iranska invandrare som lyckas, och om svensk integrationspolitik som inte gör det", *Timbro*.
- SCB:s databas. Bruttoregionprodukt per län, volymförändring, procent.
- SCB (2010). "Tabeller över Sveriges befolkning 2009".
- SCB (2012a). Statistikdatabasen. Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun.
- SCB (2012b). "Bostadsbyggandet lågt under lång tid", 2012-06-29.
- Segerfeldt, F (2010). "Enpartistaden I: Malmö", *Timbro*.
- Skår N (2005). "Fem års erfarenheter av miljöbalken", *Svenskt Näringsliv*.
- Stadsutvecklings hemsida, senast besökt 2013-07-12. <http://www.stadsutveckling.se>
- Stein GJ (2009). "Tell Zeidan", 2008-2009 Annual Report of The Oriental Institute, University of Chicago: 126-137.
- Stockholms Handelskammare (2008). "Ett vägval för Sverige".
- Svenska Dagbladet (2013a). "Ohälsa ökar med avståndet till stan", 2013-03-09.
- Svenska Dagbladet (2013b). "Jobblinjen gäller inte hela Sverige", 2014-04-15.
- Svenskt Näringsliv (2011). "Kommunernas befolkningstillväxt år 2010-2035".
- Svenskt Näringsliv (2012). Rankningen finns tillgänglig på <http://www.foretagsklimat.se>
- Sveriges Bygginstrumenter (2004). "Infrastruktur – ekonomisk tillväxt – finansiering".
- Sydsvenskan (2013). "Malmö – en kreativ stad", 2013-07-12.
- The Australian (2006). "For thriving cities, it's not enough to be cool", 2006-02-20.
- The Boston Globe (2009). "Breakthrough on 'broken windows' – In Lowell experiment, crime linked to condition", 2009-02-08.
- The Guardian (2012). "Social Impact Bonds: The answer to the council funding crisis?", 2012-08-06.
- The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank (2007). "Doing Business 2008 : Comparing Regulation in 178 Economies".
- The New Orleans Tribune (2004). "Poverty Holds City Back", juni/juli numret.
- The New York Times (2011). "What Are Social-Impact Bonds?", 2011-02-08, *Economix-bloggen*.
- The New York Times (2012a). "An Aging Japanese Town Bets on a Young Mayor for Its Revival", 2012-04-26.
- The New York Times (2012b). "Goldman to Invest in City Jail Program, Profiting if Recidivism Falls Sharply", 2012-08-02.
- The New York Times (2012c). "Getting Back More Than a Warm Feeling", 2012-11-08.
- The Wall Street Journal (2004). "The Curse of the Creative Class, A New Age Theory of Urban Development Amounts to Economic Snake Oil", 2004-01-19.
- The Wall Street Journal (2007). "The Myth of 'Superstar Cities'", 2007-02-13.
- The Wall Street Journal (2011). "Manufacturing Drove Cities' Growth in 2010", *WSJ Blogs*, 2011-09-13.
- Tillväxtanalys (2010a). "Regional tillväxt 2010".
- Tillväxtanalys (2010b). "Tjänsternas betydelse för tillväxt och omvandling i svensk ekonomi".
- Tillväxtanalys (2011). "Regional Tillväxt 2011 – en rapport om tillstånd och utveckling i Sveriges FA-regioner".
- TIME Europe Magazine (2005). "The Glamor Guy", 2005-05-08.
- Tinagli I, Florida R, Ström P och Wahlqvist E (2007). "Sweden in the Creative Age", *School of Business, Economics and Law, Göteborg University och Creativity Group Europe*.
- Wilson JQ och Kelling GL (1982). "Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety", *Atlantic Monthly*, 127: 29-38.

Witt SF och Witt CA (1995). "Forecasting Tourism Demand: A Review of Empirical Research", *International Journal of Forecasting*, 11: 447-475.

World Travel & Tourism Council (2012). "Travel & Tourism – Economic Impact 2012".

Ylander H (1993). "Urbanisering och tätortsutveckling i Sverige", kapitel i "Markanvändning i Sverige – andra utgåvan", SCB.

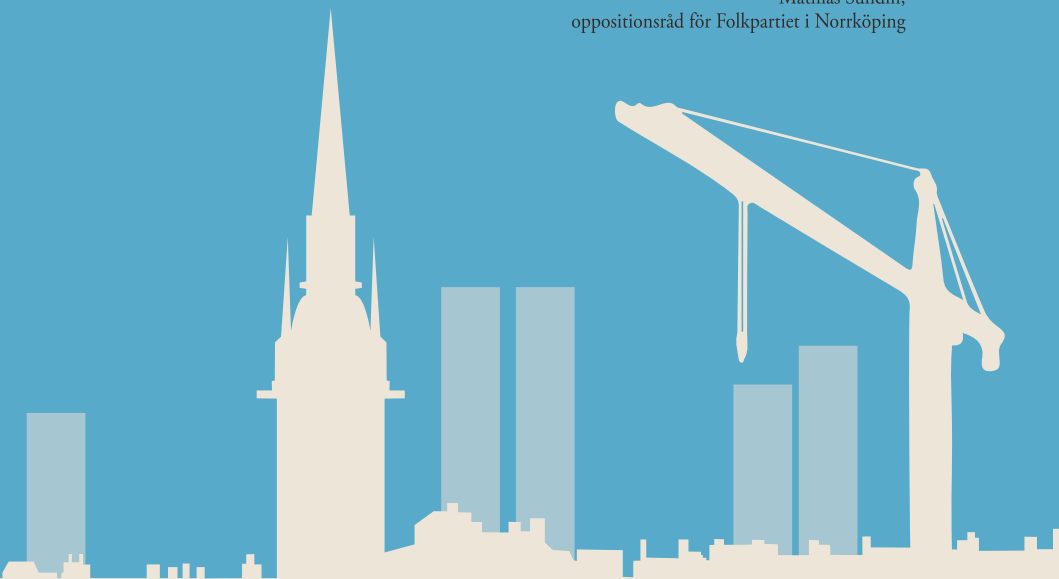
Zimring FE (2011). "The City that Became Safe: New York's Lessons for Urban Crime and Its Control", Oxford University Press.

"Nima Sanandajis bok Krympande eller växande städer? beskriver på ett intressant sätt urbaniseringen och dess drivkrafter. Boken innehåller många intressanta analyser och dess främsta bidrag är tankar och rekommendationer om vilka vägar krympande städer och regioner ska välja framöver. Är du intresserad av urbanisering? Läs detta lilla mästerverk!"

Fredrik Bergström, ekonomie doktor,
affärsområdeschef WSP Analys & Strategi

"Det snurrar runt många fantasifulla teorier om vad som skapar en framgångsrik stad och politiker älskar att hålla pengar i projekt. Nima Sanandaji skär bort all nonsens och visar att det är back to basics som gäller."

Mathias Sundin,
oppositionsråd för Folkpartiet i Norrköping

Nima Sanandaji är teknologie doktor vid KTH och samhällsdebattör. Han har skrivit flertal rapporter och böcker om frågor som integration, entreprenörskap, Sveriges globala attraktionskraft och innovationspolitik.